IVAN IVANJI: DAN POBEDE ILI PORAZ POBEDNIKA

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 DIN

01253
9 770353 802002

VREME

broj 1270
7. maj 2015.

INTERVJU: TOMISLAV NIKOLIĆ

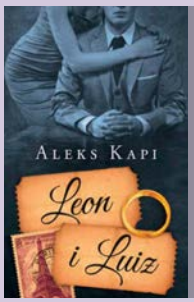
Kad sam video ko je u vladi, znao sam da će Vučić mnogo da radi

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

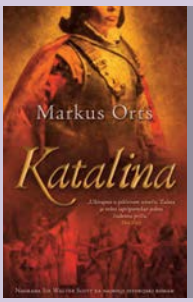
Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od deset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 17. aprila do 22. maja 2015.

Aleks Kapi
LEON I LUIZ

Priča koja počinje u Prvom svetskom ratu a završava se osamdesetih godina XX veka, o ljubavi u veku ratova, o jednom paru koji se na bajkovit način suprotstavlja vremenu

Markus Orts
KATALINA

Intrigantna priča o devojci Katalini de Erauzo iz XVII veka koja da bi putovala i istražila svet počinje da se oblači i predstavlja kao muškarac. Pustolovni roman koji opisuje epohu evropske kolonijalizacije Latinske Amerike

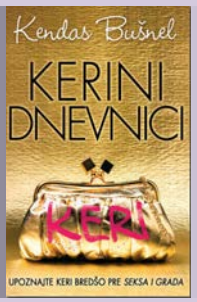

Mark Levi
SVE ŠTO SMO PREĆUTALI

Roman najčitanijeg savremenog francuskog autora u svetu, uzbudljiva, nežna i humorna priča o prvoj ljubavi i iskupljenju jednog oca koji je na vreme shvatio da se ogrešio o ćerku

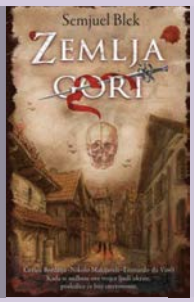
Kendas Bušnel
KERINI DNEVNICI

Knjiga autorke romana po kojima je snimljena popularna televizijska serija „Seks i grad". Roman priča o mladosti Keri Bredšo i njenom životu pre „Seksa i grada", pre nego što je došla u Njujork

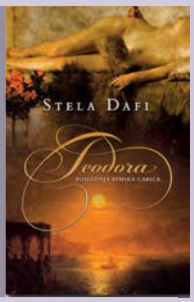

Semjuel Blek
ZEMLJA GORI

Istorijski triler čija se radnja odigrava 1502. godine u jednom italijanskom zamku gde se sreću Čezare Bordžija, Nikolo Makijaveli i Leonardo da Vinči. Roman o moći, politici, umetnosti i strasti

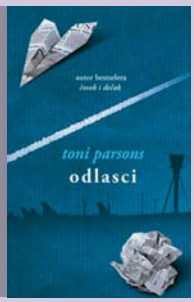

Stela Dafi
TEODORA

Istorijski roman o bludnici koja je postala supruga vizantijskog cara Justinijana. Izvrsno rekonstruisani život carice Teodore, neobične žene i vladarke, njena epoha i prilike na vizantijskom dvoru

Toni Parsons
ODLASCI

Sedam kratkih priča Tonija Parsonsa, zasnovanih na njegovom sedmodnevnom boravku na aerodromu Hitrou u svojstvu zvaničnog aerodromskog pisca

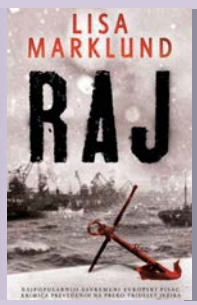

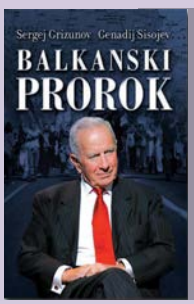
Vule Žurić
NARODNJAKOVA SMRT

Prića o Sokolu, pevaču setnih narodnjačkih refrena koji se poistovećuje sa Ivom Lolom Ribarom. Urnebesan i uzbudljiv „roman-narodnjak", tarantinovski groteskna, duhovita i opora studija lokalnih naravi

Lisa Marklund
RAJ

Najbolji roman najpopularnije savremene evropske autorke krimića, švedske spisateljice Lise Marklund, preveden na preko trideset jezika. Napeta atmosfera, precizan zaplet, kompleksni likovi i jedinstvena mesta radnje

Sergej Grizunov,
Genadij Sisojev
BALKANSKI PROROK

Knjiga dvojice poznatih ruskih novinara, koji su dugo izveštavali i službovali na Balkanu, baca novo svetlo na političko delovanje Milana Panića u vreme jugoslovenskih sukoba i izolacije Srbije 90-ih godina prošlog veka

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)
Delfi knjižare d.o.o. "BIG" (Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Delfi knjžare d.o.o. "Jagodina" (Vivo shopping park, Jagodina)

VREME

BROJ 1270
7. maj 2015.

04 Intervju: Tomislav Nikolić

12 70 godina od kraja Drugog svetskog rata:

Dan pobede ili poraz pobednika

18 Istorija i tumačenja:

Spasavanje redova Putina

22 Veliko aprilsko istraživanje NSPM:

Obrnula kola nizastranu

26 Eksproprijacija i "Beograd na vodi":

Zavesa za manipulacije

30 Nuspojave:

Liberland – uputstvo za upotrebu

31 Vreme uspeha

37 Lisica i ždral: Ukor pred isključenje

KULTURA

38 Intervju: Rastko Ćirić

40 Knjige: „Anđeo atentata" Svetislava Basare

43 TV manijak:

Ljubav i mržnja u doba populizma

SVET

44 Rasni sukobi u SAD:

Hronika smrti u prisustvu vlasti

50 Parlamentarni izbori u Velikoj Britaniji:

Strah od Škota i izlaska iz Evropske unije

MOZAIK

52 Rumski vašar: Dan od dva dana

54 Lektira: „Budućnost uma" – Mičio Kaku

61 Navigator: Bubanje i guglanje

62 Vreme uživanja: Posao

Uprkos žestokoj propagandi, gotovo polovina ispitanika ne veruje u ostvarenje projekta "Beograd na vodi", dve trećine se protivi prodaji Telekoma (svega 20 odsto podržava), a kada je reč o prodaji zemljišta to protivljenje dostiže razmere pravog konsenzusa. I što je po vlast posebno neprijatno, među te koji se protive spada i većina glasača SNS-a i SPS-a

PIŠE: ĐORĐE VUKADINOVIĆ

Koncept "The Rubber Soul Projecta" zasnovan je na kreativnoj "rekonstrukciji" neobjavljenih pesama Bitlsa koje do sada niko nije čuo. Objavljivanjem novog albuma, nakon dvadeset godina zaokružen je ovaj neobičan konceptualni multimedijski projekat

PIŠE: SONJA ĆIRIĆ

Stradali Fredi Grej je Afroamerikanac. Gradonačelnica Baltimora je Afroamerikanka. Šef policije je Afroamerikanac. Većina policajaca su Afroamerikanci. Predsednik Obama je Afroamerikanac. Pa ipak, baltimorski slučaj je zapalio novi talas rasnih nereda u SAD

PIŠE: MILAN MILOŠEVIĆ

Na naslovnoj strani: Tomislav Nikolić
Foto: M. Milenković

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnici glavnog urednika
Jovana Gligorijević, Momir Turudić

sekretarijat
Ana Aleksić

redakcija
Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Slobodan Georgijev, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Tatjana Jovanović, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
korektori: Nikola Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević

internet izdanje
www.vreme.com
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

Ovo izdanje je oditovano od strane ABC Srbija

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

Kada sam video ko sam da će Vučić mn

je u Vladi, znao ogo da radi

Fotografije: M. Milenković

Mislim da Vlada nije jedinstvena, a to će Aleksandar morati da rešava, ako stigne od ministarskih obaveza koje je preuzeo na sebe. Ja se ne mešam da li je izbor ministara morao da bude ovakav ili onakav. U politici ne možete uvek sve po svojoj želji i ukusu ili po onome što znate o ljudima. Predsednik Vlade ne sme da dozvoli da mu se Vlada obruka, i zato mora da uskoči da nešto rešava umesto ministara. Nema uspešne vlade ako postoje univerzalni ministri koji mogu da skaču iz resora u resor

Predsednik Srbije Tomislav Nikolić biće na Crvenom trgu u Moskvi 9. maja, a dan ranije predstavnici Vojske Srbije učestvovaće na sličnom događaju u Kijevu. To je prvi deo intervjua u kome je reč o srpsko-ruskim odnosima i značaju antifašizma u savremenom svetu. U druge dve – uslovno rečeno – celine, predsednik Nikolić govori o odnosima Srbije i Evropske unije, medijima,

»

eventualnim ustavnim promenama, Vojislavu Šešelju, Aleksandru Vučiću, zašto nije čestitao godišnjicu Vladi, kako ocenjuje njen dosadašnji rad, o pitanju Kosova u svetlu evropskih integracija...

"VREME": Koliki je značaj odluke da Srbija, odnosno Vojska Srbije učestvuje na Paradi u Moskvi povodom Dana pobede, u svetlu krize u Ukrajini?

TOMISLAV NIKOLIĆ: Mislim da nema nikakvih nesuglasica u stavu da Srbija treba da učestvuje u proslavi pobede nad fašizmom i nacizmom; pobeda nad tim zlom ne može da bude korišćena u političke svrhe. Javnost možda nije dovoljno upoznata da pripadnici Vojske Srbije učestvuju i na proslavi u Kijevu, gde će ići Orkestar kopnene vojske na molbu ukrajinske vlade. Oni su već otišli, i to o trošku Srbije, dok je za odlazak pripadnika vs u Moskvu, Rusija poslala svoj avion. Kina će 2. septembra obeležiti Dan pobede i pozvani smo da učestvujemo sa simboličnim brojem vojnika. Ne verujem da postoji država u svetu kojoj bi moglo da smeta obeležavanje pobede nad fašizmom 1945. ili država kojoj bi to predstavljalo guranje prsta u oko.

Odluku da odemo u Moskvu bilo je lako doneti, mada je bilo nesnalaženja kod nekih činovnika u nekim ministarstvima, koji su se čak usudili da predlažu ili prejudiciraju odluke, koje nisu u njihovoj nadležnosti. Na kraju krajeva, na osnovu Ustava i Zakona o vojsci, morao sam to da presečem kao predsednik Republike koji je po funkciji i vrhovni komandant. Izuzev nekih medija koji bi od toga da naprave oštriju priču, u javnosti nisam primetio nikakav otpor. Imam čast da Srbija u mom mandatu obeležava mnogo svojih jubileja velikih istorijskih događaja, počev od balkanskih ratova do pobede nad fašizmom. Između je bio i Sretenjski ustav, obeležavanje Prvog i Drugog srpskog ustanka, stota godišnjica Velikog rata...

Kad god spremam govor za te događaje, ja ne mogu a da ne pomenem ulogu Rusije, pa čak i u Drugom srpskom ustanku. Miloš Obrenović ne bi imao snagu da pregovara i da izvlači korist za Srbiju da Rusija nije pobedila Napoleona i onda mogla snažno da podrži Srbiju. Kako tada tako i sada, kada Moskva u Savetu bezbednosti predstavlja jedinog zaštitnika naše borbe za suverenitet Srbije na Kosovu i Metohiji. Ostali bi možda bili i uzdržani, ali kada vide da je Rusija protiv priznanja nezavisnosti Kosova i Metohije, oni slede njen primer. Mislim da bismo imali veliki problem kad Rusija ne bi bila protiv, možda bismo se i posvađali sa Ujedinjenim nacijama zato što bi Savet bezbednosti predložio članstvo Kosova.

Ja lično nisam imao nikakvu dilemu da li ići u Moskvu na paradu, ali kao predsednik Srbije sagledao sam sve okolnosti i ustanovio da niko u svetu ne treba da bude protiv. Rekao sam i da ćemo biti prisutni svuda gde Dan pobede nad fašizmom bude obeležavan. Nekoliko dana posle toga je usledio poziv iz Ukrajine. Besmisleno je da se proslava 70. godišnjice svede na Moskvu i na to ko će da dođe 7, 8, a ko 9. maja na to obeležavanje.

Dakle, Srbija je dokazala da je u svemu tome svoja, a tako će i nastaviti. Mislim da je raspoloženje građana bliže odluci da se tamo ide nego što je to slučaj kod nas koji uzimamo u obzir i druge okolnosti, pa uvek razmišljamo o tome da li ćemo napraviti neprijatnost zbog nečije odluke da tamo ne ide. Mislim da su građani mnogo čvršće vezani za ideju da na Paradu treba ići nego što su to ljudi koji u nekom segmentu vode politički život u Srbiji.

Pomenuli ste da su neki činovnici pokušavali da se umešaju u to kako će izgledati odlazak u Moskvu...

Nisam ja znao da se to tako kuva... Molba Ministarstva odbrane Ruske Federacije je stigla, i onda je nekim čudom, ne znam kakvim – mada to može lako da se ustanovi – Ministarstvo spoljnih poslova Srbije uputilo dopis Ministarstvu odbrane. Na taj dopis je stavljen faksimil državnog sekretara. Tu ženu su pozvali moji saradnici, a ona je rekla da uopšte ne zna da je potpisala mišljenje Ministarstva spoljnih poslova da Vojska Srbije ne treba da učestvuje na Paradi u Moskvi, da je dovoljna zastupljenost to što ide predsednik Republike i da bi moglo da ode još nekoliko veterana...

Veterani imaju po devedeset i nešto godina, oni ne mogu da putuju, a Ministarstvo odbrane je imalo kolegijum koji je zaključio da, na osnovu mišljenja Ministarstva spoljnih poslova, ne treba uputiti Vojsku Srbije na Paradu u Moskvu. Kad sam dobio sve te papire i video da tu činovnici igraju neke svoje igre, ja sam doneo odluku da Vojska Srbije ide u Moskvu. Uopšte neću da se bavim time šta je ko pisao, da li je to bilo u njihovoj nadležnosti ili ne. Ja odgovaram za upotrebu vojske i zato moram da sprečim da dođe do greške. A greške ne bi bilo da je neko samo poštovao zakon i obavestio me o svemu.

Ova zemlja je jedna od retkih koja je uz Crvenu armiju učestvovala u vlastitom oslobođenju. Da li mi sopstvenu antifašističku tradiciju dovoljno negujemo i da li umanjujemo značaj sopstvene pobede u Drugom svetskom ratu?

Beograd je u teškoj poziciji, jer ima svega pet država u EU koje nisu priznale nezavisnost KiM, ali nema uz sebe velike članice, osnivače EU – one koje odlučuju. Da li može nešto bez Nemačke da se odluči u EU? Teško

Mislim da mi imamo čime da se dičimo i da to smeta mnogim državama u svetu. Mi smo imali dva antifašistička pokreta – jedan koji je učinio mnogo više na terenu i drugi koji je učinio manje. Onda je ovaj koji je učinio više i koji je bio pobednik u Drugom svetskom ratu, dakle partizanski pokret, gledao da minimalizuje ulogu četničkog pokreta Draže Mihailovića. Ali, ta borba protiv fašizma nikada nije prestajala.

U čemu mi dodatno veličamo ulogu Crvene armije? U tome što je na Sremskom frontu nemačka vojska bila ukopana i mogla je da pobije sve do poslednjeg mladića koji je bio regrutovan u Srbiji. Nemačka je imala izvanrednu tehniku i naoružanje, a mi smo pravo iz šumske borbe dojurili u rovovsku borbu u ravnici za koju nismo bili spremni. Oslobađanje velikih gradova je takođe potpomognuto artiljerijom, koja je išla uz Crvenu armiju.

Jedan deo odgovora na vaše pitanje našao sam na vojnoj paradi u Beogradu kada su učestvovali preživeli partizani i borci za oslobođenje Beograda. Oni nisu rekli: šta ove dovodite, kad smo mi sami oslobađali Beograd, nego su zaista oduševljeno došli da sa svojim drugovima podele osećanje da

su zajedno učestvovali u oslobođenju. Naše učešće u ratu ne može da bude zanemareno, ali isto tako ne može da bude zanemarena ni pomoć Crvene armije.

U svetlu očuvanja naše antifašističke tradicije, kako objašnjavate to da Srbija nema nijedan veliki antifašistički praznik? Gradovi pojedinačno obeležavaju datume kad su oslobođeni, 21. oktobar je Dan sećanja na sve srpske žrtve, ali ne postoji nijedan dan koji se u čitavoj zemlji obeležava kao antifašistički praznik.

Bilo bi besmisleno tražiti uzroke u tome da Srbija ima bilo kakve veze sa fašizmom. Mnogo toga Srbiji može da se zameri kroz decenije unazad. Ali, izuzev sporadičnog pisanja antisemitskih poruka ili crtanja kukastih krstova oko kog se skupe svi dopisnici

iz Beograda i sve kamere dođu zbog tri-četiri škrabotine, vi nemate uporište za neku tvrdnju da je Srbija protiv obeležavanja antifašističke borbe. Ja uvek na Dan pobede polažem venac na Spomenik neznanom junaku. Ove godine će to umesto mene učiniti načelnik Generalštaba Ljubiša Diković, jer ću ja biti u Moskvi. Ne mogu da utičem na to kako će i na koji način država nešto obeležiti. Cele prošle godine bio sam nezadovoljan načinom na koji je obeležavana stota godišnjica početka Prvog svetskog rata.

Zašto?

Nekako po pravilu, sledeći tradiciju drugih država, Vlada uvek odredi predsednika Republike za predsedavajućeg nekog odbora za obeležavanje važnih događaja. A onda, kada dođe do realizacije, predsednik nema nikakvih mogućnosti da utiče na obim sredstava, na kvalitet programa... Ja sam nekoliko puta pisao tom odboru za obeležavanje početka Velikog rata sa predlozima kako to da uradimo, predlozima o novčanim sredstvima... Nisam dobio nikakav odgovor. Kad vidim da to ne ide onako kako bih voleo, samo se sklonim i – ako me pozovu – dođem da održim govor. Nekako ne ide ni Kolubara ni Mačkov kamen a da ne govori predsednik Republike. Tu vidim da ne postoji neka prevelika koordinacija. Ne znam, možda je meni zamereno što smo obeležili Milanski edikt sa nekoliko predstava, restauracijom Viminacijuma...

Kad kažete da vam je zamereno, na koga mislite?

Na nekog u tom odboru, ili onog ko vodi taj odbor, ne znam ni kom ministarstvu to pripada. Ja se slažem, Vlada je dužna da obezbedi novac, pa i da odredi kako da se troši, ali to ipak mora da se obeleži kako treba. Uostalom, 200 godina od Drugog srpskog ustanka smo obeležili dostojanstveno i veličanstveno, a sve dok se nismo uključili svi iz Predsedništva, pripreme su išle traljavo.

Zašto je to tako? Imam objašnjenje koje možda nije tačno, ali je moje. Ovi koji su dobili države u poslednjih 10-20 godina ili crpu svoje korene iz neke fašističke države iz Drugog svetskog rata, gledaju na svaki način da dokažu da postoje. Od toga prave pompezne predstave. U Zagrebu, na svečanosti povodom ulaska Hrvatske u Evropsku uniju, predsednik Hrvatske je rekao "naš veliki naučnik Nikola Tesla". Rekao sam Štefanu Fileu: kad mi uđemo u EU, navešću vam imena svih rimskih imperatora koji su rođeni na teritoriji današnje Srbije – od Sremske Mitrovice, preko Požarevca i Beograda do Niša... Nasmejao se. Dakle, sad treba uključiti u nacionalni korpus svakog ko je rođen na teritoriji te današnje države da bismo imali dokaz da ta zemlja postoji. A Srbija to ima vekovima i nije nam bitno da obeležimo nešto što je potpuno normalno – imali smo Kosovsku bitku, pa šta... Drugi bi dali sve što imaju da su imali Kosovsku bitku.

Kada već pominjete Zagreb, kako ocenjujete odnose u regionu?

Dvojako. Što se Srbije tiče, mi smo potpuno spremni za izvanrednu saradnju sa svima i to smo pokazali mnogo puta.

Sa Slovenijom imamo izvanredne odnose, nikakve probleme u komunikaciji, predsednik Pahor je prvi koji me je pozvao za vreme poplava i ponudio pomoć.

Sa Makedonijom smo imali problem oko vladike Jovana Vraniškovskog. Taj problem je rešen – pitanje je da li su svi zadovoljni, ali tu su počeli da se mešaju odnosi između crkava sa odnosima između država. Ako vam crkva stalno govori da vladiku SPC drže u zatvoru bez ikakve krivice i da ga proganjaju, ne možete da kažete – baš me briga. Pogotovo ako Makedonija u isto vreme traži da u manastiru Prohor Pčinjski obeleži dan kada je osnovana u Drugom svetskom ratu. Makedonija se ne snalazi u spoljnoj politici, ni na istoku ni na zapadu, ni na severu ni na jugu. Rekao sam njihovom predsedniku i predsedniku vlade da imaju prijatelje na severu bez ikakvih pretenzija, u Srbiji, samo sa željom da pomognu. Možemo da im pomognemo i u odnosima sa Grčkom i oko puta u EU, s obzirom na to da Evropska unija Makedoniju i Bosnu i Hercegovinu očigledno ostavlja po strani...

Sa Crnom Gorom imamo odlične odnose, ali i opterećenje srpskog naroda koji je neadekvatno politički zastupljen. Srpski političari su u opoziciji, što je njihova želja i odluka, ali to predugo traje. Srbi među svojima imaju čvrste stavove, ali da bi obezbedili egzistenciju i izbegli diskriminaciju, javno iznose sasvim drugačije mišljenje.

Bosna i Hercegovina je sama sebi napravila dovoljno problema, Srbija joj ne soli rane, ali nije Srbija ta koja može da pomogne da se uspostave dobri odnosi u BiH. Ako međunarodna zajednica 20 godina nije ništa uradila, teško da možemo mi.

Ostaje Hrvatska – potpuno im je pružena ruka od strane Srbije. Predsednik Josipović je bio u zvaničnoj poseti, ja sam išao u Zagreb, bio sam u Dubrovniku na procesu Brdo-Brijuni, Aleksandar Vučić je išao nekoliko puta tamo. Mi pokazujemo apsolutnu želju da sa Hrvatskom uspostavimo dobre odnose. Povezuje nas zajednički motiv: interes dva naroda, interes Srba koji žive u Hrvatskoj i Hrvata koji žive u Srbiji. Hrvatska želi da pomogne svom, a Srbija svom narodu. Međutim, Hrvatska je opterećena nacionalizmom političara koji su tamo trenutno na vlasti. Sa njihove strane dođu dve izjave koje su dobre za našu saradnju, pa onda jedna koja tu saradnju može da zaustavi. Pa tako opet ukrug. Šta im sad treba ovo poslednje "zagovornici ideje velike Srbije"? Ako misle na Aleksandra Vučića i mene, neka tako kažu. Ali to znači da ne žele da sarađuju sa srpskim narodom, jer je nas narod izabrao. A narod nas nije izabrao zato što smo u svađi sa Hrvatskom, nego baš zato što smo joj pružili ruku pomirenja. »

U Hrvatskoj se mnogo govorilo o Vojislavu Šešelju. Možete li da prokomentarišete ulogu Vojislava Šešelja i to što vas pominje svaki put kad se pojavi u javnosti?

Njegova uloga u političkom životu Srbije je zanemarljiva. Hrvatska nema prava da odnose sa Srbijom gradi na osnovu odnosa Vojislava Šešelja prema Hrvatskoj. To je cinično. Ako Srpska napredna stranka osvaja preko 50 odsto glasova, onda treba pratiti i čitati izjave onih koji vode SNS, a ne onih koji se bore za cenzus. Ako bi SNS i Aleksandar Vučić, ili predsednik Srbije, govorili ono što priča Šešelj, to bi bio znak da Srbija ne želi da živi u miru sa Hrvatskom. Ali, mi to ne govorimo, mi to čak i ne mislimo. Lako je naći izgovor ako sa nekim hoćeš da se posvađaš ili nećeš da se pomiriš. Hrvatska ima našu pruženu ruku. Ništa lakše nego tu ruku prihvatiti.

A kakav je vaš odnos prema Vojislavu Šešelju?

Ja ne poznajem tog čoveka... Poznavao sam jednog drugog Vojislava Šešelja.

Po čemu se taj razlikovao od ovog sada?

Eh... Ne pitajte me ništa, ne poznajem ga. Ja u svojoj porodici i okruženju negujem stare srpske tradicije. Ako sam mu krstio unučiće, od mene nećete čuti ružnu reč.

Kada je reč o Kosovu i evropskom putu Srbije...

To je direktno povezano.

A da li se posmatra kao unutrašnje pitanje Srbije ili kao regionalno, s obzirom na ono što piše u Briselskom sporazumu?

Dok je tretirano kao unutrašnje pitanje, Srbija je imala suverenitet i teritorijalni integritet na KiM. Kada je došlo do bombardovanja i kada se umešao Zapad, Srbija je povukla vojsku, došlo je do velike obmane da će Srbiju zameniti Ujedinjene nacije, ali tamo je podignuta zastava NATO-a, i potom, stigli smo do Euleksa, to jest direktno do EU. Onda je postalo potpuno jasno da je došlo do internacionalizacije tog pitanja, a da moć leži u državama koje su priznale nezavisnost Kosova i Metohije.

Kad kažete da su KiM i evropski put Srbije direktno povezani, na šta tačno mislite?

Na ono što govore predstavnici Evropske unije: za otvaranje poglavlja nije uslov da se sa Prištinom postigne obavezujući dobrosusedski sporazum, ali da za članstvo u EU to jeste obaveza, jer oni sebi nikad više neće dozvoliti da države sa neregulisanim granicama uđu u EU. Iznosili su primer Kipra. Ako EU insistira na takvom sporazumu, to je znak da nas ne želi.

Mi smo postigli sporazum u Briselu onakav kakav je za Srbiju bio moguć. I posle toga, pregovorima, dotakli smo još nekoliko tačaka koje su sa stanovišta Ustava Srbije moguće, kako bi se dale veće ingerencije Prištini. Sve to može da bude regulisano ustavnim zakonom koji bi dao suštinsku autonomiju Kosovu i Metohiji. Sporazum na kom insistira EU jeste sporazum dve nikad pomirene strane. Mi bismo u tom sporazumu tražili da Priština prihvati suštinsku autonomiju, to je maksimum koji Srbija može da dâ. Priština, koja sa stotinak država u svetu već ima uspostavljene diplomatske odnose, insistiraće na svojoj nezavisnosti. Kada ćemo mi da uđemo u Evropu? Priština ima vremena, ima lagodnu poziciju. Beograd je u teškoj poziciji, jer ima svega pet država u EU koje nisu priznale nezavisnost KiM, ali nema uz sebe velike članice, osnivače EU – one koje odlučuju. Da li može nešto bez Nemačke da se odluči u EU? Teško. Mogla bi još neka država da spreči Srbiju da uđe u EU, ali da uz protivljenje Nemačke dozvoli da Srbija uđe u EU – to je nezamislivo. Mnoge od tih zemalja nisu priznale nezavisnost Kosova zbog svojih problema. Njima niko ne traži međudržavni sporazum sa Prištinom da bi ostale u EU, a nama ga traže da bismo postali članica.

Tu je i priča o zajedničkoj spoljnoj politici EU... Prvo, ne vidim kako je definisana, drugo, ne vidim ni da se sprovodi. Jer, ako EU ima zajedničku spoljnu politiku, kako neke države mogu da ne priznaju nezavisnost KiM? Kako nema sankcija za njih?

Srbija mora veoma oprezno da nastupa u tim razgovorima. Ako je nekad i postojalo vreme prijateljstva u diplomatiji, danas ga više nema.

S obzirom na tako jasan stav EU po pitanju zemalja čije granice nisu jasno definisane, da li to znači da je naš put u EU besperspektivan?

Mislim da je jako dobro što pregovaramo sa EU, to je znak da radimo dobar posao. Ovu vladu treba i da ohrabri EU: Vlada mnogo čini da bi zadovoljila kriterijume koji postoje u Evropi. Očigledno je da je naš put u EU neminovnost. To što pregovaramo,

dobro je za Srbiju: mnogo smo napredovali, ne samo od 2012. nego i od vremena onih koji su se time bavili dok sam ja bio u opoziciji, mnogo je to dobra donelo za uređenje države. Ne valja kad loši ljudi sprovode propise i pravila iz EU, pa se umešaju stare boljke: korupcija, kriminal, mito. Onda narod pomisli: pa šta će nam ovi zakoni, kad se tu toliko novca pokrade ili odu fabrike za jedan evro. Inače, kad bismo uredili državu po evropskim standardima – ja bih bio srećan. Po mom skromnom mišljenju, EU je glavni faktor koji može da oceni kako je neka zemlja uređena. Ne mogu da se setim nijedne organizacije koja bi u tome mogla da bude takmac Evropi, od načina organizacije države, sloboda, obaveza i svega ostalog. Biću srećan sve dok pregovaramo sa EU. Posle toga, da li će nas primiti ne zavisi od nas. Mi moramo da budemo spremni i to nije pitanje vezano za ulazak u EU, nego za našu želju da budemo uređena zemlja.

Ali šta ćemo da uradimo kada se postavi pitanje: priznanje Kosova ili Evropska unija?

Što se mene tiče, ako budem tada na funkciji i ako budem živ, moj glas je – Srbija ne postoji bez Kosova i Metohije. Ja ne znam ko bi mogao da kaže: odričemo se Kosova da bismo ušli u EU. Ali, nismo mi ti koji treba da kažu da ili ne, nego građani Srbije.

Dakle, referendum?

Tako je. Poštovani građani Srbije, imate referendumsko pitanje, pa neka se svako od nas izjasni tokom kampanje za referendum. Kad je mogla kraljica Elizabeta II da ide u Škotsku, mogu i političari u Srbiji da izađu na televiziju i iznesu svoj stav.

Time na neki način dolazimo i do pitanja promene Ustava. Kako vi vidite najavljenu promenu Ustava i ono što smo čuli od premijera?

Aleksandar nije najavio promenu Ustava, već je rekao šta on misli da je potrebno menjati. A inače je ozbiljan čovek i zna kako se teško Ustav Srbije menja. Nismo mi Švajcarska, pa da svakih 15 dana imamo referendum. Kad smo doneli ovaj Ustav, uz konsenzus svih političkih stranaka, uz zajednički rad Koštunice, Tadića i mene, uz podršku patrijarha Pavla kog smo zamolili da izađe kad smo u popodnevnim satima videli da je odziv oko 50 odsto, mi smo imali 52 ili 53 odsto građana za promenu Ustava. Kad je tako mali odziv bio onda, šta mislite, kako će tek biti mali za promenu ovog Ustava. A mnoga poglavlja tog Ustava menjaju se u Skupštini, dvotrećinskom većinom koja posle toga raspisuje referendum na kom 50 odsto plus jedan upisani birač mora da bude za. A kako su to neka pitanja o kojima se narod baš previše ne izjašnjava, kako ćemo da obezbedimo dovoljnu izlaznost? Mora da se agituje jako dugo, da bi se ušlo u referendum. Vlast koja ulazi u referendum sa dogovorom "da", ili dobija odgovor "da" ili pada. Ako vam narod ne da podršku, šta ćete vi na vlasti?

Imali smo nedavno argument da je Lex Specialis o izgradnji "Beograda na vodi" neustavan u delu koji se odnosi na eksproprijaciju, što je i sam predlagač priznao.

Ustavni sud se stara o ustavnosti i zakonitosti pravnih akata i on procenjuje da li je neki zakon u skladu sa Ustavom ili ne. Ustavni sud se ne obazire na to šta je neki predlagač rekao. To je institucija koja je jedina merodavna da kaže šta je u skladu sa Ustavom, a šta nije, i ja se uvek oslanjam na mišljenje Ustavnog suda, iako se na odluke ponekad čeka i po pet godina.

Šta biste vi želeli da vidite u eventualno promenjenom Ustavu Srbije?

U Srbiji postoji nekoliko tabloida koji će konkretan odgovor iskoristiti kao povod da me u narednih 15 brojeva napadaju. Pre nekoliko meseci bio sam na državnoj televiziji, i u vezi sa ingerencijama predsednika Republike rekao sam jasno šta mislim o načinu izbora predsednika. Boris Tadić, u vreme menjanja prošlog Ustava predsednik Srbije, insistirao je da predsednika biraju građani. Ja sam bio za to da, ako predsedničke ingerencije ostanu ovakve kakve su sada, predsednika bira Skupština sa 126 poslanika, a da može da ga smeni samo dvotrećinska većina, tako da predsednik ipak ima neku sigurnost. Da bi predlog ustava prošao, popuštali smo svi. Ja sam popustio po tom pitanju, jer sam bio Tadićev protivkandidat na izborima, da ne bi ispalo da se bojim da izađem na izbore jer sam ih gubio dva puta. Ali, i danas mislim da, ako nemamo čist predsednički sistem, poput Rusije ili Amerike, predsednik ne treba da bude biran na direktnim izborima. Drage volje bih predložio da taj skraćeni sastav Skupštine sam odlučuje o predsedniku Republike, ako već Vlada vodi spoljnu i unutrašnju politiku, a predsednik ima druge ingerencije. Neprimereno je da trčite najtežu moguću trku, a da posle toga ne odlučujete o spoljnoj i unutrašnjoj politici Srbije.

Dakle, vi se zalažete ili za šira predsednička ovlašćenja ili za to da predsednika bira Skupština?

Shvatili ste me. Ali, s obzirom na to da su dosadašnji predsednici koristili tu moć mimo Ustava, više bih voleo da Vlada ostane ta koja vlada, a da Skupština bira predsednika. Ne bih voleo da se u Srbiji jednom čoveku dâ mnogo vlasti u ruke.

Mislite da već nije slučaj da jedan čovek ima previše vlasti u rukama?

Ne mislim to. Mislim da ovde Vlada ima glavne poluge vlasti u svojim rukama.

Predsednik Vlade nema previše vlasti?

To je stvar Vlade. On ne koristi nikakvu moć koja mu nije propisana Zakonom o Vladi i Ustavom Srbije. Stvar je ministara koji kad ih pozovete kažu: moram da pitam Vučića. Pa za ovo mora da pita Vučića, pa za ono. I tako se stvara u javnosti utisak da se za sve pita Vučić.

Pa da li hoćete da kažete da je Vučić izabrao loš tim koji se krije iza njega?

To je već postalo pitanje manira, oni tvrde da moraju da pitaju Vučića, a u stvari ga ništa i ne pitaju nego rade kako oni misle da treba. Ali, Vlada podleže kritici u parlamentu i u javnosti i sa tim se bori.

Sa vama novinarima je problem što kad postoji loša pojava u društvu, vi se s njom borite na pogrešan način. Ako imate predsednika države i predsednika Vlade, i napadate obojicu, ja nikada ne odgovaram na napade, ali nikada. Moji saradnici ne zovu vlasnike medija, urednike, novinare... Predsednik Vlade vam odgovori. U tom slučaju, na mene se obruše svi, a predsednika Vlade proglase za diktatora. Ne valja vam ni onaj koji čita i trpi, ni onaj koji čita to što pišete i odgovara na udarce. Mnogi novinari, a možda i svi, hteli bi da to bude samo njihovo polje i da na tom polju oni dominiraju, a da svi ostali ćute i da nemaju nikakvo pravo da im odgovore. Gde je tu odgovornost novinara za izgovorenu laž? Ako pokušate da demantujete laž, kažu da niste demokrata, da gušite slobodu medija. I kako da reagujem? Razgovarao sam sa Frederikom Mogerini (visoka predstavnica EU za spoljnu politiku i bezbednost, prim. nov.). Rekao sam joj: pomozite nam da uredimo Srbiju, nemojte samo da dolazi vas deset kad jedan novinar kaže da je dobio packu od predsednika Vlade, ministra, da mu se neko obratio osorno... Ako sada zaštitnik građana ima spor sa Vladom Srbije, da li tu hoćete da nam pomognete? Hajde pomozite nam da dignemo Srbiju, da zaposlimo ljude. Vi nama samo tražite razlog zašto biste dotrčali da nam prebacujete. Čuvate nam Kosovo kao Damoklov mač, čuvate ga za kraj.

Gospodine predsedniče, da li znate da upravo dajete intervju "Miškovićevim

S obzirom na to da su dosadašnji predsednici koristili moć mimo Ustava, više bih voleo da Vlada ostane ta koja vlada, a da Skupština bira predsednika. Ne bih voleo da se u Srbiji jednom čoveku dâ mnogo vlasti u ruke

»

novinama"?

Otkud ja to znam?

Pa tako je rekao premijer.

Pa možda on ima više informacija, ja vas nisam pitao. Ako jeste, ajte da prekinemo. Što se mene tiče, u nekim drugim novinama više prepoznajem uticaj Miroslava Mišković. Ali, ako vi po njegovom nalogu gazite predsednika Vlade, a neke druge novine mene, onda Mišković baš drži dosta medija u Srbiji.

Mi nismo Miškovićeve novine, ali smo defamirani kao takvi sa pozicije moći.

I šta ste preduzeli tim povodom? Kako ste odgovorili?

Gospodine predsedniče, i vi ste se svojevremeno žalili Savetu za štampu.

Savet za štampu se u tom slučaju ogrešio o mene, jer u jednom tako očiglednom slučaju nisu mogli da donesu pravičnu odluku i stanu na stranu istine. Po mom mišljenju, oni su izgubili kredibilitet, a sasvim sigurno moje poverenje.

Ja sam bio član Saveta za štampu i ti ljudi imaju kredibilitet (*op. F. Š.*)...

Ja bih voleo da istrčite jednu trku za predsednika i da posle toga dovedete svoju porodicu u poziciju da svako može da piše najbestidnije neistine bez ikakvih posledica. Bez ikakve odgovornosti. Pa da vidite kako je to.

Gospodine predsedniče, u ovoj zemlji ima nekoliko hiljada novinara, a samo jedan predsednik države. Mi ne možemo da reprezentujemo vas, vi reprezentujete nas.

Pa kako kad sam ovako loš? Vidite šta se piše po novinama o meni. Što dozvoljavate da vas ja reprezentujem?

Pa narod vas je izabrao.

Što se i vi ne složite s tim da me je narod izabrao?

Ali mi radimo intervju sa vama kao izabranim predsednikom Srbije, kako mislite da se ne slažemo?

Teško to ljudima dopire do mozga. Ja nisam došao da vam dajem intervju zato što vas je Aleksandar Vučić optužio da ste Miškovićeve novine. A i da jeste, pa šta? I o meni se pisalo da sam Miškovićev čovek. Ja nisam izabran da bih se svakome dopao. To nije moja ideja, niti moja namera. Moja ideja je da uložim maksimalne napore da se ostvare ciljevi koje sam sebi zacrtao. Ja odlučujem o putu i načinu kako ću do toga doći. Moj zadatak je da Srbija bude uvažena i poštovana zemlja u regionu i svetu. Da omogućim uslove da građani žive bolje. Na tom putu pokušaj da se svakom mediju, svakom političaru ili građaninu dopadnem obično je gubljenje vremena. Ja sam isuviše dugo u politici da gubim vreme. Zato što želim da u pravo vreme predstavim građanima Srbije svoj rezultat, koji se svakako ne meri u satima provedenim pred kamerama.

Vratimo se na unutrašnja politička i društvena pitanja u Srbiji. Šta su najveći izazovi sa kojima se zemlja suočava?

Pre svega siromaštvo. Sve je lakše kad majka i otac ujutru odu na posao. Ja sam odrastao u siromašnoj zemlji, ali je u njoj moj otac uzimao kredite i znao da može da ih otplati, jer je imao siguran posao i platu. Tad nije bilo inflacije, a kamoli skakanja evra ili švajcarskog franka. Kad postoji ta vrsta stabilnosti, kad znaš da neće biti egzistencijalne krize u narednih pet ili deset godina, onda sve izgleda drugačije. Čak i ove političke borbe. Zašto opozicija u Srbiji nije jaka? Pa pogledajte šta se desilo u Grčkoj. Tamo narod već negoduje protiv nove vlasti. Srbija nije država u kojoj pobednik slavi svoju pobedu; Srbija je država u kojoj pobednik onog časa kad pobedi izlazi na stub srama, biva žigosan, nosi ogromnu odgovornost, a zna da ne može mnogo da uradi.

Ali to su pravila igre koja se znaju i pre ulaska u izbornu trku.

Pa hajde svi da prestanemo da se bavimo politikom. I vi znate da će neko da vas optuži da ste Miškovićeve novine, pa pišete i dalje u novinama i nosite časno taj krst. Kad dobiješ mandat, znaš da je teško, pomeri se Srbija, dođe neko drugi posle četiri godine, pa je pomeri još malo unapred... Nije više odlazak u opoziciju kraj života. Mislim da je najveći izazov Srbije to što svi pamtimo koliko je ljudi nekada odlazilo na posao, a danas toga nema.

Danas odlaze preko granice.

Odlazili su uvek, odlaze i iz zemalja članica EU. Poljska je ostala bez dece, Bugarska takođe. Evo, "Blic" pre četiri-pet dana: na naslovnoj strani neka devojčica iz Matematičke gimnazije osvojila nagradu na takmičenju i hoće da ode iz Srbije, i o tome pišu kao o katastrofi. A u istom broju, nekoliko strana kasnije, uslovi pod kojima možete da odete u EU, kolika je plata, koji su poslovi najtraženiji... Mi smo postali dvolični,

licemerni. Ako je za osudu što dete ide, onda nemoj da veličaš uslove koje će da dobije tamo, jer to dete ne ide zato što mrzi Srbiju. Ide zato što je to za nju napredovanje, a tu su i roditelji koji žele svom detetu najbolju moguću egzistenciju.

Ja sam imao primedbe i na jednu izjavu ambasadora koji je rekao: vi treba da izvozite robu, a ne decu. Onda sam ga ja pitao: a ko im daje vize? Što im ne zabranite ulazak u vašu zemlju? Što ih čekate ispred fakulteta i nudite im uslove za život u vašoj zemlji? Oduvek je sirotinja odlazila nabolje. Kad bi Nikola Tesla bilo šta postigao da nije otišao? Ali, na Srbiji je da im stvori mogućnost da se vrate. Znate, kad vam dete ode u svet i postane naučnik, ne možete da ga vratite u zemlju gde nema laboratoriju.

A čija je odgovornost što nema laboratoriju?

Naša, svih nas.

Niste čestitali Vladi Srbije godinu dana rada.

Ja sam prvi put ove godine iznenadio svoju suprugu i 3. maja joj čestitao 40 godina braka, jer inače to zaboravljam. Šta znači čestitati godinu dana Vlade? Što su ostali na vlasti godinu dana? Ja uvek hoću da čestitam kad neko napravi neki uspeh. Ja sam imao i godinu, i dve, evo, u junu će

Ja nikada ne odgovaram na napade, ali nikada. Moji saradnici ne zovu vlasnike medija, urednike, novinare... Predsednik Vlade vam odgovori

biti tri godine kako sam predsednik, pa mi niko nije čestitao niti očekujem da mi čestita. Šta da im čestitam kad su proveli godinu dana u mukama. Nije to znak da ima sukoba između predsednika Vlade i predsednika države.

Na šta vam liči ovo što se događa sa zaštitnikom građana Sašom Jankovićem?

Stvorena je određena klima u društvu u koju se uklapaju i Saša Janković i oni koji se s njim tako ponašaju. Saša Janković kao da se probudio pre sedam-osam meseci. Po mom mišljenju, a vidim da je to i stav Vlade, on je ušao u front koji se stvorio protiv Vlade. Po mom mišljenju, nije predviđeno da zaštitnik građana ratuje sa Vladom, niti da joj služi. E sad, tu treba naći meru. Ako te izaberu oni čijoj političkoj opciji pripadaš, pa njima ćutiš sve, onda ćuti i ovima koji nisu tvoji.

Ali i ti drugi su ga reizabrali.

I to ću da vam kažem: ako si posao shvatio kao neprestano prozivanje Vlade za ono na šta ti se građani žale, kreni od prvog dana. Nemoj da se menjaš. Ako ti se ne sviđa opcija koja dolazi na vlast, ne moraš da zadržiš tu funkciju.

Ali mi za sve vreme rada zaštitnika građana možemo na njegovom sajtu da pratimo na koliko je zahteva građana odgovorio. Nije tačno da je ćutao u prethodnoj vlasti.

Da li je imao ovakvu medijsku promociju svojih napada na Vladu? Nikada. Da li je govorio javnosti da se obraća Vladi po dopisima građana. Nije.

Pitanje je ko je prvi počeo sa javnim napadima.

Ali ja neću tu polemiku da vodim. To tako ne ide u jednoj državi. Mislite da druge države nemaju probleme? Imaju, ali se tamo ombudsman i vlada ne svađaju. Problem ove vlade je što je na mnogim vitalnim funkcijama zadržala ili čak reizabrala ljude koji su bili u prethodnom režimu. Ali u isto vreme, veličina ove vlade je što sa time može da se nosi.

Šta ocenjujete kao najveći uspeh, a šta kao najveći promašaj ove vlade?

Vlada je u ekonomiji postigla ono što ja nisam mislio da će moći, kada je reč o smanjenju troškova kao bazi za veći dohodak. Znao sam da će biti teško, ali sam isto tako znao da ako on to ne uradi, posle njega niko neće imati poverenje građana da to uopšte predloži, a kamoli da sprovodi. Ako je u tome toliko uspelo koliko čitamo, a stižu kontradiktorne informacije od Vlade i od Fiskalnog saveta, onda je to veliki uspeh. Ipak, treba izvršiti rebalans budžeta, da se ta sredstva raspodele u skladu sa onim što kažu narodni poslanici. Ja ne bih voleo da ostanemo na merama štednje, ali njima smo stvorili bazu za dalje.

Što se tiče drugog dela pitanja, mislim da Vlada nije jedinstvena, a to će Aleksandar morati da rešava, ako stigne od ministarskih obaveza koje je preuzeo na sebe. Ja se ne mešam da li je izbor ministara morao da bude ovakav ili onakav. U politici ne možete uvek sve po svojoj želji i ukusu ili po onome što znate o ljudima. Predsednik Vlade ne sme da dozvoli da mu se Vlada obruka, i zato mora da uskoči da nešto rešava umesto ministara. Nema uspešne vlade ako postoje univerzalni ministri koji mogu da skaču iz resora u resor. Ali, kad sam video koji su ljudi u Vladi, tačno sam znao da će Aleksandar da produžava svoje radno vreme. Sa mnom je u Predsedništvo došlo šezdeset ljudi i otići će kada i ja odem. U Vladu ne može da dođe niko, tamo ste zatekli ljude u stalnom radnom odnosu postavljene u vreme prethodne vlasti. Vi ste došli sa jednom idejom, a oni svi imaju neku drugu. Najbolje što možete da uradite s tim ljudima – pošto je Vlada donela odluku da nema novog zapošljavanja – jeste da im date sto da sede i ne rade ništa. Veličina Vlade je u tome što može s time da se nosi, a ja koji dobro poznajem Srbiju mislim da to nije dobro. U Predsedništvu je to drugačije i bolje: dođu sa mnom i odu sa mnom.

Koliko traje vaš radni dan?

Mi ovde često ostajemo posle 17 časova, a gotovo uvek imamo obaveze i vikendom. Ipak, uvek se trudim da jedan dan nedeljno, ponekad i dva, ostavim za borbu protiv stresa, i tad najčešće idem na selo. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ
FILIP ŠVARM

Dan pobede ili

Parada koja će se povodom Dana pobede održati u Moskvi ove godine označiće poraz pobednika od pre sedam decenija. Poraz nanose sami sebi. Poraženi će biti i oni koji su se odazvali pozivu Rusije, jer im se najviši predstavnici potomaka mnogih njihovih saveznika neće pridružiti. Ali još mnogo više oni koji se danas odriču zajedništva borbe protiv najvećeg zla koje je čovečanstvo iznedrilo u 20. veku. Razočaran sam zbog stavova Vašingtona, Londona i Pariza i svih onih koji misle da moraju da ih slušaju. Njihova bruka meni nije uteha. Dobro je što će predsednik Srbije Tomislav Nikolić u Moskvi predstavljati građane ove zemlje i njihove potomke koji su se borili protiv nacizma i fašizma, to jest Titove partizane

Američka vojska sa zapada, a Crvena armija sa istoka izbile su na reku Elbu 25. aprila 1945. godine kod mesta Štrel. Američki poručnik Albert Kocebi iz 273. pešadijskog puka, koji je sa pet džipova stigao bez jasnih naređenja, sa nekoliko momaka seo je u čamac i preveslao se na drugu obalu, gde se sreo sa sovjetskim potpukovnikom Aleksandrom Gordejevim iz 175. gardijskog pešadijskog puka. Do susreta je došlo na bojnom polju prekrivenom nebrojenim leševima, uglavnom nemačkih civila, koji su se u pogrešno vreme zatekli na pogrešnom mestu, pa su oficiri zaključili da nije zgodno da se tu snime fotografije istorijskog susreta. Učinili su to nešto kasnije kod malo većeg mesta Torgau, gde su stigle i propagandne jedinice. Tek sutradan, 26. aprila, istovremeno i sa istim tekstom na ruskom i engleskom jeziku u Londonu, Vašingtonu

poraz pobednika

ISTORIJSKI SUSRET NA ELBI, APRILA 1945: Američki vojnik Vilijam Robertson i sovjetski poručnik Aleksandar Silvaško (levo); američka patrola (desno)

i Moskvi izdato je saopštenje o prvim zagrljajima saveznika koji će nastaviti do kraja da se bore do ostvarenja zajedničkog cilja – uništenja nacističke imperije. Dve nedelje kasnije Nemačka je potpisala bezuslovnu kapitulaciju.

Hitler je za američko-ruski susret saznao 25. aprila posle podne u svom bunkeru u Berlinu. Uvideo je konačno da su svi očajnički planovi za odbranu propali i 30. aprila izvršio samoubistvo.

MOST PREKO ELBE

Ja sam se tih dana nalazio u Magdeburgu severozapadno od Štrela i Torgaua na obali iste te reke Elbe, oko 140 kilometara nizvodno od prvog sovjetsko-američkog bratimljenja. Imao sam šesnaest godina i tri meseca. Niti sam znao za taj istorijski susret savezničkih vojski, niti nekoliko dana kasnije da se Hitler ubio, niti, najzad, da je Nemačka formalno kapitulirala. Za mene je rat bio završen već 11. aprila uveče kada su esesovske straže pobegle iz koncentracionog logora Langenštajn-Cviberge u kome sam bio zatvoren, a zaista svestan toga postao sam 13. aprila, kad sam se sa dvojicom čeških logoraša usudio da prosto prošetam kroz otvorenu kapiju u slobodu. Svi ti istorijski događaji koji su se dešavali nedaleko od mene sa mog dečačkog stanovišta bile su formalnosti koje me nisu doticale.

U gradu Halberštatu, u koji sam pešice došao iz mog poslednjeg logora, čuo sam da u Magdeburgu ima mnogo Jugoslovena. Jedan engleski vojni džip odvezao me je tamo. Magdeburg je često bombardovan za vreme rata, opsežno bombardovanje engleske avijacije 16. januara 1945. uništilo je 90 odsto gradskog jezgra. Amerikanci su jednu slučajno pošteđenu gradsku četvrt stavili na raspolaganje Jugoslovenima, Nemce koji su tu stanovali su oterali. Bilo nas je oko dve hiljade, pretežno ratnih zarobljenika, nekoliko desetina bivših zatvorenika koncentracionih logora i nekoliko desetina civila. Mogli smo komotno da se smestimo. Ja sam dobio zasebnu sobu u trosobnom stanu u kome su bila samo još dvojica sunarodnika. Nisam im zapamtio imena.

Preko Elbe vodio je pontonski most, sa istočne strane bila je sovjetska vojska. Rusi, Ukrajinci i Poljaci zarobljeni na zapadu su se preko njega vraćali u svoje zemlje, zatvorenici iz zapadnih zemalja u suprotnom pravcu preko istog mosta. Amerikanci su 1. juna svoj deo Magdeburga ustupili britanskoj armiji. Nas niko nije hteo da transportuje kući, jer su se neki jugoslovenski kraljevski generali, koji su sedeli u Braunšvajgu, suprotstavljali da nas "izruče komunističkom režimu". Najzad su, na osnovu Potsdamskog »

SAVEZNICI I PROTIVNICI: Staljin, Ruzvelt i Čerčil na terasi sovjetske ambasade u Teheranu, 1943...

ugovora, 1. jula tu teritoriju preuzeli Sovjeti, ali su nas tek posle dva meseca vratili kući, imali su preča posla. Ne sećam se nikakvog posebnog slavlja 9. maja u okviru naše poveće jugoslovenske kolonije. Mi smo već bili slobodni, pristojno su nas snabdevali hranom, čokoladom, cigaretama. Nemci su gladovali, za njih nije postojalo nikakvo snabdevanje. Dve trećine naših momaka se zarazilo gonorejom.

BUHENVALDSKA ZAKLETVA

Nisam tih prvih dana mira znao ni da jedan dan pre nego što je sloboda stigla do mog radnog komandosa, zatvorenici centralnog logora Buhenvald, kome smo pripadali, nisu čekali američke trupe, već su sami uspeli da se oslobode. Preživeli su se okupili na trgu za zborove, apelplacu, i položili zakletvu čije su bitne rečenice bile: "Naša parola je uništavanje nacizma u korenu, naš cilj je izgradnja novog sveta mira. To smo dužni svojim ubijenim drugovima i njihovim srodnicima. Kao znak spremnosti za tu borbu podignite ruke i zakunite se!" Na engleskom, francuskom, ruskom, poljskom i nemačkom jeziku oslobođeni zatvorenici su viknuli "Zaklinjemo se!"

Dan-danas mislim da ta zakletva obavezuje i mene. Međutim, zavet nije ostvaren, svekoliko korenje nacizma još nije iščupano, a pogotovu se iz Drugog svetskog rata nije iznedrio svet mira. Pobednici posle sedamdeset godina nisu u stanju čak ni da zajednički organizuju proslavu pobede nad nacizmom i fašizmom.

Parada, koja će se povodom Dana pobede održati u Moskvi, ove godine označiće i poraz pobednika od pre sedam decenija. Poraz nanose sami sebi. Kako ja to vidim, poražene će biti i one zvanice na tribini pred Kremljom koje će se odazvati pozivu Rusije, jer im se najviši predstavnici potomaka mnogih njihovih saveznika neće pridružiti, ali još će mnogo više sami sebe da poraze oni koji se danas odriču zajedništva borbe protiv najvećeg zla koje je čovečanstvo iznedrilo u 20. veku. Razočaran sam zbog stavova Vašingtona, Londona i Pariza i svih onih koji misle da moraju da slušaju naređenja iz tih metropola. Njihova bruka meni nije uteha.

Takođe mislim da ometanje zajedničke proslave pobede nad fašizmom predstavlja izdaju onih milion i po vojnika zapadnih saveznika koji su u toku operacije "Overlord", započete 6. juna 1944, preko La Manša jurišali na nemačke bunkere u Francuskoj. Poginulo ih je preko 65.700. Krenuli su sa zapada u pravcu Berlina, prema kome su se sa istoka ustremili borci Crvene armije. Američki neznani junak te operacije, kakvog poznajemo iz mnogih filmova, ne zaslužuje manje divljenja od njegovih ruskih saveznika na drugom kraju Evrope. Nasuprot poginulima na obalama Francuske stoji 27 miliona građana SSSR, vojnika i civila koji su izgubili život u, kako ga u Rusiji zovu, Velikom otadžbinskom ratu. Rusi su branili i odbranili svoju zemlju, Amerikanci su došli da Evropi pomognu da se oslobodi. Zbog toga su zaslužili da budu predstavljeni na Crvenom trgu. Nije Moskva kriva što neće biti.

Svetske sile imaju svoje posebne interese. To nije ništa novo. O ciljevima koje je valjalo postići posle rata, Ruzvelt i posle njegove smrti Truman, Čerčil i posle njegove smene Etli, i Staljin, imali su veoma različite predstave, ali su ratovali zajedno do kraja, ostali su saveznici do konačne pobede. Trebalo bi da i njihovi naslednici sedam decenija posle slave zajedno, bez obzira na to kako danas Barak Obama i Vladimir Putin, Dejvid Kameron ili Fransoa Oland gledaju na potrebe današnjeg sveta, savlađivanje njegovih jezivih kriza, pored ostalog, ili pre svega, na dešavanja u Ukrajini i prisajedinjenje Krima Rusiji. Na Dan pobede mogli su da za trenutak zastanu. Nisu.

BAŠ ME BRIGA ZA GOSPOĐU MERKEL

Što se Nemačke tiče, baš me briga što gospođa Merkel neće stajati na mestu gde je pre sedamdeset godina stajao Staljin. Učtivo je što su je pozvali. Lukavo s

foto Reuters

AP Photo

... Obama, Putin i Kameron

njene strane, što neće da prkosi svojim moćnim saveznicima, koji uz pomoć njene tajne službe BND godinama prisluškuju ne samo nju, nego i "prijatelje" u Francuskoj, Luksemburgu i ko zna gde još. Ona će dan posle Dana pobede da položi venac na grob neznanog vojnika u Aleksandrovskom parku ispod zidina Kremlja u Moskvi. Putin se složio, praviće joj društvo. Nemačka kancelarka kaže da joj je veoma stalo do toga da oda poštu svim mrtvima rata, koji je izazvala Nemačka. Zna se čije su se zastave pobedonosno vijorile na proletnjem vetru 1945. godine, a čiji su barjaci tog dana sa prezirom bačeni na pločnik Crvenog trga u Moskvi. Jedna od ruskih parola, koja se često navodi povodom rata, glasi: "Niko neće biti zaboravljen i ništa neće biti zaboravljeno."

Predsednik Srbije biće 9. maja na svečanoj tribini, na balkonu Lenjinovog mauzoleja. I treba da bude tamo. Nije važno kako se zove, bitno je da su ga građani Srbije izabrali na tu funkciju, zbog toga on na tom mestu i u tom kontekstu predstavlja borce jedine vojne i političke snage, koja je od 1941. do pobede predstavljala silu mimo velikih frontova, a nikako one, koji su na bilo koji način ili pod bilo kojim izgovorom sarađivali sa nacistima. Jednostavnije rečeno, Tomislav Nikolić u Moskvi predstavlja Titove partizane. Dobro je što se pobednicima u Moskvi priključuje i predsednik Makedonije, loše, po mom mišljenju, što se predsednici Hrvatske, Slovenije, Crne Gore i Bosne i Hercegovine sami isključuju iz redova pobednika. Borci protiv fašizma sa teritorija koje danas sačinjavaju njihove države, to nisu zaslužili.

Ja vojne parade nikada nisam voleo, pa ni one naše negdašnje prvomajske. U tom pogledu sam prilično usamljen, jer postoje i one komične parade povodom bilo čega u američkoj provinciji ili povorke povodom karnevala u Nemačkoj i Italiji, da ne govorimo o Rio de Žaneiru. Mase vole da se zabavljaju i da budu zabavljene. Međutim, strojevi korak koji će gromovito odjeknuti na Crvenom trgu u Moskvi ovog 9. maja, za razliku od njih, ima veliki simboličan karakter. Nije reč samo o 75 vojnika iz Srbije, kojima je nesumnjivo tu mesto. Zanimljivo je što učestvuju i ešaloni iz Kine i Indije, ali ne iz Sjedinjenih Američkih Država, Ujedinjenog Kraljevstva, Republike Francuske ili Australije. Umesto jedinstva sveta protiv prikrivenih ostataka fašizma, koji se danas drugačije zovu, nagoveštava se nova podela, koja može da se shvati i kao smrtonosna pretnja miru, pa i opstanku sveta u kome sada živimo.

KINA, INDIJA, RUSIJA

Na paradi u Moskvi će, dakle, pored vojnika iz manjih zemalja, kao što je Srbija, učestvovati i jedinice iz Kine, Indije i Zajednice nezavisnih država (nekadašnjih sovjetskih republika koje sarađuju u okviru organizacije sa takvim imenom). Zajednica nezavisnih država ima preko 86 miliona stanovnika, Kina 1.366.000.000, Indija 1.210.000.000, Rusija 143.000.000. To znači da će ti vojnici predstavljati preko dve milijarde i 800 miliona ljudi ove kugle zemaljske. Gotovo tri milijarde ljudi mogu, dakle, da se osećaju predstavljenima na ceremoniji u Moskvi, manje od pola milijarde će bojkotovati taj čin. Računa se da na svetu danas živi oko sedam milijardi i 300 miliona ljudi. Mislim da takve računice pokazuju prave odnose snaga na svetu, iako se iz zapadnih medija to, naravno, ne vidi, bolje rečeno, ne želi se da se to sagleda.

Ne zaboravimo, i Kina i Indija poseduju atomske bombe, baš kao i Pakistan i Izrael. Severna Koreja i Iran valjda još ne. Kim Jong Un iz Severne Koreje prvo je prihvatio da bude među gostima, bio bi mu to prvi izlazak iz zemlje otkad je preuzeo vlast, ali se predomislio. Južnokorejski mediji pišu da je shvatio da bi bio sporedna figura i da bi to škodilo njegovom prestižu kod kuće. Nigde nisam pronašao podatak o tome da li je pozvan predsednik Irana Hasan Rohani. Gotovo je zaboravljeno da su krajem avgusta 1941. godine sovjetske i britanske trupe upale u dotle neutralni Iran uz obećanje da će posle rata da ga napuste, što su zaista »

NEĆE PRISUSTVOVATI PROSLAVI DANA POBEDE U MOSKVI: Nemačka kancelarka Angela Merkel u memorijalnom centru Dahau
AP Photo

učinili. Iran je 9. septembra 1943. objavio rat silama Osovine (Nemačkoj, Italiji, Japanu i njihovim saveznicima). U Teheranu, glavnom gradu te zemlje, od 28. novembra do 1. decembra 1943. godine sastali su se Ruzvelt, Čerčil i Staljin, koji su odlučivali o sudbini sveta i ishodu rata.

U Izraelu se vodila živa diskusija koji visoki funkcioner da prisustvuje Paradi u Moskvi. Petina stanovnika te države su Jevreji iz Rusije, među njima ima mnogo veterana pobedonosne Crvene armije. Na kraju je odlučeno da iz Jerusalima ne pođe niko, predstavnik Izraela biće ambasadorka u Moskvi, Dorit Goldner. Neke ruske novine su negodovale zbog toga.

Snaga Kine i njeno učešće u mnogim poslovima širom sveta, posebno su važna, možda presudna činjenica. Kineski vojnici su već marširali na paradama u Meksiku 2010. i Venecueli 2011. povodom dve stotine godina nezavisnosti od Španije. Kad je reč o toj najmnogoljudnijoj zemlji na svetu, akcenat nije na stotinak njihovih vojnika, koji će se zajedno sa mnogim drugim naći u istom stroju u Moskvi. Kineski ambasador u Rusiji, Li Hui, izjavio je da je to "izraz strateškog partnerstva dveju zemalja." Bacimo pogled na kartu sveta i sagledajmo kako na njoj izgledaju zajedno teritorije Rusije, Kine i Indije.

OSMI ILI DEVETI MAJ

Bezuslovna kapitulacija Nemačke stupila je na snagu 8. maja 1945. u 23.01 sati. Potpisivanje istog dokumenta u prisustvu maršala Žukova ponovilo se nešto kasnije u štabu Pete sovjetske armije, poslednji potpis stavljen je 16 minuta posle ponoći, znači već 9. maja. Zbog tih šesnaest minuta se na Zapadu danom pobede smatra 8, a u Rusiji i zemljama naslednicama SSSR 9. maj.

Na konferenciji u Potsdamu, završenoj 2. avgusta 1945. godine, na kojoj su učestvovali Staljin, Truman, a u ime Velike Britanije započeo je Čerčil, a posle izbora, koje su konzervativci izgubili, zamenio ga je laburista Klemens Etli, već se osećao ledeni dah hladnog rata. Narodi sveta su se nadali da posle strahota upravo završenog Svetskog rata predstoji trajni mir. Zaludno je nabrajati gde su se za poslednjih sedamdeset godina vodili ratovi. Može biti da smo mi, Evropljani, mislili da su Koreja i Vijetnam veoma daleko. Može biti da smo verovali da nas se ratovi u Kambodži, Avganistanu, između Iraka i Irana, u Africi i Aziji ne tiču. Ali usledilo je bratoubilačko doba raspada Jugoslavije, NATO nas je bombardovao prezrevši međunarodno pravo, usledile su borbe u Čečeniji, Gruziji, već godinu dana traju u Ukrajini, raspali su se državni sistemi u Libiji i Tunisu, a zamalo i u Egiptu, u Siriji, u Iraku i Jemenu besni građanski rat. Sedamdesetogodišnjicu kapitulacije Hitlerove Nemačke svet ne dočekuje u miru.

POBEDNICI SMO MI

Bezbroj televizijskih kamera iz celoga sveta prenosiće sa Crvenog trga paradu pod komandom general-pukovnika Olega Salukova. Treštaće vojne muzike. Pored šefova država, koji su se odazvali pozivu ruskog predsednika Vladimira Putina, sigurno će se nalaziti i poslednji još živi veterani okićeni ordenjem. Vojni atašei će pomno pratiti koje će novo oružje i oruđe Rusi pokazati svetu, koji će tipovi aviona preletati preko vojske i publike. A kako će taj dan da se obeleži u Srbiji?

Mi smo bili među pobednicima. Tokom leta strašne 1941. godine, kada su Nemci naizgled nezaustavljivo napredovali prema Moskvi, Lenjingradu i Staljingradu, a engleske i francuske trupe bile isterane sa kontinenta, kada se Hitler hvalio da je Evropa njegova tvrđava, u Srbiji je formirana Užička republika, jedino parče zemlje na kontinentu koje nije bilo pod vlašću Berlina. Da bi je uništio, Hitler je u Srbiju poslao 104, 342, 704, 714. i 717. diviziju, koje bi mu dobro došle na istočnom frontu. Kad je uspeo da partizane istera iz Srbije, stvarane su nove sve veće slobodne teritorije širom Jugoslavije i vezivale nemačke divizije i snage njihovih saveznika.

Bitna je činjenica koja ukazuje na značaj Narodnooslobodilačke vojske, da se krajem septembra 1944. godine sovjetska vrhovna komanda obratila jugoslovenskoj komandi sa molbom (pažnja, "sa molbom"!) za prelazak na jugoslovensku teritoriju radi zajedničke borbe. Formalnost? Jeste, kako da ne, ali Ajzenhauer se nije ni setio da De Gola zamoli ("zamoli"!) za dozvolu za iskrcavanje na francusku teritoriju.

Ako neko prećuti ili zaboravi da smo bili pobednici i da imamo svog udela u velikoj pobedi definitivno ostvarenoj 8. i 9. maja 1941. godine, samoga sebe isključuje iz kolone boraca protiv nacizma i fašizma. Bez obzira na to što ja osim pasivnim patnjama ni na koji način nisam doprineo uništavanju fašizma, ponosan sam što sam deo te pobede i, uprkos svih rezervi prema vojnim paradama, u tom duhu ću 9. maja marširati preko Crvenog trga. ¶

IVAN IVANJI

Forum ZFD i nedeljnik Vreme

u petak, 8. maja 2015. u Press centru UNS-a, Knez Mihailova 6/III, u 15 časova

organizuju tribinu

70 GODINA OD KRAJA DRUGOG SVETSKOG RATA

O „ratu svih ratova“, da li je zauvek otklonjena opasnost od fašizma u Evropi, da li se oživljavanjem hladnoratovskih odnosa između Zapada i Rusije točak istorije okreće unazad, o sučeljavanju sa prošlošću, o nesuglasicama oko istorijske uloge partizana i četnika, o tome da li je nemački model prevazilaženja prošlosti primenljiv na druge narode koji sa sobom nose teret ratnih zločina i kako su doživeli ili kako danas vide kraj Drugog svetskog rata govoriće:

STJEPAN MESIĆ, bivši predsednik Hrvatske

prof. **DRAGOLJUB MIĆUNOVIĆ**, jedan od osnivača Demokratske stranke i biši predsednik Skupštine Srbije i Crne Gore

IVAN IVANJI, pisac, Titov prevodilac, logoraš u koncentracionim logorima Aušvic i Buhenvald

prof. **VOLKHARD KNIGGE**, istoričar, direktor Memorijalnog centra Buhenvald

dr **PREDRAG MARKOVIĆ**, istoričar

Spasavanje redova Putina

foto Reuters

Sedamdeseta godišnjica pobede nad fašizmom biće obeležena 9. maja velikom vojnom paradom u Moskvi. Polemike koje prate ovogodišnju moskovsku proslavu Dana pobede nastavak su polemike vođene i pre deset godina povodom obeležavanja šezdesete godišnjice pobede nad fašizmom, s tim da su stavovi u međuvremenu samo radikalizovani. O tome svedoči i danas aktuelan tekst Frana Cetinića (1947–2006) objavljen u "Vremenu" broj 749, 12. maja 2005. godine, koji ponovo objavljujemo ukazujući na postojanost istorijskog revizionizma, na tadašnje političke prilike na liniji Zapad–Rusija u ogledalu današnjih, ali i na ličnost Frana Cetinića, prijatelja "Vremena", dugogodišnjeg urednika Radio France Internationalea i vrsnog evropskog intelektualca

"Glavne svečanosti se odvijaju sutra u Moskvi. Kako tumačite izbor ruske prijestolnice?"

Na ovo veleumno pitanje koje je novinar tjednika "Le Journal du Dimanche" postavio vjerujući, valjda, da je Moskvu, kao mjesto proslave, odabrao Međunarodni olimpijski komitet, a ne sama Historija za svog dosad najkrvavijeg banketa – poznati je francuski povjesničar Marc Ferro dao slijedeći odgovor:

"Krajnje je vrijeme da se rehabilitira uloga ruske vojske tokom Drugog svjetskog rata. Ona je ta koja je slomila Wermacht, mnogo više nego američka vojska. Ali hladni je rat toliko iskrivio stvarnost same pobjede nad Njemačkom da su povjesničari uveliko potcjenili ulogu Rusa."

No, ono što zna francuski povjesničar, i što je smatralo istinitim 57 odsto Francuza po okončanju rata, sada zna tek 20 odsto ispitanika, obaviještava nas "Le Monde diplomatique" u majskome broju. Još malo napora, kako je govorio slavni markiz, i posljednji će "staljinisti" ustupiti

mjesto neodemokratskim negacionistima i ostalim *freedom fightersima*.

U kolajni historijskog negacionizma bit će mjesta i za podnaslov u tjedniku "Le Point" koji u broju od 5. maja poentira, kako mu i ime kaže:

"Slavljenje 60. godišnjice pobjede nad nacističkom Njemačkom pruža Putinu priliku da podsjeti kako je i Staljinova Rusija pridonijela pobjedi. I to je taj nacionalizam koji je sada na cijeni u Rusiji." Putin je tako dobio riječ, u programu "Mikrofon je vaš", da podsjeti kako je i Staljinova Rusija (!?), i ona također, pridonijela pobjedi nad nacizmom. Jedino ne znamo u kakvom društvu i zašto bi to bio nacionalizam.

Iako se ne može mjeriti s onim što se prošle godine moglo vidjeti u povodu 60. obljetnice savezničkog iskrcavanja u Normandiji – kad smo po broju gostiju, medijskom praćenju, publicističkom povodnju memoarske literature, foto-albuma, specijalnih televizijskih emisija, posebnih izdanja časopisa, dnevne i tjedne štampe... prisustvovali pravoj reprizi operacije Overlord u naravnoj veličini – ovogodišnja je proslava 60. obljetnice pobjede nad naci-fašizmom, u Francuskoj bar i na službenoj razini, naišla na daleko veći odjek nego ikada do sada. Treba napomenuti da je 1974. predsjednik Valery Giscard d'Estaing bio ukinuo slavljenje 8. maja kao Dana pobjede.

HISTORIJSKI REVIZIONIZAM

No, i do francuskih je obala stigao cunami "viktimoloških kuknjava" iz baltičkih zemalja – orkestrirana kampanja podstaknuta pisanjem čak i velike ili ozbiljne anglo-američke štampe: "The Financial Times", "The Economist" ili "IHT", da "Wall Street Journal" i ne spominjemo – i svih onih odlučno demokratskih objašnjenja odluke predsjednika Estonije i Litvanije, Arnolda Ruutela i Valdasa Adamkusa (koji će se sam, s oružjem u ruci, boriti protiv Crvene armije), da se ne odazovu pozivu predsjednika Putina da prisustvuju svečanostima u Moskvi. Predsjednica Letonije Vaira Vike-Freiberga došla je samo zato da bi, kako je najavila prije puta, održala lekciju ruskim domaćinima i podsjetila ih da je Dan pobjede za "polovicu Evrope bio početak sovjetske okupacije".

U besprimjernu kampanju historijskog revizionizma, bolje reći negacionizma, oduzimanja Rusiji – Rusiji bez Staljina, bez Vladimira Vladimiroviča... – odlučujuće uloge u razbijanju osovine zla, uključila se i brojna atlantistička "rodbina", pa je baltička kuknjava doprla i do sunčanih strana Alpa, gdje je vlada pod visokim patronatom bivšeg podoficira JNA planirala za Dan pobjede u Cankarjevu domu izvođenje Mozartova *Rekvijema*, ali je tek na intervenciju ruskog ambasadora "Dan žalosti" pretvoren u "Dan pobjede" i na repertoar stavljena primjerenija Beethovenova *Heroica*.

Našlo se, dakako, i odvažnih moskovskih novinara – "intelektualaca", kako ih predstavlja pariski "Courier International" – koji su nekako umakli svemoćnoj cenzuri i strahovladi satrapa Putina, pa nas "Moskovske novosti", zajedno s litvanskim tjednikom "Veidas", obavještavaju o "Katinskoj šumi" i o tome kako ne treba brkati 8. i 9. maj, jer se 8. maja slavi "oslobođenje zapadne Evrope", a 9. se maja, u Moskvi, "slavi Staljinovo osvajanje centralne i istočne Evrope". Možda je zanimljivo napomenuti da je vlasnik "Moskovskih novosti" stanoviti Leonid Nevzlin, koji, prema naklonjenom mu "Le Mondeu", "organizira rusku opoziciju u egzilu", a koji je jedan od nekolicine znamenitih ruskih "oligarha" – oh, kako to gordo zvuči – s izraelskim pasošem u lisnici.

Ohrabren tim baltičkim junaštvom, koje je sam podstaknuo, i američki se predsjednik odvažio na ništa manje hrabar korak – na "čistu provokaciju", po jednima, na "agresivnu glupost", po drugima, te između posjeta Rigi i razgovora s "baltičkom trojkom" u subotu, i posjeta Tbilisiju, u utorak, skoknuo do Moskve na središnju proslavu. U Rigi će se uključiti u "historiografsku bitku" nezaboravnom rečenicom kako je 1945. godine "tiranija ostala, ali pod drugom uniformom".

Za to vrijeme, Nijemci prvi put slave 8. maj kao Dan oslobođenja i njemački kancelar Gerhard Schröder, bez baltičkog viktimološkog napadaja i kompleksa, odlazi u posjet prijatelju Vladimiru Vladimiroviču da na Crvenom trgu prisustvuje vojnoj paradi!

Jedan od najznačajnijih priloga novim historijskim spoznajama dat će predsjednik Evropskog parlamenta, španjolski socijalist Josep "Frankovič" Borrel, kad na sam dan proslave u Moskvi, u govoru prilikom svečanog otvaranja plenarne sjednice evroparlamenta u Starsbourgu, otkriva kako je "kraj rata donio mir i slobodu samo polovici našega kontinenta" i da je tada "novi totalitarizam za taoca uzeo polovicu našega kontinenta". Očigledno, španjolski socijalist je tada, na tom svom slobodnom dijelu evropskog kontinenta, u jaslicama uživao sve blagodati Frankove humanitarne i demokratske falange...

Staljin, Gulag – cijenu kojega je najviše platio sam ruski narod – pakt Ribbentrop–Molotov, Katinska šuma, sovjetska okupacija baltičkih država... to i mnogo čega još drugog, poglavlja su koja ovog 9. maja nisu na dnevnom redu. Osobno smo se zanimali za njih kad je trebalo, to jest kad nije bilo preporučljivo. No, danas je na dnevnom redu nešto sasvim drugo: odavanje počasti za blizu 27 milijuna sovjetskih žrtava, vojnika Rajanoviča koji su ostavili svoje kosti na postajama "križnoga puta", ili "crvenozvjezdanog puta" svejedno, od Volge do Berlina.

ISPRIČAVANJE I HIPERAMNEZIJE

Rusija se mora "ispričati" za komunističku diktaturu nad "polovicom Evrope", ali tko će se ispričati Rusiji i ruskom narodu za njihovu kalvariju pod diktaturom divotnih Gruzijaca Džugašvilija i Berije, Poljaka Feliksa Đeržinskog, Ukrajinaca Hruščova ili Brežnjeva... itd. Za ono što su pretrpjeli od baltičkih SS divizija: Estland, Lettland i Latvia, da o letonskim odredima pod zapovjedništvom druga Trockog i ne govorimo, ni o njihovoj ulozi u slamanju pobune kronštatskih *matroza*.

U pomoć *historijskom negacionizmu* stigla je najnovija teorija odvažnih historičara, odmah preuzeta *in folio* obliku u zemljama bivše "sovjetske okupacione zone" – koju je, usput budi rečeno, komunistički totalitarizam napustio bez »

CRVENI TRG, PARADA POBEDE, 24. JUN 1945: Pripadnici Crvene armije sa zaplenjenim zastavama i...

metka, za razliku od demokracijâ koje i dalje vode samozatajne, altruističke ratove za visokooktansku slobodu i humanizam – teorija o Hitlerovom "preventivnom ratu" protiv "judeo-boljševičke Rusije", jer je Staljin pripremao napad na Treći Rajh. Veličanstveno povlačenje Crvene armije, u rasulu, sve do Smolenska i Kijeva, do Moskve, Tule i Rostova na Donu, za svega nekoliko mjeseci nakon "vjerolomnog" (Staljin *dixit*) Hitlerova napada, dokaz su valjda, ako je vjerovati toj luckastoj teoriji, izuzetne bojne gotovosti Crvene armije i ekspanzionističkih namjera "*socijalizma u jednoj zemlji*".

Baltički čelnici traže od Moskve izvinjenje što su bili okupirani, ohrabreni u tom svom "ispričaj se Vladimire Vladimiroviču!" i od poljskog predsjednika Kwasniewskog koji je naglasio kako "svi dobro znamo da su baltičke zemlje tada izgubile nezavisnost na nekoliko desetljeća" te je ruska službena objašnjenja sovjetizacije Baltika usporedio s opravdanjima intervencije u Čehoslovačkoj 1968. Mogao je Kwasniewski reći koju i na račun "poljske krize" 1981. godine, ali postoji mali rizik da bi se netko sjetio da

ISTORIJA I TUMAČENJA

Spasavanje redova Putina

Staljin, Gulag – cena koju je najviše platio sam ruski narod – pakt Ribbentrop–Molotov, Katinska šuma, sovjetska okupacija baltičkih država... to i mnogo čega još drugog, poglavlja su koja ovog 9. maja nisu na dnevnom redu. Na dnevnom redu je nešto sasvim drugo: odavanje počasti za blizu 27 miliona sovjetskih žrtava, vojnika Rajanovića koji su ostavili svoje kosti na stanicama "krležnoga puta", ili "crvenozvezdanog puta" svejedno, od Volge do Berlina

je on tada bio član Vojne hunte generala Jaruzelskog...

Ipak, treba odati priznanje Kwasniewskom što je u znameniti "historijski spor" uključio i Sjevernoatlantski vojni savez za historijska istraživanja, kad je pred put u Moskvu izjavio slijedeće: "Sada kad smo postali članovi Evropske unije i NATO-a, nadamo se da će se naši saveznici boriti za historijsku istinu."

O tome kakve su to "historijske istine" svjedoči i informacija iz pariškoga "Le Mondea" kako je Traian Basescu, prekidajući tradiciju da novoizabrani rumunjski predsjednik posjeti prvo Pariz ili London, otputovao u martu ove godine u Washington i, nakon samoproglašenja "osovine Washington–London–Bukurešt", rastvorio na tepihu u Ovalnome kabinetu zemljopisnu kartu Crnoga mora. Domaćin je bio toliko ushićen da je kroz vrata uzviknuo: "Condi, doði da vidiš. Ovo je doista zanimljivo!"

Baltički "demokratski revizionizam" polazi od dvije hiperamnezije: a) pakt Molotov–Ribbentrop i b) konferencija "Velike trojice" u Jalti, februara 1945. godine, te isto toliko amnezija: a) Minhenski sporazumi koje su ugovorili predsjednici britanske i francuske vlade Neville Chamberlain i Edouard Daladier s gentlemenima kao što su Adolf Hitler i Benito Mussolini.

Ako se sovjetsko-germanski pakt – od 23. augusta 1939. – i njegovi tajni protokoli, dovede makar u najudaljeniju vezu s Minhenskim sporazumima, ugovorenim jedanaest mjeseci ranije – 29. septembra 1938. – onda se nužno postavlja i pitanje: je li aneksija baltičkih država – kao i Istočne Galicije, koju je inače Poljska osvojila zahvaljujući izravnoj zapadnoj vojnoj pomoći i intervenciji protiv Sovjetske Rusije godine 1920/21. ili Potkarpatske Ukrajine i još ponečega – bila dokaz a) sovjetske volje za ekspanzijom, b) odraz realpolitike ili c) korak obrambene strategije? Pitanje će još više imati smisla ako se na umu ima i sovjetsko dezangažiranje u Španjolskom građanskome ratu, "izdaja republikanaca", što je bio Staljinov korak "dobre volje" prema Parizu i Londonu u perspektivi potpisivanja antihitlerovskog pakta o "kolektivnoj sigurnosti" – a što je slavnim "Minhenskim sporazumima" izgubilo svaki smisao. Izolirana i ostavljena sama naspram Hitlerova Trećega Rajha, Moskva, pod "divotnim Gruzijcem" Staljinom, po svemu sudeći nije imala drugog izbora no da potpiše "Ugovor s Đavlom".

Jer, Moskva je u pregovorima s francusko-britanskom misijom – od 11. do 24. augusta 1939. – tražila da se u anglo-francusko-sovjetski vojni pakt uključe i Poljska, Rumunjska i baltičke države, te tvrđave antiboljševičkog "sanitarnog kordona" iz 1919. godine. No, Poljska, Rumunjska

... maršal G. K. Žukov vrši smotru

– koja će na "istočnu frontu" poslati 30 divizija i nekoliko generalštapskih karata koje po Washingtonu razvlači matroz Basescu – i baltičke države odbile su Crvenoj armiji pravo prijelaza njihovim teritorijem.

"Antikomunizam je bio jedan od glavnih uzroka Drugog svjetskog rata", kaže američki povjesničar Michael Carley.

Nekoliko dana samo prije potpisivanja pakta Ribbentrop–Molotov, Hitler je primio povjesničara Carla Jacoba Burckhardta, komesara Lige naroda za Danzing, i rekao mu slijedeće: "Sve što poduzimam upereno je protiv Rusije. Ako je Zapad suviše glup da to shvati, bit ću onda primoran da se sporazumijem s Rusima i da ga vojno savladam. Zatim ću sakupiti svoje snage i okrenuti ih protiv Sovjetskog Saveza."

I Hitler je održao obećanje, a Zapad je konačno bio nešto shvatio. Ne mnogo, jer od jeseni 1941, kad njemačke panzer divizije prodiru k Moskvi, Staljin traži otvaranje "druge fronte" – bilo u obliku slanja savezničkih divizija na "istočnu frontu", bilo pak u vidu savezničkog iskrcavanja u Francuskoj. Bit će mu udovoljeno u junu 1944. operacijom Overlord, koju, da ne bi doživjela fijasko, Staljin pomaže pokretanjem velike operacije Bagration.

STVARNOST I HISTORIJA

Za to vrijeme: opsada Lenjingrada, obrana Moskve, istrebljenje Židova i svođenje slavenskih naroda na podljude, što se u posljednje vrijeme sve više zaboravlja... Uslijedila je titanska bitka dvaju svjetova, bitka za Staljingrad, Kurska bitka... i naposljetku Crvena armija prelazi predratne sovjetske granice i nezaustavljivo ide k Berlinu... "Na Zapadu ništa novo": 26 njemačkih divizija naspram 170 na "istočnoj fronti", gdje ih je od početka operacije Barbarossa iz stroja izbačeno ukupno šest stotina.

Zapadne kancelarije su u stanju uzbune. U martu i aprilu 1945, mjesec-dva nakon "Jalte", Allen Dulles, šef Office of Strategic Services (preteče slavne CIA), u Bernu pregovora s SS generalom Karlom Wolffom, šefom Himmlerova osobnoga glavnoga štaba, oko uvjeta predaje armija generala Kesserlinga anglo-američkim snagama, e da bi se tako olakšao njihov prodor u Njemačku i promijenio odnos snaga spram ruske armije. Samo u toj posljednjoj bici za Berlin, od 25. aprila do 2. maja, Crvena će armija izgubiti 300 tisuća svojih vojnika, više od ukupnih američkih gubitaka od 1941. do 1945. na svim ratištima, od pacifičke, preko sjevernoafričke do zapadnoevropske i centralnoevropske fronte.

Zašto ovaj historijski negacionizam? Putinu se pripisuju autoritarizam, nedostatak demokracije – ne i Pekingu, na primjer, jer u Kinu se investira uvelike, tamo se prebacuje evropska privredna aktivnost, i ne samo evropska – ali i oživljavanje staljinizma... Današnji "Le Monde" preko cijele prve stranice naslovljuje: "Sjedinjene države i Evropa spram Putinova izazova!". Kao da je ruski predsjednik na čelu Al Kaide, neki novi Bin Laden? I koja Evropa? Chirac i Schroeder su u Moskvi, i ne prestaju naglašavati, kao i Putin uostalom, da je strateško partnerstvo Njemačke, Francuske i Rusije faktor svjetske ravnoteže i mira. Dodali bismo, i jedina perspektiva nezavisne Evrope.

Bacimo li pogled samo na naslove u današnjem "Figarou" – 10. maja – možemo pročitati: *Putin veliča Crvenu armiju*, *Chirac odbacuje polemiku* (izazvanu američkim prigovorima Putinu), *Varšava traži istinu*, *a Moskva odlikuje Jaruzelskog* i... na uže francusko-alžirske teme: *Buteflika uspoređuje francusku kolonizaciju s nacizmom*. Naime, 8. maja 1945. u Setifu i okolici francuska je vojska masakrirala 15 do 20 tisuća Alžiraca, do 50 tisuća prema alžirskim izvorima, a u februaru ove godine u francuskom je parlamentu usvojen zakon u kojem se o "francuskom prisustvu" ("kolonizaciji") u Sjevernoj Africi govori kao o "civilizatorskom poduhvatu".

"Istina s ove strane Pirineja, zabluda s one strane", govorio je Pascal. S ove ili one strane Sredozemlja, isto tako. Što onda reći za istinu s ove ili s one strane Odre, Nise, Njemena ili Dnjestra.

Izbačeni tako iz stvarne Historija – "koja je samo bajka koju idiot priča, puna buke i bijesa" – uključismo se u postomodernističko istraživanje historije na tečajevima što ih diljem svijeta organiziraju naši saveznici.

A sjenke što ih za sobom ostavljaju Pigmeji duge su samo zato, već je rečeno, jer se počeo spuštati mrak. Zato ćemo radije poslušati savjet gospara Lukše s konca *Dubrovačke trilogije*: A sad !... *ho'mo spat*. ¶

FRANO CETINIĆ

Veliko aprilsko istraživanje "Nove srpske političke misli"

Obrnula kola niza stranu

Uprkos žestokoj propagandi, gotovo polovina ispitanika ne veruje u ostvarenje projekta "Beograd na vodi", dve trećine se protivi prodaji Telekoma (svega 20 odsto podržava), a kada je reč o prodaji zemljišta to protivljenje dostiže razmere pravog konsenzusa. I što je po vlast posebno neprijatno, među te koji se protive spada i većina glasača SNS-a i SPS-a

Foto: Nemanja Jovanovic

Piše: **Đorđe Vukadinović**

Da, rejting SNS-a je konačno počeo da pada. Ali nemojte se prerano i preterano radovati. To još uvek nije dramatičan pad, ali jeste osetan i definitivno se ne može podvesti u okvir "statističke greške".

Praktično, prvi put posle izbora, zapravo prvi put od jeseni-zime 2012. godine, kada je Aleksandar Vučić izvršio svojevrsni tabloidno-bezbednosni udar, marginalizovao predsednika Nikolića i premijera Dačića i stavio pod kontrolu ključne državne resurse, njegova popularnost i popularnost njegove stranke su u silaznom trendu. Doduše, iz razloga koje sam opisao u skorašnjem intervjuu "Vremenu", taj trend je još uvek blag, brojni su "umekšivači" kojima se on pokušava denfovati i još se ne nazire dovoljno snažna i uverljiva politička i personalna alternativa.

Uostalom, da se danas održavaju izbori, SNS bi najverovatnije opet zabeležio ubedljivu pobedu, a parlament izgledao tek neznatno drugačije. Koalicija SPS–Palma–PUPS bi opet bila tu negde, demokrate bi bile nešto jače – pod uslovom da se još koji put ne pocepaju, a unutra bi se verovatno našli još radikali, DSS i Dveri.

GDE SU NAPREDNJAČKI GLASOVI

Pa u čemu je onda razlika? U tome što je ipak "led krenuo", što Vučiću srednja ocena opada i što više nema ni pomena da – bez drastičnog povećanja represije i izvan nekih pojedinačnih lokalnih izbora – SNS može ostvarivati one "pedeset plus" rezultate, kojima ga još uvek udvorički časte pojedini blagonakloni istraživači. Da je pad značajan ne vidi se toliko iz konačnog, preračunatog procenta (bez neizjašnjenih), mada je i ovih 42,4 poprilično manje u odnosu na onih 45, 46, 47... od pre samo par meseci. Znatno veći i znatno bolniji je pad kada se gleda

Terensko istraživanje od 10 do 22. aprila 2015. reprezentativni uzorak: teritorija Srbije bez KiM, ispitanika: 1200

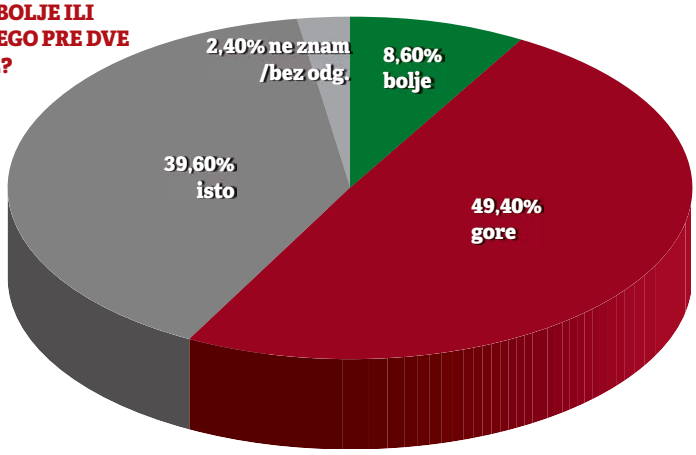
Da li koristite internet i koliko često ?	
svakodnevno	47.7%
nekoliko puta nedeljno	15.3%
ne koristim internet	37.0%

Da li podržavate ulazak Srbije u Evropsku uniju?	
Da	41.1%
Ne	39.4%
nemam stav / bez odgovora	19.5%

Da li podržavate ulazak Srbije u NATO?	
Da	8.4%
Ne	80.6%
nemam stav / bez odgovora	11.0%

Da li podržavate savez Srbije sa Rusijom?	
Da	61.1%
Ne	18.4%
nemam stav / bez odgovora	20.5%

DA LI, PREMA VAŠEM MIŠLJENJU, DANAS ŽIVITE BOLJE ILI GORE NEGO PRE DVE GODINE?

Kakva su Vaša očekivanja u pogledu životnog standarda u narednih godinu dana?

biće bolje	22.0%
ostaće isti	32.4%
biće gori	37.1%
ne znam/nemam stav	8.5%

Da li biste ohrabrivali svoje dete da se odseli iz zemlje, ukoliko bi za to imalo priliku?

Da	60.6%
Ne	28.8%
ne znam / nemam stav	10.6%

Šta mislite o aktuelnoj borbi protiv kriminala i korupcije?

ovo je konačno prava borba protiv kriminala i korupcije	24.6%
ove aktivnosti služe vlastima za skretanje pažnje sa ekonomskih problema i prihvatanja nezavisnosti Kosova	37.6%
to je politički obračun sadašnje vlasti sa članovima i finansijerima bivše vlasti da bi zauzeli njihove pozicije	22.0%
ne znam / nemam stav	15.8%

ukupna biračka populacija, gde je udeo SNS-a opao na 25,5 odsto, dok je taj procenat vrlo često išao preko trideset, pa čak dosezao i trideset pet procenata.

Drugim rečima, jeste SNS (čitaj, Vučić) na prošlomartovskim izborima dobio "nešto manje od polovine od one polovine glasača koji su izašli na izbore", kako su se tešili razočarani "građanisti". I jesu kod kuće ostali mahom glasači tzv. "demokratske opcije". Ali to opet ne znači da i među apstinentima nije bilo i nekog procenta latentnih vučićevaca ili naprosto onih koji se u anketama – a često i na izborima – uglavnom opredeljuju za aktuelnu vlast. Dakle, Vučićev potencijal je na vrhuncu iznosio nešto oko trećine ukupnog biračkog tela – dok je sada sveden na četvrtinu. Što jeste veoma mnogo, ali ne i nedostižno i nepobedivo.

Da li ste za to da Srbija razvija:

najbliže moguće odnose sa EU, pa tek onda sa Rusijom	13.6%
najbliže moguće odnose sa Rusijom, pa tek onda sa EU	29.4%
podjednako dobre odnose i sa Eu i sa Rusijom	46.5%
ne znam/ nemam stav	10.5%

Možda je važno napomenuti da su, po svemu sudeći, oni koji su otišli – otišli definitivno. Odnosno, teško je zamisliti politički ili medijski hokus-pokus kojim bi se mogli povratiti razočarani simpatizeri naprednjaka. Naime, ne radi se ovde o "normalnoj" političkoj dinamici po kojoj posle godinu-dve dana neminovno dolazi do određenog zasićenja i vlast počne da gubi na popularnosti, pa onda pred izbore opet malo "podlože" i podignu temperaturu. Ovde je vlast u permanentnoj izbornoj kampanji, loži se neprestano i kampanja

Da li podržavate ulazak Srbije u EU?

stranka kojoj je ispitanik naklonjen	DA	NE	nemam stav
DS	73.0%	16.9%	10.1%
SNS	38.8%	41.5%	19.7%
SRS	6.5%	**87.0%**	6.5%
DSS	10.8%	**83.8%**	5.4%
SPS	38.6%	39.8%	21.6%
LDP	94.1%	0%	5.9%
SDP	43.8%	37.5%	18.8%
LSV	85.7%	7.1%	7.1%
Dveri	16.7%	**80.0%**	3.3%
SDS	76.5%	23.5%	0%
neizjašnjeni	35.2%	39.0%	25.7%

Da li podržavate najavljenu prodaju Telekoma?

Da	19.9%
Ne	65.7%
ne znam / nemam stav	14.4%

Da li podržavate prodaju poljoprivrednog zemljiišta strancima?

Da	12.4%
Ne	78.7%
ne znam / nemam stav	8.9%

je praktično sve čime se oni bave. Zato osipanje naprednjačkog glasačkog tela nije tako veliko kao što bi se možda moglo očekivati s obzirom na skromne i/ili katastrofalne rezultate – ali i zato ono što se uprkos tako agresivnoj kampanji osulo više praktično nema nikakve šanse da se vrati.

A gde odlaze ti naprednjački/Vučićevi glasovi? Najviše u apstinenciju. Jedan manji procenat se vratio radikalima, a pokoja mrvica otišla DSS-u i Dverima. Ni kada su se demokrate osipale, glasovi nisu odlazili direktno SNS-u, već u "bele listiće" i apstinente, a odatle kud koji. (Uzgred, DS već nekoliko meseci beleži kontinuiran rast, ali je to više po osnovu preuzimanja-povratka Tadićevih glasača, a tek sekundarno po osnovu povratka iz apstinencije jednog dela njihovih bivših simpatizera.)

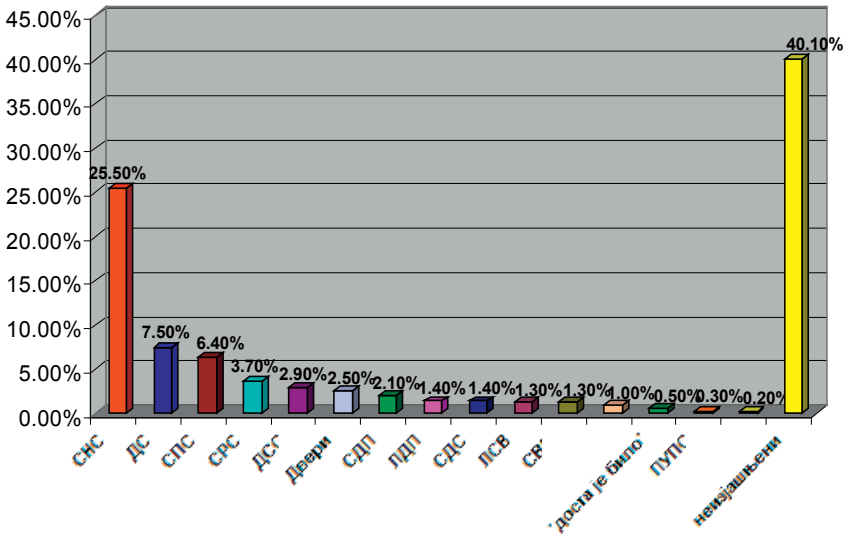
Da kola polako kreću nizbrdo može se uočiti i iz odgovora na nekoliko lakmus-pitanja, koja ponekad čak pouzdanije od onog direktnog "da se sledeće nedelje održavaju izbori, za koju stranku biste glasali" ukazuju na po vlast nepovoljan trend. Tačno polovina (49,4 odsto) od ukupnog broja ispitanika kaže da danas živi gore nego pre dve godine (svega 8,1 izjavljuje da živi bolje), a gotovo 40 odsto misli da će u sledećoj godini živeti još gore. Da će mera smanjenja plata i penzija doneti očekivani rezultat veruje svega 22 odsto građana (isti toliki procenat je i onih koji veruju da će sledeće godine živeti bolje), dok čak 63 odsto (dakle, gotovo dve trećine) u tom pogledu nema iluzije.

Uprkos žestokoj propagandi, gotovo polovina ispitanika ne veruje u ostvarenje projekta "Beograd na vodi", dve trećine se protivi prodaji Telekoma (svega 20 odsto podržava), a kada je reč o prodaji zemljišta to protivljenje dostiže razmere pravog konsenzusa. I što je po vlast posebno neprijatno, među te koji se protive spada i većina glasača SNS-a i SPS-a. Naravno, neka buduća intenzivna kampanja ispiranja mozga može to protivljenje »

AKO BISTE IZAŠLI NA IZBORE, ZA KOJU STRANKU BISTE GLASALI?

	sa neizjašnjenima (vidi grafikon)	bez neizjašnjenih
SNS	25.5%	**42.4%**
DS	7.5%	**12.5%**
SPS	6.4%	**10.7%**
SRS	3.7%	**6.1%**
DSS	2.9%	4.8%
Dveri	2.5%	4.2%
SDP	2.1%	3.6%
LDP	1.4%	2.4%
SDS	1.4%	2.4%
LSV	1.3%	2.1%
SVM	1.3%	2.1%
JS	1.0%	1.7%
Dosta je bilo	0.5%	0.8%
PUPS	0.3%	0.6%
NS	0.2%	0.3%
ostali	2.0%	3.3%
ne zna/ nema stav	40.1%	—

Ако бисте (ипак) изашли на изборе, за коју странку бисте гласали? (са неизјашњенима)

Ako bi se sledeće nedelje održali vanredni parlamentarni izbori, da li biste na njih izašli?

da, sigurno bih izašao	55.7%
možda / verovatno bih izašao	19.7%
ne, ne bih izašao	18.8%
ne znam/ bez odgovora	5.8%

Da li mislite da postoji potreba i prostor za jednu novu političku snagu u Srbiji?

Da	40.7%
Ne	38.8%
ne znam/ nemam stav	20.5%

malo otupiti (naročito kod starijih i manje obrazovanih glasača, koji čine gro NJEGOVOG biračkog tela), ali pri svakoj takvoj operaciji potrebno je uložiti sve više energije za sve skromniji učinak.

Moć režimske tabloidno-političke presije se ponekad čini bezgraničnom. Ali u stvarnosti ipak nije tako. To se najbolje vidi na primeru pitanja vezanog za hapšenja i borbu protiv korupcije. U decembru 2012. nakon Miškovićevog hapšenja i eksplozije Vučićevog rejtinga, polovina svih ispitanika je rekla da je to "konačno pravi početak borbe protiv korupcije", dvadesetak posto je smatralo da je u pitanju "osveta novih vlasti prema članovima i finansijerima bivše vlasti", a dvadesetak procenata se izjasnilo da je reč o "skretanju pažnje sa ekonomskih problema i faktičkog priznavanja nezavisnosti Kosova". Sledećih godinu i po dana ti odgovori, odnosno procenti su stajali kao cementirani, da bi se negde od prošlog leta počeli menjati. Onih koji misle da je u pitanju "obračun novih sa starima" je i dalje dvadesetak posto (tako se opredeljuje mahom "pro-žuti" deo biračkog tela). Ali je zato broj onih koji veruju u borbu protiv korupcije opao na 24,4 odsto – a to je, obratite pažnju, gotovo u procenat upravo onoliko koliko je u ovom aprilskom istraživanju podržalo SNS.

I RUSIJA I EU

No, ma koliko rezultati koji se tiču rejtinga stranaka i ocena ličnosti bili zanimljivi, potencijalno su još važniji i indikativniji ostali nalazi. Naročito oni koji govore o porastu nezadovoljstva stanjem u društvu i opštoj neverici u pogledu budućnosti. Evropska unija je u strmoglavom padu, kakav se ne pamti čak ni u Miloševićevo, a kamoli Koštunićino ili Tadićevo vreme. A NATO se, maltene, kotira gore nego onda kad nas je bombardovao. Rusija se i dalje drži na visokom nivou, uz tek blago posrtanje nakon odustajanja od "Južnog toka". Ali kada je reč o strateškim geopolitičkim orijentacijama, ubedljivo najveći broj ispitanika optira za varijantu "i Rusija i EU", što se može tumačiti dubokim korenom i dugim trajanjem one mantre o "Srbiji između Istoka i Zapada" – ili naprosto trijumfom nedosledne i dvosmislene politike i prakse aktuelne vlasti.

Šta god da je u pitanju, činjenica je da spoljna politika predstavlja najbolje – ili najmanje loše – ocenjeni segment ove vlasti (mnogo bolji nego što je, recimo, ocenjena ekonomska politika ili sposobnost vladajućih kadrova). A ubeđeni evropejci i rusofili, sa svojim više ili manje dobrim argumentima u prilog neodrživosti i nesprovodivosti takve politike u savremenim uslovima, mogu samo da se puše i nerviraju.

DVE SRBIJE

U ovom "nepolitičkom" setu pitanja nalazi se i jedno koje se pokazuje možda čak i presudnim za razumevanje ostalih

Da li podržavate ulazak Srbije u EU?

KOMPARACIJA:	novembar 2014.	decembar 2014 –januar 2015.	mart 2015.
Da	56.4 %	51.2 %	42.3 %
Ne	27.5 %	32.3 %	38.2 %
nemam stav / bez odgovora	16.1 %	16.5 %	19.5 %
ukupno	100%	100%	100%

Ocenite po školskom sistemu, ocenom od 1 do 5, sledeće ličnosti (srednja ocena za prvih sedam)

KOMPARACIJA:	novembar 2014.	decembar 2014 –januar 2015.	mart 2015.
Aleksandar Vučić	3.29	3.36	3.00
Dragan Marković Palma	3.02	3.06	2.95
Rasim Ljajić	2.90	3.00	2.90
Ivica Dačić	2.71	2.73	2.56
Tomislav Nikolić	2.63	2.45	2.33
Vuk Jeremić	2.54	2.59	2.54
Vojislav Šešelj	2.43	1.76	1.81

KOJI DOMAĆI POLITIČAR VAM ULIVA NAJVIŠE POVERENJA? (prvih šest)

Da li koristite internet i koliko često ?	Aleksandar Vučić	Ivica Dačić	Rasim Ljajić	Vojislav Šešelj	Boris Tadić	Tomislav Nikolić	ne veruje nikome / ne zna
svakodnevno	**19.2%**	**1.7%**	3.6%	3.6%	2.7%	0.8%	**50.7%**
nekoliko puta nedeljno	24.5%	7.9%	0%	3.6%	4.3%	2.9%	50.4%
ne koristim internet	**43.6%**	**6.4%**	3.0%	1.1%	1.8%	2.8%	**32.6%**

ŠTA MISLITE O AKTUELNOJ BORBI PROTIV KRIMINALA I KORUPCIJE?

Da li koristite internet i koliko često ?	ovo je konačno prava borba protiv kriminala i korupcije	ove aktivnosti služe vlastima za skretanje pažnje sa ekonomskih problema i prihvatanja nezavisnosti Kosova	to je politički obračun sadašnje vlasti sa članovima i finansijerima bivše vlasti da bi zauzeli njihove pozicije	ne znam/ nemam stav	ukupno
svakodnevno	**15.4%**	49.0%	23.6%	12.0%	100%
nekoliko puta nedeljno	22.3%	36.7%	25.9%	15.1%	100%
ne koristim internet	**36.7%**	**28.0%**	15.8%	19.5%	100%

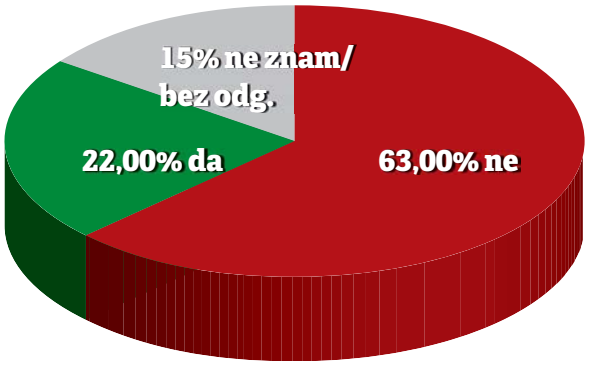
AKO BI SE SLEDEĆE NEDELJE ODRŽALI VANREDNI PARLAMENTARNI IZBORI, DA LI BISTE NA NJIH IZAŠLI?

Da li koristite internet i koliko često ?	da, sigurno bih izašao	možda /verovatno bih izašao	ne, ne bih izašao	ne znam / bez odgovora	ukupno
svakodnevno	**46.5%**	25.0%	18.9%	9.7%	100%
nekoliko puta nedeljno	51.8%	25.2%	18.0%	5.0%	100%
ne koristim internet	**63.3%**	15.1%	16.7%	4.8%	100%

DA LI VERUJETE DA ĆE OVA MERA SMANJENJA PLATA I PENZIJA DONETI OČEKIVANI REZULTAT?

Da li koristite internet i koliko često ?	DA	NE	ne znam / nemam stav	ukupno
svakodnevno	**13.0%**	**76.6%**	10.5%	100%
nekoliko puta nedeljno	18.7%	72.7%	8.6%	100%
ne koristim internet	**29.6%**	**53.0%**	17.4%	100%

DA LI VERUJETE DA ĆE MERA SMANJENJA PLATA I PENZIJA DONETI OČEKIVANI REZULTAT?

"političkih" rezultata, pa i srpske političke scene u celini. Čak 47,7 odsto ispitanika je izjavilo da internet "koristi svakodnevno", dok ostali to čine "povremeno" (15,3) ili ne koriste uopšte (37 odsto). I to ne bi bilo naročito interesantno da se analizom stavova ove dve grupacije ne otkriva jedna duboka, strukturna i gotovo nepremostiva podela na "dve Srbije", temeljnija od svih onih "ideoloških" i vrednosnih polarizacija na koje smo navikli i oko kojih se pismeniji deo Srbije deli i prepucava više od dve decenije.

Iz pitanja u pitanje – što je samo delimično dokumentovano u ovde prezentovanom draftu – pokazuje se da stavovi građana Srbije suštinski zavise od toga da li svakodnevno koriste ili ne koriste internet. To naravno ima veze sa starošću, tj. uzrastom, kao i obrazovnim nivoom populacije. Internet, razume se, pretežno koriste oni mlađi i obrazovaniji. Ali to samo po sebi nije toliko presudno koliko činjenica (koja, uzgred rečeno, mnogo govori o stanju medija i kvalitetu informisanja u Srbiji) da oni koji koriste internet imaju mogućnost potpunijeg, objektivnijeg i svestranijeg informisanja. I to se, zapravo, pokazuje kao ključno.

Vučićeva – kao i Dačićeva – Srbija, ne računajući funkcionere i stranačke "botove", internet uglavnom ne koristi. A pogotovo ga ne koristi da se preko njega informiše. S druge strane, kada bi biračko telo činili samo oni koji internet redovno koriste, SNS bi bio jaka, ali ni izbliza ovako dominantna politička grupacija, niti bi Aleksandar Vučić bio ovako dominantan lider. Ali, istovremeno, upravo taj deo populacije je i najskloniji apstinenciji i, za razliku od one tehnološki nepismenije naprednjačke Srbije, mnogo manje raspoložen za glasanje i participaciju u političkom životu.

I šta bi bio zaključak-sugestija-preporuka za onog ko ima ambiciju da u doglednoj budućnosti pokuša da ugrozi Vučićevu dominaciju – ne čekajući da se SNS pocepa, da mu izumru glasači ili da se Vučić umori od vlasti. Samo su dve mogućnosti. Ili (1) da se pokloni po jedan laptop sa internet konekcijom za svakog punoletnog i iole pismenog stanovnika Srbije. Ili (2) da se nekako motiviše i mobiliše onaj, videli smo, zamalo većinski, ali izrazito apatičan i nepoverljiv deo biračkog tela, koji je tehnološki pismen, ali slabo politički aktivan. Pri čemu, pošteno govoreći, nije sasvim jasno koja je od ove dve realnija i verovatnija opcija. ¶

(Autor je glavni urednik NSPM)

Zavesa za manipulacije

"Beograd na vodi" je posledica teške nebrige i ideološkog nasleđa da se zloupotrebom instituta eksproprijacije ostvaruju nečiji privatni interesi, a ovaj zakon o utvrđivanju javnog interesa je klasična zloupotreba tog instituta

Onim posebnim zakonom dugačkog naziva *(lex specialisom)* "O utvrđivanju javnog interesa u posebnim postupcima... radi realizacije projekta izgradnje 'Beograd na vodi'", kako je to bilo navedeno u predlogu Vlade Srbije, stvorene su "mogućnosti za rešavanje imovinsko-pravnih odnosa i raseljavanje u obuhvatu planskog dokumenta i realizaciju projekta u celini, brže i efikasnije nego što važeća zakonska rešenja to omogućavaju". Svemu je prethodilo – što je iz istog dokumenta vidljivo – da je u toku 2014. godine usvojen planski dokument, započete su aktivnosti na raščišćavanju terena i obezbeđen investitor radova.

Sa druge strane, nasuprot blagoglagoljivosti zakonodavnih i ostalih vlasti imamo upitan javni interes (kojeg nema), problematične promene Zakona o planiranju i izgradnji, kao i ovih najnovijih "specijalnih" izmena Zakona o eksproprijaciji.

KONTINUITET

"Ništa tu nije novo", kaže za "Vreme" profesor Pravnog fakulteta u Beogradu Dragor Hiber, koji početak problema vidi u davnim godinama nacionalizacije. "Tu je reč o dugogodišnjoj pravnoj praznini, o crnoj rupi u svemiru, jer je najslabije rešeno pitanje prava na zemljište, a valja znati da je zemljište činilo 25 odsto ukupno nacionalizovanog nacionalnog bogatstva u tadašnjoj Jugoslaviji". Nejasni propisi koji se donose – čini se kontinuirano do danas – odlična su zavesa, kaže profesor Hiber, za one koji hoće da manipulišu, a stanje je danas još i mnogo gore. I vrlo je jasan: nijedna vlast od tada, od 1959. kada je kompletno građevinsko zemljište u Jugoslaviji nacionalizovano, nije uspostavila jedini mogući princip jedinstva građevinskog zemljišta i zgrade; sve drugo je nakaradni pravni režim.

Slično rezonuje i advokat Srećko Pecikoza: suština materije zemljišta u pravnom smislu u Republici Srbiji je ta da država hoće da upravlja, raspolaže, prodaje i izdaje u zakup i nikako ne želi to da ispusti. "Država treba samo da donosi odgovarajuće zakone i da uspostavi svoju i sudsku kontrolu primene zakona. Zakonska kontrola nad resursom zemljišta, a ne upravljanje, to je jedini pravi model da bi tržište funkcionisalo", kaže Pecikoza, konstatujući da je Vlada Aleksandra Vučića otišla korak dalje od komunista. "Država dodeljuje zemljište po aranžmanu za koji ćemo tek saznati kakav je i zarobljava Beograđane uz neke Arape narednih decenija, zatim donosi zakon koji omogućava oduzimanje privatne imovine zarad neke državne ekonomske koristi i ekonomske koristi za investitora

ŠTA JE ČIJE NA MESTU NEPOSTOJEĆEG GRADA: Maketa u zgradi Geozavoda
Foto: Fonet

i oduzima pravo lokalnim samoupravama na dodelu zemljišta u zakup putem konkursa, već to pravo uzima za sebe i svoje aranžmane. Ovo je gore nego u Titovo vreme – Tito bi, verovatno, ako bi mu bilo stalo, iz senke naredio svima da sprovedu proceduru u skladu sa postojećim propisima", kaže on.

"Ono što najviše zabrinjava jeste da je upotrebljena, možda čak i zloupotrebljena institucija međudržavnog sporazuma, kako bi ste derogirali sve ostale propise, podzakonske akte, kompletnu normativu (pa čak i Ustav, ali to će ceniti Ustavni sud), i međudržavni sporazum stavili kao biser koji stoji iznad svega," kaže za "Vreme" Mile Antić, koordinator Mreže za restituciju. "'Beograd na vodi' je posledica teške nebrige i ideološkog nasleđa da se zloupotrebom instituta eksproprijacije ostvaruju nečiji privatni interesi, a ovaj zakon o utvrđivanju javnog interesa je klasična zloupotreba tog instituta, bez ikakve sumnje. Međutim, on ne bi bio moguć da u kontinuitetu nisu postojali otpori primeni postojećeg zakona i da nije bilo onih izmena Zakona o eksproprijaciji iz 2009. godine, koje su već tada krenule u pravcu omogućavanja i privlačenja ovakvih projekata u Srbiju", kaže Antić.

GARNITURA ZA ZLOUPOTREBE

Po njegovim rečima, tada je ista garnitura ljudi koja danas sedi pored ministra finansija i ministarke građevinarstva učestvovala u izmenama Zakona o eksproprijaciji. Tada su zloupotrebljene i dobra volja i pomoć Svetske banke, a sve pod izgovorom ubrzanja izgradnje Koridora 10, i dat je motiv da se slobodno pljačka, kao što se pljačkalo u periodu 1945–1995, pod izgovorom javnog interesa, a za korist određenih partijski povezanih pojedinaca. Dakle, već 2009. godine su pisci i ovog novog i onog starog zakona o eksproprijaciji, napravili prostor da se pojavi ne jedan "Beograd na vodi", već ko zna koliko njih, tvrdi Antić i dodaje: "Bez problema mogu da izgovorim njihova imena, to su Radmila Jagodić, pomoćnica ministra finansija, i Aleksandra Damnjanović, državni sekretar u Ministarstvu građevinarstva. Vi ovde imate kompletno prilagođavanje čitave države jednom privatnom interesu, tako da je zaista bilo za osudu da je glas otpora ovom zakonu dolazio iz Demokratske stranke, jer su njihovi ljudi, koje su oni doveli, učestvovali u tim izmenama i sedeli u Skupštini pored ministara. Da ne pričam da jedna od tih osoba spojila Miloševiću drugi nezakonito otkupljen stan koji se posle pretvorio u kuću u Užičkoj, »

Dragor Hiber, profesor Pravnog fakulteta

Zamagljivanja, ne javni interes

Foto: M. Rupena

Onaj ko je imao pravo korišćenja na zemljištu u državnoj svojini, imao je nešto što u velikoj meri liči na svojinu, i zbog toga je u odnosu na njega morala da bude izvršena eksproprijacija, i otuda i potreba za *lex specialisom*. To je oblik deprivatizacije, jer je pravo korišćenja jedan pravni surogat, zbog toga što kod nas zemljište nije privatizovano ni 25 godina od početka tranzicije. Tu se postavlja nekoliko pitanja. Prvo je oduzimanje imovine, deprivatizovanje jednih u korist investitora. To je materija koja spada u član 1 Prvog protokola Evropske konvencije o pravima i slobodama građana, to je pravo na imovinu, odnosno nepovredivost imovine, i ta odredba je, uz male dopune, uneta i u naš Ustav. Imovinska prava ne mogu biti oduzeta ili ograničena, sem u javnom interesu i sa potpunom naknadom, naknadom koja deprivatizovanog treba da stavi u onaj imovinski položaj u kome bi bio da to nije oduzeto. Šta je to javni interes, to je vrlo složeno pitanje, ali to je glavna tačka na kojoj se može proveravati ozbiljnost jednog pravnog sistema. Ono što svakako nije i ne sme biti javni interes jeste proglašavanje privatnog interesa za javni interes. To ovde verovatno jeste slučaj. Ja ne smem da presudim, ja ne znam sve podatke, ali liči, postoje svi elementi da se to zaključi, naročito kad je reč o stambenoj izgradnji, pa i trgovačkim molovima.

U nekadašnjoj SFRJ, glavni oblik zloupotrebe eksproprijacije bio je upravo prepoznavanje privatnog kao javnog interesa – eksproprišem radi stambene izgradnje. Evropski sud za ljudska prava se više puta izjašnjavao da to ne može biti javni interes, izuzev kad bi se gradilo neko naselje socijalnih stanova – to mora biti sasvim partikularno objašnjeno.

Govorilo se da će se na izgradnji zaposliti srpska građevinska preduzeća, a i posle će se ljudi zapošljavati, pa je to javni interes. Znate, i kad bih ja, daj bože, jednog dana zidao vilu na Dedinju, neko će to raditi, nesumnjivo neću dovesti zidara iz Južne Amerike. Nije to javni interes, to su zamagljivanja.

Iznad našeg Ustava samo treba da budu multilateralni međunarodni ugovori i običajna pravila međunarodnog prava. Tako se i ovde pozivaju na neki međunarodni ugovor. Takvo rušenje pravnog sistema bilo je i prilikom poklona NIS-a Rusima. Ne govorim sada o ovoj vladi, podjednako su to radili i Koštunica i Tadić za NIS – sve procedure i prava su isključena kroz *lex specialis*, pozivanjem na međudržavni ugovor.

Srećko Pecikoza, advokat

Čiji su naši stanovi

Foto: M. Milenković

Postavlja se pitanje da li tužilac išta radi s obzirom na to su vršili raseljavanja dok još nije bio usvojen *lex specialis*. Oni su trošili našu imovinu za raseljavanje samo na osnovu zaključka Vlade kojim se projekat proglašava od značaja za Republiku Srbiju, tada još nije proglašen opšti interes. Sada su javni interes upakovali u nekakav zakon koji nema veze sa životom, ali niko ne postavlja pitanje šta je s onim što se događalo pre zakona! Sam premijer je na skupštinskoj raspravi o zakonu objavio da su već dali 99 stanova za raseljavanje: čije stanove su dali, svoje, arapske?

Što nisu zadužbine tako raselili? Ljudi imaju stanarska prava u zadužbinama, ne mogu da ih otkupe, zadužbine nisu privedene nameni za koje su date upravo zbog tih zaštićenih stanara, šta sa njima, a obaveza je države da njima da stanove.

Sve je iz dana u dan sve gore. Kada je 2003. usvojen Zakon o planiranju i izgradnji, po kojem su mogla da se poništavaju rešenja o dodeli zemljišta, ovakve stvari se nisu mogle događati. Da on i dalje postoji, ne bi se moglo postavljati ni pitanje zemljišta Luke Beograd. Onda je taj zakon promenjen, pa je omogućeno licima koja su privatizovala preduzeća da se okrenu, ne radu preduzeća, već oplodnji kupljenog zemljišta preko izgradnje i to traje do danas i trajaće. Još, ako ste firmu kupili u stečaju, eto lepe dobiti (niko se time ne bavi, ali kroz stečajeve je izvršena veća pljačka, nego kroz privatizacije i to je posebna tema). Eto kako i Zakon o planiranju i izgradnji može da utiče na kupovinu firme. Kupite firmu sa zemljištem, podmitite za promenu urbanističkih uslova, napakujete kapacitete i namene koje odgovaraju i ono što ste kupili za 20 evra po kvadratnom metru zemljišta sada vredi 70-80 evra po kvadratu. Sve je to špekulacija unapred planirana i dogovorena sa vlastima, ili delom vlasti, a ne pametno investiranje!

Ova vlast je postala još gora kad je donela propis da Vlada može da bez konkursa, bez tendera zaključuje ugovore o dodeli zemljišta za projekte od državnog interesa; taj izmenjeni Zakon je upodobljen "Beogradu na vodi", a onda su shvatili da ni sa time ne mogu da prođu i da im treba i *lex specialis*. Iz godine u godinu zbog svega ovoga ulazimo u sve katastrofalniji period za tržište, normalno funkcionisanje i konkurenciju na tržištu.

pa je spojila nekoliko parcela, pa je to isto uradila i za Stanka Subotića i Bogoljuba Karića."

Antić dodaje i da je samo nekoliko meseci pre toga urađeno "nešto što daleko prevazilazi zloupotrebu i štetu koju može da donese *lex specialis* za 'Beograd na vodi', a tu nije bilo nikakvog protivljenja". "Urađeno je nešto što je direktno suprotno Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, nešto što je suprotno odlukama Ustavnog suda: lani, u decembru, stupile su na snagu izmene zakona o planiranju i izgradnji, po kojima je data skrivena državna pomoć koja se meri milijardama evra, da, za razliku od svih građana i pravih domaćih i stranih investitora, koji moraju da imaju svojinu nad zemljištem da bi mogli da grade, tajkuni koji su učestvovali u tim – kako i premijer kaže – pljačkaškim privatizacijama, mogu da zidaju samo na osnovu korišćenja zemljišta," smatra Antić. Uprkos eksplicitnom objašnjenju Ustavnog suda da u postupcima stečaja, privatizacije, izvršnim postupcima, ništa nije bilo uračunato u cenu, ni zakup, niti pravo korišćenja, i da za to ni dinar nije plaćen. "E, oni su sada dobili tu privilegiju, mogućnost da dobiju građevinsku dozvolu, da se upišu na tom objektu, da po automatizmu prenesu građevinske dozvole i hipoteke na državnu zemlju. Ovo je direktno suprotno Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, gde je eksplicitno navedena zabrana državne pomoći na takav način, a ovo nije ništa drugo nego prikrivena državna pomoć koju su dobili ljudi iz Kluba Privrednik", kaže Antić.

UKIDANJE SLOBODE I DEMOKRATIJE

Profesor Hiber napominje da bi *lex specialis* trebalo da bude stvaranje specijalne pravne norme za jedno uže pitanje u okviru opštije ustanove, a ne za pojedine subjekte i pojedine pravne situacije. Ovaj *lex specialis* je, u stvari, zakon o ukidanju važenja pravnih pravila za određene ljude i određene situacije, kaže on. "Ja bih mogao da zamislim da su oni koji sve o tome znaju bili u poziciji da vide da za to postoji veoma jak interes, da će to doneti mnoge dobitke Srbiji. Ali, u tom slučaju, izmenite opšti sistem i eksproprišite na drugi način. Kada kažete 'ne važe pravila o eksproprijaciji za Beograd na vodi', izvinite, sutra će biti Čačak na vodi, tj. pravni sistem se potpuno dezavuiše."

To dovodi do konstatacije da ne samo javni interes, već i bazična ljudska prava zavise od 126 poslanika, a nikako ne bi smelo da javni interes bude ono što izglasa 126 poslanika u Narodnoj skupštini. "Meni je mnogo veća opasnost od toga – što slutim da će se desiti – da će projekat pasti, da će bivši vlasnici ostati bez imovinskih prava i da će sve biti velika šteta za državu i pojedince: mnogo je

Mile Antić, koordinator Mreže za restituciju

Milosrdna rešenja

Foto: M. Milenković

Imamo neformalnu informaciju, koja je vrlo verovatno tačna, da je Upravni sud veoma ekspeditivno sve zahteve za legalizaciju odbacio, tako da su to završeni postupci. Ta lica, pošto ih ima više pravnih nego fizičkih, tu više nemaju šta da traže, sa tog aspekta lokacija je očišćena. Kada je reč o fizičkim licima, imali smo "Milosrdnog anđela", a sada imamo milosrdne vlasti – imamo neposredna saznanja da je tim ljudima obezbeđen smeštaj. Postoji zakonska obaveza od 1992. da se obezbede stanovi onim ljudima koji su vlasnici, a imaju u stanu zaštićene zakupce. To skoro nikome nije obezbeđeno u poslednje 23 godine. Zašto se sad ovim ljudima obezbeđuje smeštaj? Otkud stanovi? I zašto njima, a ne nekom drugom ko živi neuslovno na nekoj drugoj lokaciji? Sve govori o tome da, kad se nešto hoće i želi, sve može, ali ne zbog javnog razloga, nego prvenstveno skrivenog i privatnog.

veća šteta to što se razara jedna bazična premisa pravnog sistema. Razaranje prava na imovinu ukida slobodu čoveka, ukida i demokratiju. Nikako ne tvrdim da je to bila namera ovih koji su to doneli, nisu oni mogli da dobace dotle u promišljanju budućnosti. Ne ekskulpiram ih, već samo kažem da su oni razmišljali mnogo prizemnije i na kraću distancu, ali ishod može biti takav", smatra Hiber.

"Urbanizam je politika – to nijedan naš političar ne shvata, ili neće da shvati", kaže advokat Pecikoza. "Urbanizmom jednog grada se sve određuje. Urbanizam Beograda projektuje celu Srbiju, a za to su potrebne konkretne političke odluke. Nijedna beogradska vlast nije donela političku odluku šta hoće od Beograda. Planovi se donose po želji i uticajima interesnih grupa. U skladu sa političkim odlukama se moraju donositi urbanistički planovi. Ovako crtamo planove po želji, danas Arapa, sutra nekog drugog. Beograd će postati košnica, a Srbija mrtva, ako se ovako nastavi", pesimistično zaključuje Pecikoza. ¶

RADMILO MARKOVIĆ

TATJANA TAGIROV

DOĐITE I SAZNAJTE VIŠE O SVIM POGODNOSTIMA KOJE NUDIMO NOVIM KLIJENTIMA.

Ova ponuda važi za sve nove klijente koji prenesu svoju zaradu/penziju u Societe Generale banku: besplatno održavanje Masterate u prvih šest meseci, kao i održavanje paket računa u toku prva dva meseca. Iznos kredita 30.000 RSD; rok otplate 6 meseci; NKS na godišnjem nivou 0%; mesečna rata 5.000 RSD; administrativni trošak 0 RSD; troškovi koji prate odobrenje kredita, poznati u trenutku oglašavanja - menica 50 dinara, osnovni izveštaj Kreditnog biroa 246 dinara; EKS na godišnjem nivou 3,44%; ukupan iznos kredita (glavnica, kamata i troškovi) 30.296 dinara; primer je obračunat na dan 10.03.2015.

Limit kartice 160.000 RSD; maksimalan iznos rate 8.183,45 RSD; minimalni iznos rate 1.000 RSD; NKS na godišnjem nivou 27,00%; EKS na godišnjem nivou 31,26%; Ukupan iznos (glavnica, kamata i troškovi) 279.293,50 RSD; primer je obračunat na dan 04.03.2015.

JER IGRAMO U ISTOM TIMU

SOCIETE GENERALE SRBIJA

Besplatan poziv na broj:
0800 344 355
www.societegenerale.rs

TEOFIL PANČIĆ

Liberland: uputstvo za upotrebu

Koje ono behu države susedne Srbiji? Da vidimo: Mađarska, Rumunija, Bugarska, Makedonija, Kos... ovaj, ne, brišem Kosovo a pišem Albaniju, jer ne želim da rovarim protiv Preambule, zatim Crna Gora, Bosna i Hercegovina, Hrvatska i... Liberland. Liberland?!

Pa dobro, Liberland baš i nema međunarodno priznanje u svojstvu države; osim toga, minijaturan je, pa mu nekako više dolikuje da se kaže kako se graniči sa Mesnom zajednicom Bački Monoštor nego sa celom Srbijom. Zapravo, navodna teritorija Liberlanda sastoji se od jedne dunavske ade za koju je osnivač ostrvske državice, Čeh Vit Jedlička, negde iskopao krajnje sumnjiv podatak kako na nju tobože ni Hrvatska ni Srbija ne polažu pravo, pa je otuda nekako "nebezecovana", idealna da se tu osnuje sasvim novi državni entitet. Mnogo je naivan taj Jedlička, baš onako češki naivan: nema tog parčeta tla na ovoj planeti na koje bar jedna već uveliko postojeća država ne polaže pravo. Dakle, panu Jedlički geografija nije baš jača strana, a za onu adu možete biti sigurni da je i Hrvatska i Srbija vide kao svoju, jer se nalazi baš na onom "spornom" području, tamo gde je Dunav prethodnih decenija svakojako meandrirao, pa je teško raščivijati šta je danas na kojoj strani i šta je čije.

Odakle je i čemu služi ideja o utopijskoj besporeznoj državici na dunavskom ostrvu, i kako bi se njen pelcer mogao iskoristiti na opštu korist

Ali, manimo se mi tog beznačajnog rečnog ostrvceta. Nije ovo priča o teritoriji nego o *ideji*. To vam je nešto kao s Vatikanom: ni manjeg parčeta zemlje (jedan rimski kvart), ni veće i kosmički pretencioznije ideje koju zastupa...

Šta je, dakle, ideja Jedličkinog državuljka, na osnovu koje je navodno već prikupio stotine hiljada "aplikacija za državljanstvo" (što Liberland već sada čini zemljom sa ubedljivo najvećom dijasporom na svetu: naime, tačno 100% njenih građana živi i radi izvan otadžbinskih granica!) i ovoliku medijsku pažnju? Tamo će svako manje-više moći da radi šta hoće i da posluje kako hoće – nije to baš država za lezilebovиće, odmah da vas upozorim – dakako, u onim hašekovskim dimenzijama "umerenog napretka u granicama zakona", poreza jedva da će biti, tj. plaćaće ko hoće i koliko hoće, i još će lepo da naznači na šta se tačno ima taj njegov novac potrošiti... U samu državu su pak načelno pozvani svi, bez obzira na raniju nacionalnost, rasu, pol i tome slično, nepoželjni su jedino "nacisti i komunisti".

Znam neke koje je ta diskriminacija, bar prema komunistima, jako uvredila, a bili su se baš zagrejali za Liberland... No, to je sasvim logično kada se gleda iz ugla svojevrsnog "češkog stereotipa". Jer, ko su za nas Česi? Fin svet koji pije dobro pivo i pomalo kretenski se odeva; u nekom trenutku im Nemci dođu nezvani u goste, ovi ih prezirno trpe i potiho ih podjebavaju dok Nemcima to ironično ophođenje ne dosadi pa odu (ili, okej, dok ih neko drugi ne isprši po tevtonskim turevima), posle im u nezvane goste dođu Rusi, Čerkezi, Inguši i ostala istočna braća, Česi opet krenu da ih prezrivo trpe i potiho podjebavaju dok i Sovjetima ne dosadi, tj. dok im se sistem ne uruši u sebe usled neizdrživog viška imbecilnosti. Za sve to vreme, Česi hladnokrvno jedu knedličke, sviraju džez i sanjaju o slobodi koja će umeti da peva. Nije li to nekako baš tako bilo u knjigama Škvoreckog, na kojima su neki od nas odrastali? Ta, dašta da je bilo. U Češkoj otuda postoje ti, hajde da ih nazovemo konzervativni liberali, ili liberalni konzervativci, koji *stvarno* i dosledno ne podnose ni fašiste ni boljševike. U ovim našim, mnogo hajdučkijim krajevima toga nema, a slabo ga je ikada i bilo: balkanski "uljuđeni desničari" ponajčešće su tek šovinisti i kriptofašisti koji su pročitali malo više knjiga pa šlifovanošću traljavo prekrivaju izvornu fašistoidnost, a napaljeni levičari lako završavaju u totalitarno-mesijanskim pokretima, s rukama u krvi do lakata. Nema ovde baš mnogo iskrenih "liberlanđana", a to što bi sad, ko biva, mnogi da "volontiraju", to je više hipsteraj, to se samo ovim površnim kibicerima dopada ideja da ne plaćaju porez...

Liberland je, dakle, zamišljen kao neka vrsta Diznilenda za tvrde ideološke (neo)liberale, ljude koji veruju da Država stoji uvek na putu između njih i sreće (to isto, doduše, smatraju i anarhisti, ali gađaju iz drugog pravca). U tom smislu, ona bi dunavska adica, kad bi stvarno zaliberlandila, imala funkciju poput neke hipi komune (recimo, Kristijanije u Kopenhagenu), ali namenjene onima koji se nisu prečitali Kastanede, nego Fridmana i Hajeka... A možda to i jeste rešenje? Da svim fanaticima bilo kojeg *izma* obezbedimo po jedno rajski zeleno ostrvo gde će moći da se igraju, a ono što nas preostane da se odmorimo ko ljudi?

Enivej, ako počem, kao pravoverni građanin Srbije ili Hrvatske, držite da bi pošast Liberlanda trebalo zatrti u korenu makar i silom zbogradi "ugrožavanja teritorijalnog integriteta", opustite se: kada bi se zaista nastanili tamo, Liberlanđane ne bi pomorili ni vojska ni policija nego – brutalni dunavski komarci. Ali sve to još ne znači da Liberland ne može biti dobar pelcer za neke slične, ali mnogo korisnije projekte: evo, recimo, pada mi na pamet da bi aktuelnu Vladu Srbije, i to u znatno proširenom sastavu (neka obavezno povedu Tomislava, Maju, Mirovića, Babića i ostale vedete!), a koja je već ionako pokazala ljubav prema terenskim zasedanjima, trebalo trajno smestiti na neko ne manje zgodno dunavsko ostrvce. Znam i koje: nalazi se tačno preko puta Starog Slankamena, i zove se Bajbok. ¶

VREME USPEHA!
Klub dobrih poslovnih ideja
REDOVNI PODLISTAK NEDELJNIKA "VREME", IZLAZI SVAKOG PRVOG ČETVRTKA U MESECU

HRVATSKA

Vinom u svet

MILOŠ MILOVANOVIĆ, FAO

Zaokružen ciklus finansiranja

Intervju: Miloš Milovanović, internacionalni konsultant FAO

Zaokružen ciklus finansiranja

Šta donosi novi zakon o predžetvenom finansiranju poljoprivrede, koja poboljšanja bi on trebalo da ponudi, i koje još aktivnosti i projekte u Srbiji imaju FAO i EBRD

Miloš Milovanović, nekadašnji je (dugogodišnji) pomoćnik ministra poljoprivrede – zapravo, nekolicine njih – a sada radi kao internacionalni konsultant u Diviziji investicionog centra u organizaciji FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations). Povod za razgovor bio je približavanje stupanja na snagu (od 1. juna) Zakona o predžetvenom finansiranju.

"Činjenica da FAO i Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) imaju šest projekata u Srbiji, daleko više nego u ostalim zemljama Jugoistočne Evrope, jeste jasan indikator da ovde postoji dobar potencijal u poljoprivredi i, nešto šire posmatrano, agrobiznisu", počinje priču Miloš Milovanović. "Među tih šest projekata, izdvajaju se dva tzv. politička dijaloga između privatnog i javnog sektora, koja FAO i EBRD ovde vode. Taj *policy* dijalog nedostaje mnogim zemljama, ne samo Srbiji, jer, generalno, ne postoji uvek dobra komunikacija između kreatora državne politike i onih na koje se te odluke odnose. Mi smo se u Srbiji odlučili da vodimo dva politička (policy) dijaloga u oblasti stočarstva, konkretno u oblasti mesa i oblasti mleka, jer smo prepoznali da trenutne performanse ova dva sektora nisu na nivou potencijala koji postoji u ovoj zemlji, u pogledu produktivnosti, kvaliteta proizvoda, vrednosti izvoza."

"VREME": Kako podići performanse tih sektora?

MILOŠ MILOVANOVIĆ: Verujemo da tu postoji značajna potreba za investicijama, koje bi, naravno oplođene adekvatnim znanjem i tehnikom, mogle da pokrenu ceo proces proizvodnje. Visokorazvijeno stočarstvo je garant visokorazvijene biljne proizvodnje, pre svega proizvodnje stočne hrane, dakle, to je ceo lanac koji se u potpunosti pokreće. Formirali smo jednu radnu grupu za meso i jednu za mleko, koje u sebi objedinjuju i predstavnike privatnog i javnog sektora, kao i akademske zajednice. Njihov zadatak jeste da se njeni predstavnici susreću kvartalno i da radna grupa služi kao platforma kontinuiranog dijaloga. Vrlo često privatni sektor ima problema u svakodnevnom radu, kao i nemogućnost da te probleme artikuliše prema državnom organu. Tu se mi pojavljujemo kao posrednici, kao neko ko želi da pomogne. Kroz tri sastanka ovih radnih grupa pokrenuli smo niz inicijativa – jedna od njih je protokol o komunikaciji u kriznim situacijama u oblasti bezbednosti hrane, i nadamo se da će on uskoro biti potpisan.

Nešto poput slučaja aflatoksina?

Ono što je važno jeste da slučajeve poput aflatoksina, možda u drugačijoj formi, imaju i mnogo razvijenije zemlje od Srbije – ešerihija koli u Nemačkoj, bolest ludih krava u Britaniji. Poenta je da je oblast bezbednost hrane veoma osetljiva, i da, koliko god zemlja bila bogata i uređena, ona ne može da isključi mogućnost takvih incidenata. Mi smo se, uz konsultaciju sa privatnim i javnim sektorom kroz radnu grupu, odlučili da razvijemo protokol gde bi se državni organi i privatni sektor obavezali na adekvatnu i pravovremenu komunikaciju kad dođe do incidenata, koja treba da rezultira slanjem artikulisane i koordinisane poruke javnosti, odnosno potrošačima. Ta poruka bi trebalo da pojasni šta je problem, na koji način se rešava, šta se preduzima tim povodom, i da potrošačima učvrsti poverenje u rad državnih organa. Pošto je Srbija veliki izvoznik, te su poruke ujedno usmerene i ka našim izvoznim tržištima. Za sada je ovaj protokol razvijen za oblast mleka, razvijamo ga za oblast mesa, i nadamo se skorom potpisivanju između Ministarstva poljoprivrede i predstavnika relevantnih udruženja. To je samo jedan korak ka našoj izvornoj ideji: adekvatnom institucionalizovanom dijalogu i rešenjima koji su od interesa za sve ljude koji se bave poljoprivredom, a konačno i za građane, kao potrošače.

EBRD i FAO su, uz Ministarstvo, učestvovali i u izradi Zakona o predžetvenom finansiranju. Šta je cilj ovakvog zakona?

To je takođe jedan od projekata, sada se radi na implementiranju ovog zakona, koji je usvojen krajem 2014. godine i stupa na snagu u junu. FAO i EBRD pomažu u implementaciji ovog zakona i 13. maja ćemo održati konferenciju na Novosadskom sajmu, gde ćemo koncept zakona i sve naše aktivnosti koje preduzimamo za njegovu implementaciju predstaviti svim zainteresovanima – bankarskom sektoru, industriji, poljoprivrednicima, udruženjima poljoprivrednika, medijima, akademskoj zajednici... Ideja ovog zakona je obezbeđivanje dodatne kreditne sposobnosti poljoprivrednika na osnovu njihovog budućeg roda. Suštinski, svako lice, fizičko ili pravno, već raspolaže određenim kapitalom u trenutku kada zasniva svoju proizvodnju – kada te parcele dospevaju za rod, one generišu određenu vrednost. Mi ovim zakonom omogućavamo da ta vrednost bude kolateralizovana, odnosno upotrebljena kao garancija za pozajmicu, koja može biti finansijska ili robna. To je veoma inovativan koncept za našu zemlju, i ovaj zakon omogućava uvođenje registra ugovora i zaloga koji vodi APR. Mi smo finansirali izradu softvera za taj registar, i softver će sa početkom primene Zakona biti u funkciji.

Ko će biti finansijeri poljoprivrednika?

Finansijeri mogu biti banke, a može biti i prerađivačka industrija, i to se već u

FOTO: Marko Rupena

određenoj meri radi. Na primer, postoje kompanije iz sektora prerade uljarica, poput Viktorija grupe, koja, ako se ne varam, već radi sa oko 300 kooperanata i koja u velikoj meri predfinansira njihovu proizvodnju. Zahvaljujući takvoj podršci, poljoprivredni proizvođači mogu pravovremeno da primene agrotehničke mere na svojim parcelama, a sa druge strane, mogu da upotrebljavaju kvalitetne impute koji garantuju viši i kvalitetniji prinos kasnije.

Kako će to konkretno da izgleda?

Uzmimo kukuruz za primer. Kukuruz dospeva za žetvu u oktobru, a poljoprivrednik može da uzme pozajmicu već u martu i kolateralizuje taj novac na osnovu budućeg roda na određenim katastarskim parcelama, i to na osnovu ugovora koji će biti javan i transparentan u APR-u. Na te parcele koje obrađuje, poljoprivrednik stavi, uslovno rečeno, teret, određenu obavezu i taj novac vrati u oktobru, kada njegova proizvodnja dospe na rod.

A šta ako, u međuvremenu, propadne rod?

Finansijer može zahtevati obavezno osiguranje, i to su neki od pozitivnih efekata koje očekujemo od ovog zakona, jer nije prejaka ocena reći da je tržište osiguranja u poljoprivredi apsolutno nerazvijeno, a to je svakako nešto što mora da prati poljoprivredu 21. veka. Savremena poljoprivreda, kakvoj mi težimo, mora da uzima u obzir rizike od događaja koji su se desili prošle godine, ili 2012, i koji će biti sve češći. Jasno, ovo je samo jedan dodatni način finansiranja, a ne magični štapić koji će da reši sve probleme. Ono što je izrazito važno, ovaj instrument je tržišno održiv, ne zahteva nikakvo administriranje od strane državnih organa i nema nikakvih troškova za državu. Koncept ovog zakona je preuzet iz Brazila, naravno, uz potpuno prilagođavanje našoj zakonodavnoj praksi. Brazil je ovaj zakon doneo 1994. godine i pozajmljivanja po osnovu ovog zakona se mere milijardama dolara godišnje. Interesantno je i da nisu banke dominantan izvor finansiranja, već prerađivačka industrija.

To će značiti i ukrupnjivanje proizvođača i prerađivača?

Sasvim sigurno će se desiti ukrupnjivanje na strani primarne proizvodnje, i ono je već u toku, pogotovo u industrijskim kulturama. Trendovi su takvi da ekonomija obima čini svoje, troškovi po jedinici proizvoda su niži na većim parcelama, a to ukrupnjivanje i jeste za očekivati u zemlji u kojoj je prosečna površina poseda i dalje veoma mala. Sa druge strane, postoje i odlični primeri poljoprivrednika sa teritorije Vojvodine, koji se dominantno bave industrijskim kulturama, gde se te površine mere u stotinama, pa i hiljadama hektara. Sasvim sigurno je da je Srbija konkurentna u tim industrijskim kulturama.

Šta će prerađivač imati od toga što plasira sredstva ili finansira poljoprivrednika?

Za prerađivača je ovaj način poslovanja bitniji nego za banku, jer za njega poljoprivrednik predstavlja izvor sirovinske baze, bez koje ne može. Takođe, ovo može indirektno biti jedan most građenja dobrog strateškog i partnerskog odnosa između jednih i drugih. Jer, koliko god je prerađivaču potreban taj poljoprivrednik, poljoprivredniku je prerađivač izrazito potreban, jer on sa tom robom nema gde. Očekujemo da ovaj zakon u praksi prvo počne da funkcioniše kod industrijskih kultura, ali nema prepreka da on funkcioniše i u drugim granama biljne proizvodnje. Ovo se odlično nadovezuje na projekat koji su takođe pomogli EBRD i FAO, a to je Zakon o javnim skladištima, koji je donesen 2009. Taj zakon podrazumeva kreditnu sposobnost poljoprivrednika na osnovu robe koju je već proizveo i deponovao.

Nema mnogo kreditno sposobnih poljoprivrednika.

Tako je. Poljoprivrednik raspolaže svojim proizvodom i Zakon o skladištima omogućuje da on taj proizvod deponuje u skladištu koje je javno, odnosno licencirano od strane Ministarstva poljoprivrede, i za svoj proizvod dobije robni zapis. Robni zapis je hartija od vrednosti, kojom on može da trguje, ili da ga deponuje u banku i na osnovu njega dobije kredit. Tako da se ovi zakoni dopunjuju – jer je Zakon o skladištima baziran na "postžetvenom" ili *post-harvest* principu, a ovaj novi zakon je baziran na *pre-harvest* principu – i oni omogućuju zatvorenost ciklusa finansiranja poljoprivredne proizvodnje i pre i posle žetve.

Hrvatska na jedinstvenom evropskom tržištu

Vinom se može u svet

Na deset hektara vinograda sa ekološkom proizvodnjom vina, prosečno se može zaraditi oko 10.000 evra godišnje, tvrdi Šime Škaulj, vlasnik porodične vinarije u selu Nadin u Zadarskoj županiji, čiji je kaberne sovinjon na sajmu u Londonu 2013. godine proglašen najboljim među 15.000 konkurenata. Za proizvodnju upravo ekoloških vina visokog kvaliteta ovaj proizvođač se opredelio jer je shvatio da je to način kojim može da se izbori sa ogromnom konkurencijom na evropskom tržištu.

Vinarija Škaulj jedna je od 19 vinarija koje učestvuju u projektu Hrvatske gospodarske komore "Vinska omotnica", koji finansira EU. I ostali proizvođači se slažu da male vinske zemlje mogu da se probiju u šumi vina evropskih i svetskih vinskih "velesila", i to tako što će se fokusirati na kvalitet i prepoznatljivost, a ne na količinu: ulaganje u autentičnost brendova i insistiranje na lokalnim sortama jedina je sigurna karta na koju, tvrde, mogu igrati i na domaćem i na stranim tržištima.

Vino je u Evropskoj uniji deo jedinstvenog tržišta poljoprivrednih proizvoda – u kojoj god državi članici da je proizvedeno, može se staviti u promet bez dodatnih procedura, zahvaljujući propisanim uredbama koje su u zemljama članicama direktno primenljive.

"Standardi proizvodnje vina u Hrvatskoj pre ulaska u EU nisu se razlikovali u odnosu na standarde koji su u primeni danas: enološki postupci su bili u skladu s preporukama Međunarodne organizacije za lozu i vino (OIV), što je bilo potrebno zbog članstva u ovoj organizaciji. Ta usklađenost predstavlja privredni interes države, jer obezbeđuje lakši izvoz vina", kažu za "Vreme" u Ministarstvu poljoprivrede Hrvatske.

Ono što su proizvođači vina morali da prilagode jeste način označavanja vina po novim pravilima oko isticanja zaštićenih oznaka o poreklu i tradiciji. Promenili su se i administrativni postupci oko prijave proizvodnje i zaliha i dokumentacija koja prati vino u prometu. Što se pak tiče kretanja vina na jedinstvenom tržištu, to je znatno olakšano jer više nisu potrebni sertifikati nadležnih institucija za puštanje vina u promet. Oformljen je i Vinogradarski registar, koji sadrži podatke o proizvođaču, površinama pod vinogradom, godišnjoj proizvodnji, kao i pregled površina na ortofoto snimcima.

Vinarija Škaulj

KAKO FINANSIRATI?: Kao nova članica, i Hrvatska je na raspolaganju imala dva evropske izvora finansiranja za unapređenje proizvodnje vina i plasiranje na evropskom i drugim tržištima. Reč je o EU poljoprivrednom garantnom fondu EAGF i EU poljoprivrednom fondu za ruralni razvoj EAFRD.

Sredstva iz prvog (EAGF) koriste se za direktna plaćanja vinogradarima i za realizaciju Nacionalnog programa pomoći sektoru vina, u vrednosti 11,9 miliona evra. Sredstva EAFRD namenjena su za razvoj poljoprivrede i ruralnih područja, uključujući i vinogradarstvo u delu koji nije obuhvaćen merama iz Nacionalnog programa. Međutim, sredstva su dostupna i u periodu pre pristupanja EU – proizvođačima su na raspolaganju bili fondovi SEPARD i IPARD, a institucijama su sredstva bila dostupna kroz IPA program.

Da bi kao zemlja članica mogla da koristi sredstva iz evropskih fondova, Hrvatska je najpre morala da donese Program ruralnog razvoja i Nacionalni program pomoći sektoru vina, kojima su utvrđene mere i aktivnosti koje će se finansirati, ciljevi koje treba postići i količina potrebnih sredstava za realizaciju ovih programa.

"Srbija bi u procesu prilagođavanja trebalo da uskladi administrativne postupke, ojača tela nadležna za primenu mehanizama uređenja tržišta za vino i da se pripremi za primenu politike kvaliteta Evropske unije u segmentu vina, tačnije da zaštiti oznake geografskog porekla, autentičnosti i tradicije", kažu u Ministarstvu poljoprivrede, i dodaju da svaka država treba da ustanovi sistem koji je primeren i prilagođen njenom vinarskom sektoru i da gleda da izbegne prosto preslikavanje modela druge zemlje bez suštinske analize mogućnosti njegove primene.

Predstavljanje beskontaktnog mobilnog plaćanja

BANCA INTESA

Beskontaktno mobilno plaćanje

Banca Intesa, u saradnji sa Intesa Sanpaolo Card i Visa, među prvim bankama u svetu, a prva u jugoistočnoj Evropi i zemljama CIS-a, na tržište Srbije uvodi jedinstvenu Wave-2Pay uslugu beskontaktnog plaćanja putem mobilnog telefona zasnovanu na HCE (Host Card Emulation) tehnologiji. HCE predstavlja trenutno najsavremeniju platnu tehnologiju na globalnom tržištu koja korisnicima omogućava brzo, efikasno i sigurno plaćanje približavanjem mobilnog uređaja beskontaktnom čitaču. "Bili smo prva banka u Srbiji koja je pokrenula uslugu mobilnog bankarstva i implementirala beskontaktnu platnu tehnologiju, a sada ćemo našim klijentima omogućiti još jednostavnije i bezbednije plaćanje na bazi moderne HCE arhitekture potvrđujući našu pionirsku ulogu na tržištu i stratešku opredeljenost da ulaganjem u integrisanje najnaprednijih tehnoloških rešenja konstantno pomeramo granice inovativnosti", izjavio je Darko Popović, član Izvršnog odbora i direktor Divizije za poslovanje sa fizičkim licima i malim biznisom Banca Intesa.

MTS

Brend za sve usluge

Telekom Srbija će od danas sve telekomunikacione usluge koje pruža korisnicima potpisivati jedinstvenim brendom – mts. Korisnički brend mts, sada i sa novim vizuelnim identitetom, objedinjuje pod jednim krovom i imenom sve usluge kompanije – fiksnu i mobilnu telefoniju, internet, televiziju i druge multimedijalne usluge. "Sveobuhvatni brend mts rezultat je nastojanja da izgradimo jaku, modernu i prepoznatljivu tržišnu marku koja će na najbolji način komunicirati sve usluge kao i vrednosti za koje se naša kompanija zalaže. Novi vizuelni identitet i poruka prevashodno odražavaju našu usmerenost ka poboljšanju korisničkog iskustva u svakom segmentu pružanja usluga", izjavila je Natalija Jegdić, izvršna direktorka za privatne korisnike kompanije Telekom Srbija.

IMMOFINANZ

Prvi STOP.SHOP.

Austrijska IMMOFINAZ Grupa (IMMOFINANZ Group) dovela je lanac ritejl parkova STOP. SHOP. u Srbiju, otvaranjem prve lokacije, 30. aprila, u Čačku. "STOP.SHOP. je lanac ritejl parkova koji posluje u okviru IMMOFINAZ Grupe u centralnoj Evropi i predstavlja značajan temelj našeg razvoja. Lokacija u Čačku je 53. u našem lancu ritejl parkova u sedam zemalja. Današnje otvaranje označava početak našeg razvoja u Srbiji, gde pored Čačka, u naredne tri do četiri godine, planiramo da otvorimo oko devet STOP.SHOP. objekata", izjavio je Ditmar Rajndl, predsednik Izvršnog odbora IMMOFINANZ Grupe i dodao da su lokacije u Subotici i Nišu trenutno u fazi planiranja i procene. Prvi STOP. SHOP. ima 6300 kvadratnih metara prostora za izdavanje i 190 parking-mesta. Očekuje se da će ovaj ritejl park privući oko 230.000 ljudi iz Moravičkog okruga.

"ZEMUN PARK"

Izraelska grinfild investicija

Beograd će od 28. maja biti bogatiji za novo mesto okupljanja i zabave građana otvaranjem "Zemun parka", prvog ritejl parka u glavnom gradu. "Zemun park" se prostire na preko 16.000 kvadratnih metara i rezultat je izraelske grinfild investicije vredne 25 miliona evra, koja će samo u prvoj fazi omogućiti otvaranje 300 novih radnih mesta. "Kroz razvoj ovog projekta, uverili smo se da postoji velika potražnja domaćih i međunarodnih trgovaca za kvalitetnim poslovnim prostorom i verujemo da ćemo u budućnosti imati odličnu saradnju sa poslovnim partnerima, potrošačima i lokalnom zajednicom. Investicija MIVNE grupe ima za cilj da stvori novo "srce" Zemuna, u kojem će sve generacije kvalitetno provoditi vreme i uživati u sadržaju koji nudimo. U planu je i proširenje objekta čime će biti otvoreno dodatnih 300 novih radnih mesta", izjavio je Nir Makdasi, regionalni direktor MIVNE grupe.

BAT

Protiv sivog tržišta

Kompanija British American Tobacco (BAT) i Poreska uprava Republike Srbije potpisale su Memorandum o razumevanju, kojim su se obe strane obavezale na saradnju sa ciljem identifikacije, prevencije i onemogućavanja šverca cigareta i ostalih duvanskih proizvoda tog proizvođača. Tanos Trimis, generalni direktor kompanije BAT za Srbiju, Crnu Goru i Bosnu i Hercegovinu, izrazio je veliko zadovoljstvo povodom potpisivanja memoranduma i tom prilikom izjavio: "Kompanija British American Tobacco podržava napore Vlade Srbije u cilju suzbijanja sive ekonomije na tržištu duvana i duvanskih proizvoda. Memorandum o razumevanju pomoći će Poreskoj upravi i Ministarstvu finansija Republike Srbije da, koristeći tehničke i tehnološke kapacitete BAT-a, lakše uđu u trag ilegalnim duvanskim proizvodima i njihovim proizvođačima. Obostrana razmena informacija doprineće suzbijanju crnog tržišta zbog kojeg budžet Srbije gubi stotine miliona evra godišnje."

SBB

Kupovina Euneta

Završena je akvizicija kojom je Eunet, lider u pružanju hosting i cloud servisa, postao deo United Grupe, u kojoj se nalazi i SBB, vodeći kablovski operator u Srbiji. Eunet će još neko vreme poslovati kao samostalno pravno lice, a zahvaljujući integraciji korisnicima će biti ponuđena još bolja usluga i objedinjena ponuda informaciono-komunikacionih rešenja SBB-a i Eunet-a, zvanično je objavljeno na zajedničkoj konferenciji ove dve kompanije. "Uz SBB-ov vrhunski Internet i data centar i Eunetovu odličnu platformu za hosting i cloud, imamo veoma relevantnu ponudu na tržištu. Koaksijalna i optička mreža sa uslugama interneta, povoljne fiksne telefonije, hostinga i clouda i brige o korisnicima čini nas odličnim biznis partnerom savremenog poslovanja", izjavio je Srđan Tomašević, direktor SBB Solutionsa, regionalne platforme za pružanje visokokvalitetnih rešenja poslovnim korisnicima.

RAUCH

Promet 32,5 miliona evra

Kompanija Rauch Srbija ostvarila je u 2014. godini promet od 32,5 miliona evra, što predstavlja porast od 16 odsto u odnosu na prethodnu godinu. Od preuzimanja fabrike Voćar Koceljeva AD, koja se smatra jednom od najuspešnijih privatizacija u Srbiji, kompanija je investirala više od 30 miliona evra u nove tehnologije, proizvodne linije i modernizaciju fabrike, što je doprinelo da za kratko vreme fabrika u Koceljevi dostigne najviše standarde proizvodnje i započne izvoz u 15 zemalja Evrope. "Do sada je od lokalnih preduzetnika otkupljeno više od 50.000 tona domaćeg voća koje se, zajedno sa najboljim uvoznim egzotičnim voćem vrhunskog kvaliteta, koristi u proizvodnji visokokvalitetnih koncentrata, sokova i napitaka," rekao je Perica Aleksić, direktor kompanije Rauch Srbija.

NELT

Najbolji plasman Braun proizvoda

Na globalnom simpozijumu za distributere koji svake godine organizuje Braun, jedan od vodećih svetskih proizvođača malih kućnih aparata, nagrada za "Najbolje zlatno prodajno mesto" (Best Golden Store) i implementaciju SBD (Shopper Based Design) standarda pripala je kompaniji NELT. O značaju nagrade za ovo vrhunsko dostignuće u oblasti distributerstva jednoj kompaniji iz Srbije, govori činjenica da je simpozijum okupio učesnike iz 56 zemalja sveta, a najveći broj nominacija, čak 12, bio je u kategoriji u kojoj je NELT zabeležio trijumf.

DELTA HOLDING

Poslovanje u prvom kvartalu

U prvom tromesečju 2015. poslovanje Delta Holdinga, u odnosu na isti period prošle godine, poboljšano je po svim parametrima, saopšteno je iz ove kompanije. Ukupan prihod porastao je za 9,4 odsto i iznosi 13,7 milijardi dinara. Posebno ubedljiv je rast EBITDA (operativni profit pre oporezivanja) koji je povećan za 23,1 odsto i iznosio je 1,56 milijardi dinara. Najveći deo prihoda ostvaren je u Delta Agraru (62 odsto), a zatim u Delta DMD-u (22 odsto). U sektoru agrara zabeležen je i najveći rast izvoza od čak 155 odsto, a izvoz je dostigao 13,4 miliona evra. U prvom kvartalu u budžet Republike Srbije uplaćeno je 2,63 milijarde dinara.

RAIFFEISEN BANKA

Keš kredit sa ratom od 5000 dinara

Raiffeisen banka objavila je specijalnu ponudu: keš kredit od 250.000 dinara sa ratom od samo 5000 dinara. Kako navode u Raiffeisen banci, sigurnost ovog keš kredita je u fiksnoj kamatnoj stopi i mesečnoj rati u iznosu od 5000 dinara tokom celog perioda otplate, a kredit se odobrava bez ikakvih provizija. U banci napominju da je ovakav keš kredit pravi izbor ukoliko želite da refinansirate svoje kreditne obaveze u drugoj banci ili vam je potreban novac za dugo planiranu kupovinu ili putovanje. Ova specijalna ponuda važi do 31. jula 2015. godine.

HEINEKEN

Tvitovanje sa legendama

Zahvaljujući "Champion The Match" Tviter aktivaciji, Heineken, kao najveći svetski premium pivski brend, pomera granice zabave u onlajn komunikaciji i spaja ljubitelje kontinentalnog fudbala sa slavnim igračima najpopularnije igre na svetu. Bivši fudbalski asovi večerima kada se odigravaju mečevi završnice najjačeg klupskog fudbalskog takmičenja odgovaraju putem Tvitera na različita pitanja obožavalaca, a zahvaljujući Heinekenu® i sami su deo igre. Ljubitelji fudbala iz Srbije saznali su do sada, zašto je Gulitov omiljeni igrač Čelzija Džon Teri, šta Klajvert misli o današnjem Ajaksu, kako je Karager motivisao Dudeka pred odbranjene penale u finalu Lige šampiona, koji napadač je najviše namučio Rija Ferdinanda u karijeri i još mnogo interesantnih detalja. Zanimljiva pitanja za čuvenog defanzivca Alesandra Nestu možete postaviti putem Tvitera, tokom utakmice Barselona – Bajern Minhen, uz obavezan hešteg #championthematch, jer upravo je dvostruki osvajač Lige šampiona sledeći učesnik Heineken aktivacije!

VREME USPEHA je redovni podlistak nedeljnika "Vreme", izlazi svakog prvog četvrtka u mesecu, uređuju: Aleksandar Aleksić i Radmilo Marković

LJUBOMIR ŽIVKOV

Ukor pred isključenje

Kad čovek nekoliko decenija piše dva ili tri teksta nedeljno neće mu ni Svevišnji vavek pomagati da ne ponovi iste teme i fraze: um je sklon lenstvovanju još više nego trošno telo, stalno izvrdava da se napreže i rad je da reciklira nešto što je već smislio i više puta prodao (ko sam uopšte ja, i koji deo mog bića govori umu: "E, neće vala biti po tvome, ima da smisliš nešto novo, to je i u tvom interesu, a ne da verglaš jedno te isto, nisi ti muž i žena koji anegdotu o čudesnom svom upoznavanju, uglačanu od prekomerne upotrebe poput zrnaca brojanice, ponavljaju bez milosti čim u društvu postoji makar jedno stvorenje kome bi to moglo biti novo!"), tja provladaocem i koga god smatrali njegovom desnicom)! Napišem na Guglu "Nikolić čestitao Prvi maj", odmotava se svitak beskonechnyi: Tomislav Nikolić čestitao Uskrs, Tomislav Nikolić čestitao kajakašima, Tomislav Nikolić čestitao Dan VMA... Dobro, pomislim, možda je Prvi maj preuzeo udarnik stoleća, g. Vučić: "Ja u celoj jugoist. Evropi najviše radim, po sedamdeset dva sata ne svedem oči ni na tren, ja ću i da čestitam moj novi praznik malobrojnim mojim sledbenicima i još neumrlim pretečama!" Ne. Isti slučaj kao i sa g. Nikolićem. Svi su im miliji i sve im je draže od proletarijata: medalje, ver. glavešine, svi rodovi vs, rekordi, tamjan, psal-

Ko o čemu, ja o prazniku za koji državni nameštenici ne rade nekoliko dana, i koji se još verovatno crveni u kalendaru (nemam ovde kalendar, ni crkveni, ni državni, ni vojni, a to su kalendari kojima stanovništvo najviše veruje): ni šef države ni premijer nisu mi čestitali praznik

čitao sam da kod Unamuna ima dosta ponavljanja, malo mi je laknulo, svaki se prestupnik obraduje kad vidi da nije jedini na stazi greha, pa ipak se staram, verovali ili ne, da mojoj publici ne bude kao bolesniku kome svakog dana donose jedan te isti tanjir supe.

Danas ću, međutim, svesno da ponovim žalopojku o Prvom maju. Prazdnik vseh trudiashchihsia, blagdan sviju koji rade! Da. Možda se upravo baš zbog svoje sveobuhvatnosti Praznik Rada posuvraćuje u vlastitu suprotnost: ako ga svi slave, ako svima jednako pripada, onda se ne zna ni ko kome treba da čestita. Sv. Nikola bi Prv. maju mogao štošta da kaže: "Gledaj, mene polovina Srbije slavi, druga polovina ide kod prve na slavu. Da bi se i ti osetio kao ja, a jeste ovo moje prijatno, moralo bi čovečanstvo da se jasno i javno podeli na radnički i neradnički deo, pa bi svaki homo sapiens koji se otresao rada čestitao bližnjima u čijem je razvoju došlo do, da tako kažem, zastoja, te još moraju da rade. Napredniji primerci čestitali bi ovim drugima Prvi maj, i to sa željom da se i potonji jednog lepog dana uzdignu u blagosl. sferu večitog plandovanja: *ovog maja na uranak, dogodine na sastanak!* Borda, upravnog odbora, vladine komisije!

Opet Prvi maj nisu zaklanim ostacima proletarijata čestitali ni vladar ni njegova desna ruka (koga god vi smatrali tiri, olimpijade, tropari... [S druge strane, ako je rad stvorio čoveka, onda je stvorio i naše rukovodioce, te možda i ne zaslužuje da bude baš toliko i dalje slavljen?]

Dostojno i pravedno jest da ja izdržavam, između svih ostalih, i savetnike g. Nikolića, a da ga ovi, iako im je to u opisu njihovog neradnog mesta, ne prosvetle: "Gospodine predsedniče, Đurđevdanu kao što znate prethodi prvi maj, zvuči vam poznato, kako i ne bi, ta koliko ste se puta, u vašoj prethodnoj razvojnoj fazi, i sami veselili što ćete nekoliko dana zaboraviti sumorni grobljanski vidik i što ćete sa ostalim pripadnicima tada vladajuće klase raspaliti roštilj i cupkati uz koračnice. Bilo pa prošlo, naravno, pomenulo se, ne povratilo se, znam da je protest čikaških radnika u vašoj duši izbledeo i ne da se meriti sa vašim uspomenama na Isusa Hrista ili na naše kajakašice koje preveslaše konkurenciju iz mnogo razvijenijih zemalja, razvijenijih dakako u materijalnom smislu, privrednom, koji nama niti treba niti dolikuje! Ni mi koji smo u vašem malo je reći blagonadahnjujućem ozračju ne dajemo pet para na komunističku lagariju i na diktaturu crk. dabogd. proletarijata, ali silni paraziti u civilnom crk. dabogd. i on sektoru motre na to kako se ophodite prema manjinama, pa bi čestitka radnicima, ma koliko neiskrena bila, bila jedan plus u ovom ne baš blistavom polugodištu." ¶

Intervju: Rastko Ćirić, profesor, muzičar i autor Rubber Soul Projecta

Izmaštavanje

Koncept *The Rubber Soul Projecta* zasnovan je na kreativnoj "rekonstrukciji" neobjavljenih pesama Bitlsa koje do sada niko nije čuo. Objavljivanjem novog albuma, nakon dvadeset godina zaokružen je ovaj neobičan konceptualni multimedijski projekat koji se sastoji od rok muzike, knjiga, dugometražnog filma, animiranih i uživo snimljenih spotova, grafičkog dizajna

Počnimo ovu priču od početka, kako se to nekad radilo.

Jednog od onih teških dana 1993. godine, Rastko Ćirić, fan Bitlsa a sada i profesor ilustracije i animacije na beogradskom Fakultetu primenjenih umetnosti, u knjizi Džefa Rasela *The Beatles – Album files and Complete Discography* naleteo je na spisak naslova za preko 200 pesama koje su Bitlsi snimili ali ih nisu objavili. Tri godine nakon tog otkrića Ćirić i ekipa o kojoj će kasnije biti reči obnarodovali su prvi izmaštani Bitls album *The Rubber Soul Project (1)* a ovog ponedeljka i *The Rubber Soul Project (2)*, na kojima su po modelu Borhesovog Pjera Menara rekonstruisali izgubljene pesme Bitlsa.

"Najviše me je zagolicala pesma *Rubber Soul* koja je trebalo da bude na njihovom istoimenom albumu iz 1965. godine, ali je iz nepoznatih razloga izostavljena", priča za "Vreme" Rastko Ćirić. "Da li je to bila soul pesma, kako bi se naslutilo iz naslova, ili je imala neki drugi ritam? Prva ideja je bila da se napravi album od 14 pesama koliko ih ima na *Rubber Soul* albumu Bitlsa koje bi radili različiti muzičari: svako bi snimio kako zamišlja da je ta-i-ta pesma izgledala. Međutim, bilo je to ratno vreme, došle su sankcije, inflacija i nikome nije bilo do pevanja.

Tek kad se, slučajno, desilo da putujem u Grčku na izložbu srpske privrede istim kolima sa piscem i prevodiocem Goranom Skrobonjom, i kad se u

Bitlsa

Rastko Ćirić
foto M. Milenković

dugom vremenu tokom puta ispostavilo da smo obojica zaluđeni za Bitlse, tek tada je ideja o ovom projektu počela da se ostvaruje. Goran je napisao reči a ja muziku za pesmu *Rubber Soul*, zatim sam ja sam napisao *All Together On The Wireless Machine*, ali smo se obojica potpisali kao što bi to radili Lenon i Makartni, a zatim su sledile i ostale."

Ćiriću i Skrobonji na ovom projektu su se zatim pridružili Miroslav Cvetković Cvele (bas), Nebojša Ignjatović Nebe (gitare) i Čeda Macura (bubnjevi). Kompanija *AD&Sons* Dragana Ašanina, producenta i fana Bitlsa, ponudila se da finansira snimanje materijala u profesionalnom studiju i tako se pojavio prvi album sa 15 naslova. "Sad je trebalo naći izdavača", kaže Rastko Ćirić. "Zahvaljujući Draganu Iliću, muzičkom uredniku u PGP RTS-u, snimili smo ploču *Rubber Soul* u 200 primeraka samo za potrebe radio-stanica, i tako dobili medijsku pažnju: o nama se pisalo u novinama, a par nedelja smo bili i na vrhu top-liste *TV Novosti*. Ovo PGP-ovo izdanje je objavljeno kao prvo licencno muzičko izdanje u Jugoslaviji posle sankcija. Projekat smo zatim nudili drugim izdavačima u nameri da ga objavimo na CD-u, ali bez uspeha, pa smo ga sami, o svom trošku, objavili 1999. godine u ograničenom tiražu. S obzirom da znam da su i Bitlsi obijali pragove mnogih muzičkih kuća pre nego što su naleteli na Džordža Martina i *Parlophone*, sve smo to doživeli kao deo projekta."

Pesme za drugi deo projekta, promovisanog pre nekoliko dana, Ćirić i Skrobonja su završili još pre 20 godina, odmah nakon prvog albuma. "Zašto ih objavljujemo tek sad, pa zato što se svako od nas bavio nekim svojim poslom, a i zato što je izgleda morao da se pojavi Igor Kordej, poznati svetski strip crtač, koji je odlučio da iz svog džepa plati produkciju drugog dela RSP."

REKONSTRUKCIJA

Kao i na prvom albumu, i na novom je svaka pesma komponovana u drugačijem stilu. Ćirić podseća da su i Bitlsi, tokom osam godina dok su vladali muzičkom scenom, imali razne promene u koncepciji. "Na svakoj ploči su eksperimentisali sa žanrovima, radikalno menjali stilove, pa ipak su ostali prepoznatljivi. To je Skrobonji i meni bila još jedna otežavajuća okolnost, ali i velika zabava. Na primer, početnu numeru novog albuma *Zero is just another even number* videli smo kao Lenonovu bluzersku stvar. Pesmu *India* smo pripisali Harisonu i zbog naslova počeli sitarom, *Winston's walk* je starinska nalik na njihovu pesmu *When I am 64*, imamo i tipičnu rokabili stvar *In the old hillbilly way*, pesmu *Hitch hike* peva bubnjar Čeda Macura zato što je i na albumima Bitlsa jednu pesmu uvek pevao Ringo Star. Na pesmi *India* je solo gitariste Božidara Škipića snimljen na koncertu u Pančevu aprila 2000. godine. On je preminuo, ali mi smo uključili njegov solo kao što su u *Antologijama* Pol, Džordž i Ringo koristili Lenonov glas. Pesma *This is not here* »

rađena je specijalno za naš nastup u Liverpulu 2005. godine, kad smo Goran i ja otkrivali spomen-ploču na zgradi u kojoj je bila bolnica gde je rođen Lenon, a koja je pretvorena u *Lennon studious*. Na tabli piše *This is not here*, rečenica koja je bila ispisana na vratima kuće u kojoj je živeo Lenon pored Londona. Te godine smo prvi put izveli tu stvar u *Cavern* klubu u Liverpulu." Osim u Liverpulu povodom godišnjice vezane za Lenona, ekipa *Rubber Soula* je van zemlje nastupala u Trstu i na Novom Zelandu.

Prvi album je snimljen onako kako bi snimali Bitlsi, znači sa instrumentima i opremom iz njihovog doba: u studiju "Vesa" u Košutnjaku, jedinom sa analognom opremom i eho-pločom, koji je bio sličan onima u kojima su snimali Bitlsi. Novi album je rađen u saradnji sa članovima Bitls tribjut benda *The Bestbeat* Damjanom Dašićem i Markom Ćalićem. Ćirić ih opisuje kao našu najpoznatiju grupu te vrste: prošle godine su imali 14 koncerata u Liverpulu. Oba albuma, 32 pesme, realizovalo je 35 muzičara – svaki je stručnjak za pojedini instrument, i mnogo drugih ljubitelja Bitlsa koji su svojim znanjem pomogli projekat – Timoti Džon Bajford, pomenimo samo njega, korigovao je Rastkov izgovor. U projektu je učestvovao i papagaj Tuti koji u numeri *India* izgovara rečenicu *Let's take a trip to India* koju ga je njegov trener, a Rastkov kolega, Boža Milinković naučio za nekoliko nedelja.

U SVIM SMEROVIMA

Između objavljivanja ova dva albuma, projekat se širio i u druge medije: Goran Skrobonja je napisao novelu *Gumena duša* koja je 1994. godine proglašena za najbolju naučnofantastičnu novelu u SRJ, nekoliko režisera snimilo je spotove po pesmama iz projekta a među njima i Miša Vukobratović i Pavle Grujičić, spot *Colliding Circles* Srđana Markovića i Jelene Obradović osvojio je Zlatnu plaketu za najbolji mini-film na Festivalu dokumentarnog i kratkometražnog filma u Beogradu 1998. godine, a spot rađen po numeri *Rubber Soul* Aleksandra Devića bio je najbolji debitantski film na istom festivalu, snimljen je dokumentarno dugometražni film *Rubber Soul* u režiji pokojnog Dinka Tucakovića a po scenariju Srđana Koljevića... "Može se reći da je *Rubber Soul* muzički proizvod koji je prerastao u konceptualni projekat realizovan u više medija", kaže Ćirić.

The Rubber Soul Project (2) je multimedijalni paket objavljen u izdanju "Paladina" u kome su CD sa novih 15 numera, CD sa prethodnim albumom, film Dinka Tucakovića, novela Gorana Skrobonje i njegova knjiga *Putovanje* u kojoj je opisana istorija projekta. Rastko Ćirić objašnjava da oba albuma povezuju koncept i dizajn. "Igor Kordej, autor dizajna drugog albuma, atraktivnom je šarenom salamanderu, čije boje podsećaju na šezdesete, dodao leteće objekte – radio i druge detalje sa omota prvog albuma, i tako napravio vizuelnu celinu. Kordejev salamander je i glavni lik spota *India*, koji je po istoimenoj pesmi u 3D animaciji uradio Petar Stamenković iz Novog Sada, moj student na doktorskim studijama na grupi za digitalnu umetnost Interdisciplinarnih doktorskih studija Univerziteta umetnosti u Beogradu. Uvodni deo spota u 2D animaciji je uradio Siniša Milosavljević, doktorand na pomenutoj grupi."

The Rubber Soul Project je iskorišćen i kao prilika za afirmaciju, kod nas zapostavljenog, animiranog filma. "U Srbiji se animacija radi samo u edukativnim ustanovama. Na Fakultetu primenjenih umetnosti, na kom predajem, postoje predmeti animacija i digitalna animacija gde studenti kao zadatak rade autorske animirane filmove. Veoma je teško doći do novca da bi se razvijala umetnost animacije. Postoje studiji koji rade komercijalne reklame, postoje škole u Vranju, Jagodini, u Novom Sadu postoje studiji, ali to nije dovoljno za kontinuiranu produkciju. Petar Stamenković je najverovatnije uradio spot *India* u svojoj kući. Još u Titovo doba je animacija dodeljena Zagrebu a dokumentarni film Beogradu, pa se beogradski animatori večito muče da urade film. Nikola Majdak je to zvao kuhinjskom produkcijom."

Novi album se završava dvema bonus numerama. *Belgrade 2020* je naručena s namerom da bude deo kampanje za kandidaturu Beograda za evropsku prestonicu 2020. godine, a *Knight of hearts* je posvećena Igoru Kordeju povodom dodele francuskog ordena Viteza umetnosti. Predstoje koncerti. ¶

SONJA ĆIRIĆ

Knjige:
Anđeo atentata Svetislava Basare

Ferdinandovi

Načinivši od svog fiktivnog Franca Ferdinanda portparola sveta tradicionalne desnice, Basara je ispisao izvrstan roman koji sve vreme pleše na rubu duhovitog romanesknog pamfleta ne prelazeći ipak nigde taj rub. Ovo je roman žala za izgubljenim svetom i za jednom nestalom epohom, a taj žal se izriče glasom njenog skoro karikaturalnog simbola

Najveće kolateralne žrtve Francuske revolucije bile su Srbija i Austrougarska. Svaka na svoj način. Nas, Austrijance, kao prekaljenu istorijsku naciju, Francuska revolucija je podrivala decenijama, sporo, mučno i na mahove; Srbiju i Srbe, nevične istorijskim marifetlucima, destruktivne ideje Francuske revolucije upropastile su u trenutku. Srbija je, ako se tako može reći, na istorijsku scenu stupila kao već propala država.

Jednim kratkim tekstom (*Atentat koji traje*, "Vreme" 703), ne mnogo dužim od kolumni koje za "Danas" ispisuje u dnevnom ritmu, tekstom koji je prije skoro jedanaest godina, na poziv nedeljnika "Vreme", ispisao za temat povodom devedesete godišnjice Sarajevskog atentata, Svetislav Basara je, čini se više slučajno nego namjerno, temeljno odredio cijelu jednu vertikalu jubilarnog komemoriranja stogodišnjice događaja koji je poslužio kao povod za Prvi svjetski rat. Ne mislim ovdje zapravo toliko na cijeli taj tekst, koliko na dvije njegove rečenice: "A metak koji je Gavrilo Princip ispalio pre devedeset godina još uvek kruži ovim prostorima. Nedavno je pogodio Zorana Đinđića." Svi pokušaji lokalnog satanizovanja Principa i Mlade Bosne, te njihove politike – od otvorenog do ponešto suptilnijeg – naslanjali su se na

memoari s onu stranu groba

Franc Ferdinand

tu paralelu. Pisao sam već o tome (vidi "Vreme" 1216–1217 *Jugoslavija ili ništa? Ništa.*), ali ovdje, u kontekstu novog Basarinog romana *Anđeo atentata* (Laguna, Beograd, 2015), želim tek da naglasim da u izvornom Basarinom tekstu nema direktnog izjednačavanja Ferdinandovog i Đinđićevog ubice, odnosno da se u njemu ne dovode u istu ravan Zvezdan Jovanović i Princip niti Legija i Apis. Kad Basara kaže da se radi o istom metku, on cilja na nešto istovremeno dublje i mutnije, na "košmar večnog ponavljanja".

POSTHUMNI TABLOID

Anđeo atentata je zanimljivo konstruisan roman. Formalno se sastoji iz dva dijela, odnosno iz pet naslovljenih poglavlja. Prva dva poglavlja su dugačka, svako ima po više od stotinu stranica. Posljednja tri su svojevrsni apendiks i dolaze pod zajedničkim naslovom *Correspondance diplomatique*. Na tridesetak strana sveukupno, Basara nam donosi *Pismo Ilaja Fredriksona*, *Jednu diplomatsku depešu* te dio *Iz prepiske Tito-Staljin*. Veza ovog apendiksa sa cjelinom romana mogla bi da bude tema zasebnog teksta. U ovom tekstu, međutim, baviću se uglavnom prvim dijelom romana, odnosno poglavljima *Jerihonske trube sviraju Radecki marš*, te *Muzej gadosti*. Vrijedi pomenuti da je za moto romana iskorišten onaj čuveni fragment iz djela Waltera Benjamina koji govori o slici Paula Klea *Angelus Novus*. Karakterističan je i podnaslov romana: *tabloid*. Termin koji je Basara izabrao za podnaslov kod nas u savremeno doba ima gotovo isključivo pogrdnu auru. Etimološki, međutim, tabloid označava malu dozu nekog lijeka, tabloid je prosto *tabletica*. (Uzgred, za lijekove je uobičajeno da im se kolokvijalno tepa, bilo generalno – *lekić*, bilo konkretno, pa nije rijetkost čuti da bromazepam, recimo, odmilja zovu bromić). U prenesenom značenju, riječ *tabloid* je već krajem devetnaestog vijeka počela da označava ono što je koncizno, sažeto ili komprimirano, savremenim (meta)jezikom rečeno *zipovano*. Početkom dvadesetog vijeka, tabloidima su prozvane novine koje su objavljivale kratke tekstove i koje su štampane u malom formatu. U narednih stotinu godina, trend tabloidizacije je nastavio da se širi, a svoj vjerovatno idealtipski vrhunac doživio je sa Tviterom. Tabloid, dakle, po definiciji (*po difoltu*) ugrubljuje i pojednostavljuje, *simplifikuje*. Možda je Basara i zato ovu posthumnu ispovijest austrougarskog nadvojvode Franca Ferdinanda žanrovski (pod)naslovio *tabloidom*.

REVOLUCIJA

Mrtvi Franc Ferdinand diktira, dakle, sopstvenu posthumnu ispovijest svom sekretaru Ferdinandu Berhtoldu. Berhtold, međutim, nije bilo kakav sekretar, on je *posmrtni sekretar* i ne treba ga – pojašnjava Basara u prvoj fusnoti autoritativno, a fusnota, uzgred, u knjizi ima dosta – "mešati sa Leopoldom Fon Berhtoldom, austrougarskim ministrom spoljnih poslova". S čisto formalne strane, ova tehnika je zahvalna. Tekst je pisan u prvom licu jednine, a monolog se ne izgovara u vjetar. Fraza "Pišite, Berhtold!", kojom se otvara roman, iskrsavaće tokom naracije na njegovim stranicama često, poput lajtmotiva. Odmah nakon citiranog "Pišite, Berhtold!", narator nastavlja: "Pripreme za moje ubistvo i ubistvo moje supruge, Sofije Hotek, trajale su duže od jednog veka i zato je atentat – uprkos činjenici da su neposredni izvršioci bili najžalosniji mogući egzemplari tupoumnosti, nesposobnosti i smetenosti – jednostavno morao da uspe." Iz ove je rečenice pažljivom čitaocu zapravo jasno u *Anđelu atentata* sjena smrti Franje Ferdinanda ne pada samo na budućnost, nego i na prošlost. Ako ta smrt i poslije cijelog stoljeća nastavlja da utiče na naše vrijeme, moguće je, u svijetu Basarinog romana, da pripreme ubistva Franca Ferdinanda počnu nekoliko decenija prije nego se nadvojvoda uopšte i rodio. Početak tih priprema, početak *pada*, iz te je perspektive Francuska revolucija. *I najgora monarhija* – diktira nadvojvoda svom posmrtnom sekretaru *hiljadu je puta bolja od najbolje republike*. U urnebesnom solilokviju izgovorenom Ferdinandovim glasom Basara nas vodi od Ničea i Vagnera do Krleže i Kristofera Klarka, od Sigmunda Frojda do pape Benedikta XVI, od Srba i Hrvata do Mađara i Talijana. Bolje upućeni u Basarin opus prepoznaće ovdje odranije im poznate njegove *opsesivne teme*. ("Da nije bilo nemačkih i austrijskih romantičarskih pesnika, filozofa i muzikanata, ne bi bilo ni Srba, ni Hrvata, ni Čeha, ni Slovaka, ni Mađara, ni Rumuna, a možda ni Rusa, barem ne u ovako zlokobnom obliku. Pradomovina svih tih skitalačkih naroda, upamtite ovo Berhtold, nije azijska stepa, nego Bečka nacionalna biblioteka.) »

ALL RIGHT

Basara je, naravno, desničar, ali na način kakav je kod nas rijedak. Riječ *desničar* kod nas je, naime, kao i pominjana riječ *tabloid*, uostalom, termin koji ima isključivo pogrdnu auru. Postoje, međutim, različite vrste desnice, a Basara je desničar od one vrste o kojoj govori sjajna i efektna kratka pjesma crnogorskog pjesnika Aleksandra Bečanovića. Pjesma se zove *All Right*, a ide ovako:

Platon, Niče, Šmit, Špengler,
De Man, Selin, Paund, Hajdeger,

Hamsun, Marineti, Jung, Jinger,
Milius, Sioran, Borhes, Vagner.

Način na koji naslov pjesme korespondira sa sadržajem je nezaboravan. U našem poengleženom svijetu *all right* je postala globalno razumljiva uzrečica kad je nešto okej, uredu, dobro, divno i krasno. (Postojala je nedugo nakon rata na nekoj sarajevskoj televiziji emisija u čijem je džinglu jedan lokalni jurodivi krevelјeći se izgovarao: "Ol rajt, veri gud, najs.") *All Right* je sve ono što u mejnstrim medijima istog tog poengleženog svijeta desničari nisu. A opet, jedno od izvornih značenja engleske riječi *right* jest *desno*. I kad pročitamo pjesmu, shvatamo da *All Right* možemo prevesti i najbukvalnije u *on-the-face-of-the-place* ključu kao *svi desno* ili *svi (su) desničari*. I zaista, ovaj spisak, Platon, Niče, Šmit, Špengler, De Man, Selin, Paund, Hajdeger, Hamsun, Marineti, Jung, Jinger, Milius, Sioran, Borhes, Vagner, od kojeg je Bečanović napravio pjesmu mogao bi biti neko Basarino genealoško stablo izabrane tradicije slično onom kakvo je Kiš samom sebi skicirao u *Času anatomije*. To je tradicija desnice koja je *all right*. Načinivši od svog fiktivnog Franca Ferdinanda portparola tog svijeta, Basara si je dao priliku da ispiše izvrstan roman koji sve vrijeme pleše na rubu duhovitog romanesknog pamfleta ne prelazeći ipak nigdje taj rub. Basarin Ferdinand se oduševljava Šopenhauerom, kritikuje Ničea jer je pri letimičnom prelistavanju "njegovih kupusara" primijetio da "na svim mestima gde je trebalo da napiše *nadvojvoda* pogrešno pisao – *natčovek*". Ovo je roman žala za izgubljenim svijetom i za jednom nestalom epohom, a da se taj žal izriče glasom njenog skoro karikaturalnog simbola. U tom smislu, *Anđeo atentata* jest roman koji možemo krstiti i političkim, ali opet u smislu mnogo širem od onog koji taj adjektiv ima kod nas u posljednje vrijeme. Politika u tom kontekstu nije domen dnevnih spletki i domunđavanja, politika se tiče opšteg dobra i istorijske sudbine. Nasuprot silnim *tabloidiotima* Basara zna da se značenje riječi *politika* ne može svesti na banalnu dihotomiju "za i protiv Vučića". Uostalom, ako bi svoj svijet već i svodio na neku dihotomiju, Basara bi se prije odlučio za onu (selimovićevsku) *za i protiv Vuka*. Suprotno duhu vremena, duhu koji teži skraćivanju, sažimanju, smanjivanju, Basara bira ukrupnjavanje. A vuk je, je li, veći od vučića. ¶

MUHAREM BAZDULJ

MEDIGROUP
Narodnih heroja 38
Novi Beograd
Visoka 16
Banovo brdo
www.dr-ristic.com
Dr Ristić
DOM ZDRAVLJA
Članica MEDIGROUP
KARDIOLOGIJA
01.05. - 31.05.
011 2693 287

DRAGAN ILIĆ

Ljubav i mržnja u doba populizma

"Od ljubavi do mržnje samo korak nas deli", pevao je nekada Đorđe Marjanović. Dva potpuno odvojena slučaja, ljubav i mržnja prepleli su se u medijima kao u najluđoj telenoveli. Oboje su obožavali ili mrzeli u samoći, takoreći – vanistitucionalno. Da li smo toliko populističko društvo da javno iskazivanje simpatije ili mržnje ne može biti prihvaćeno i prepoznato? Da li zaista volimo i mrzimo jedino u okviru institucija, stranaka, organizovanih navijačkih grupa, ili mafijaških klanova?

No, kao u svakoj dobroj seriji, počnimo redom. Mesto radnje, Beograd, Srbija, vreme radnje: 35 godina od smrti Josipa Broza.

U jednom naizgled idiličnom predgrađu, majka troje dece i pevačica u pokušaju od Marije Micić postaje – Marija Maxima i u sopstvenoj produkciji pravi Jutjub hit posvećen Aleksandru Vučiću. Apologija je nastala spontano, preko noći je postala hit – a bračna idila se raspala. Baba tetka je se odriče preko novina, spočitavaju joj operaciju usta (meće usta i vozika se okolo). Muž je stavlja u izolaciju pred znatiželjnim novinarima iz tabloida. Cena popularnosti!

Bio sam fasciniran teorijama na društvenim mrežama koje su nastale zbog nedostatka informacija o autorki. Mnogi "eksperti" bili su sigurni da je reč o vešto smišljenoj parodiji koja će se razotkriti kada spot vidi – štajaznam, milion ljudi! Tada će se otkriti da je Marija Micić buduća liderka opozicije, komičarka, internet guru i seksi riba – sve u jednoj ženi. Vreme je prolazilo, a umesto medijske katarze, epilog će po svoj prilici biti – bračna svađa. Čak se ne pominje ni misteriozna sestra koja je, navodno, članica SNS i na čiji nagovor je pesma i nastala. Ukratko, ovo je ipak ono što od prvog trenutka i izgleda da jeste, autentično, spontano i pojedinačno obožavanje Aleksandra Vučića. Žena ga voli i pesmu mu je spevala – muž može da bude samo ljubomoran na platonsku ljubav.

Drugi primer nosi potpuno suprotnu emociju i, nažalost, mnogo se češće sreće u Srbiji. Bivši član jednog beogradskog mafijaškog ganga Nemanja Ristić pretio je putem društvenih mreža američkom ambasadoru Kirbiju, tužiteljki Zagorki Dolovac i glavnom i odgovornom uredniku informative na B92 Veranu Matiću. Čovek je odranije poznat policiji, nije mu prvi put da preti, pojavljivao se na suđenjima u maskirnoj uniformi, a danas se, navodno, bavi odgajivanjem mačaka. Da pretnje nisu potpuno besmislene govori činjenica da je već bio procesuiran tokom devedesetih zbog pucanja na Šljukića i Srđana Adžemovića. Kada vam takav čovek preti, onda policija zaista mora da reaguje. U porukama koje je slao vidljiva je mržnja i pominju se "egzekucije" onih za koje Nemanja misli da su izdajnici. Ono što je različito u odnosu na devedesete jeste činjenica da je devedesetih bio pucač zvezdarskog ili voždovačkog klana, a danas pojedinac koji mržnju širi na društvenim mrežama. Kako brzo nasilje prelazi iz realnog u virtuelni prostor, a ono što se nije promenilo jeste emocija – ekstremna, gotovo psihopatska mržnja. Ne znam kakav će biti epilog ove priče, ali po svemu sudeći nema neke terorističke grupe ili parapolitičke organizacije – samo besni Nemanja.

4. maja – sirena je označavala godišnjicu Titove smrti. Danas je nema. Josip Broz je na ovim prostorima politički populizam prosto patentirao. Tokom rata obračunao se sa političkim protivnicima, kasnije na Golom otoku sa proruskom strujom, a kasnije sa svima koje je prepoznao kao potencijalne konkurente, pa bili oni nacionalisti, liberali ili Udbaši. Ljubav je takođe umeo savršeno da kanališe, pa je obožavanje i stotine spontanih poklona i štafeta posle rata pretvorio u Dan mladosti, praznik posvećen sopstvenom idolopoklonstvu. Ljubav podanika mora da se izražava organizovano – i tada i danas.

Ne možete nekontrolisano izražavati ljubav, baš kao ni mržnju. Mrzite do mile volje, ali to mora biti institucionalno i vaša mržnja će biti usmerena na izdajnike i petokolonaše koje Vlast markira. Populizam ne razume individualni čin izražavanja emocija i stavova

Ne možete nekontrolisano izražavati ljubav, baš kao ni mržnju. Mrzite do mile volje, ali to mora biti institucionalno i vaša mržnja će biti usmerena na izdajnike i petokolonaše koje Vlast markira. Populizam ne razume individualni čin izražavanja emocija i stavova. Nemojte pogrešno da me razumete, niti mislim da je Oda Marije Maxime maštovit umetnički izraz, niti imam razumevanja za pretnje i mržnju Nemanje ex-voždovačkog pistolera. Naravno da je to slučaj za policiju i pravosuđe – tu dileme nema.

Želim samo da konstatujem da ode Vučiću, ništa manje bizarne, možete čuti, doduše ne u stihu, u Parlamentu ili u izjavama ministara. U našem javnom prostoru, među ekstremnim desničarima, paravojnim patriotskim strukturama, navijačkim grupama, u tabloidima, jednako često možete čuti i jezik mržnje i otvorene pretnje. Marija Maxima i Nemanja danas svoje individualne emocije ili frustracije mogu samo da izlože u javnost kao botovi – organizovani vlasnici mišljenja i davaoci lajkova i dislajkova na društvenim mrežama. ¶

Hronika smrti u

prisustvu vlasti

Stradali Fredi Grej je Afroamerikanac. Gradonačelnica Baltimora je Afroamerikanka. Šef policije je Afroamerikanac. Većina policajaca su Afroamerikanci. Predsednik Obama je Afroamerikanac. Pa ipak, baltimorski slučaj je zapalio novi talas rasnih nereda u SAD

Dvadesetpetogodišnjeg crnca Fredija Greja policajci na biciklima Brajan Rajs, Edvard Nero i Garet Miler uočili su 12. aprila u 8.39 ujutru kako stoji na uglu Severne avenije i Maunt strita u delu Baltimora koji se naziva Sendtaun-Vinčester, ili samo Sendtaun, Peščani grad, nazvan tako po brdu peska iz obližnjeg kamenoloma koji se tu istovaruje iz železničkih vagona.

Policajci su verovatno prepoznali tog momka popularnog u susedstvu: bio je duhovit, igrao je fudbal u lokalnom timu, pevao u crkvenom horu, ali nije bio anđeo – od svoje osamnaeste godine hapšen je dvanaest puta (dilovanje, upad u tuđi posed), što i nije neka vest u Sendtaunu, koji neki nazivaju i baltimorskim Harlemom. Od 9000 stanovnika Sendtauna njih 458 je u zatvoru, što je procentualno dvostruko više nego u drugim delovima Baltimora, a u celom Baltimoru od oko 600.000 stanovnika ima 7794 zatvorenika, što poreske obveznike košta 288 miliona dolara godišnje.

Prema podacima Nacionalnog udruženja za unapređenje položaja obojenih ljudi, američki crnci čine skoro jedan milion od ukupno 2,3 miliona zatvorenika, što je skoro šest puta veća stopa nego kod bele populacije. Afroamerikanaci čine 13 odsto ukupne populacije SAD, među registrovanim narkomanima njih je 14 odsto, a među uhapšenima zbog droge je 37 odsto, a čak 56 odsto među osuđenima zbog zloupotrebe droge. Ukupno gledano, 44 odsto uhapšenih i 46 odsto izvedenih pred sud su crnoputi Amerikanci. Crnci i Hispanoamerikanci 2008. zajedno su činili 58 odsto svih zatvorenika, mada čine tek četvrtinu američke populacije. Često se, inače, beleže sukobi bandi Afroamerikanaca i američkih Meksikanaca u Južnoj Kaliforniji koji se neretko prošire na čitava susedstva.

BALTIMOR: Rasni nemiri
Fotografije: AP Photo

Američka komisija za kaznenu politiku je u izveštaju 2010. objavila podatak da u federalnom sudskom sistemu SAD za ista dela crni optuženici dobijaju 10 odsto veće kazne nego beli.

FREDI BEZ ŠANSE

"Vašington post" u opisu događaja koji će potresti Ameriku verovatno deli mišljenje većine u Sendtaunu: stajanje na ćošku nije kriminalno delo, gledanje u oči policajca koji prilazi nije kriminalno delo, bežanje od policajca nije kriminalno delo, ali za mladog Afroamerikanca u siromašnom kvartu važi pretpostavka krivice, a ne prezumpcija nevinosti. To je verovatno imao na umu i crni Fredi Grej, čim je, videvši policajce koji mu se približavaju, počeo da beži. Policajcima je pak bilo sumnjivo to što on beži ničim izazvan pa su pojurili za njim.

Kad su ga minut kasnije stigli, on nije pružio otpor, ali kad su pozvali maricu, zatražio je inhalator navodno zbog astmatičnog napada, a zatim počeo da vrišti i da mlatara nogama.

Policajci su ga naterali da legne licem prema zemlji, vezali ga lisicama, uvrnuli mu nogu unazad, pa ga tako, sedeći mu na kičmi, držali dok nije stiglo policijsko vozilo u koje su ga onako vezanog ubacili i pustili da se tamo tumba. Nešto kasnije su zaustavili vozilo da bi mu stavili i lance na noge, a onda još jednom da bi pokupili još jednog uhapšenog mlađeg crnca sa zlatnim zubima, koji je kasnije pričao da je čuo kako Grej pravi buku, kao da udara glavom u metalni zid u odeljenom delu marice.

Sat kasnije, u policijskoj stanici, posle intervencije lekara, koja je trajala 21 minut, prebacuju ga u merilendski univerzitetski Trauma i šok centar. Dva dana kasnije, na Grejovoj kičmi lekari izvode dvostruku operaciju. Ostaje u komi od 15. do 18. aprila.

I umire u prisustvu vlasti.

Policija u međuvremenu pokreće slučaj protiv Greja zbog noža pronađenog »

u džepu njegovih pantalona (koji, po zakonu Merilenda, sme da nosi), a stotine ljudi se okupljaju pred policijskom stanicom u Zapadnom distriktu Birmingema, gde očuh Fredija Greja govori masi: "Ako se to dešava njemu, može se desiti svakom od vas."

Gradonačelnica Baltimora je crna. Skoro dve trećine Gradskog saveta Baltimora su crnopute osobe. Šef policije je crn i većina policajaca su crnci. Barak Obama, kao što se zna, prvi crni predsednik SAD, iz Bele kuće, 43 milje ka jugu, molio je policiju i sve druge da pokažu uzdržanost. Pa ipak, taj slučaj je zapalio novi talas rasnih nereda.

U seriji demonstracija, čas mirnih čas nasilnih, u Baltimoru je zapaljeno 19 zgrada i desetine automobila. Ljudi iz komšiluka u Sendtaunu su pokušavali da ugase požar u prodavnici Korejke Grejs Lio, koju zovu Mama Grejs. Oko 20 policajaca je povređeno. Uhapšeno je 270 osoba. Raspoređeno je 3000 policajaca i vojnika Nacionalne garde i proglašeno vanredno stanje.

CRNI ŽIVOT JE VAŽAN

Posle Birmingema crnački revolt buknuo je u Fergusonu, Klivlendu, Njujorku, Čarlstonu, Misuriju, Bostonu, Mineapolisu, Vašingtonu, Sijetlu, Denveru, Čikagu...

Demonstranti su najčešće skandirali "Crni život je važan".

Javna tužiteljka iz Birmingema (takođe Afroamerikanka) podiže optužnicu protiv šestorice policajaca. Vozaču kombija, Afroamerikancu, preti kazna od 30 godina robije. To nije presedan.

Visoki komesar UN za ljudska prava Zeid Rad Al Husein je 2014. saopštio da je u poslednjih pet godina u SAD pokrenuto najmanje dvadeset istraga povodom navoda o sistematskom kršenju propisa policije i da je više od 330 policajaca krivično gonjeno.

Zbog činjenice da su i među policajcima i među demonstrantima u najnovijim erupcijama nasilja bili ljudi različitih rasa, neki hroničari izvlače zaključak da ovde nije reč o rasnom sukobu, već o odnosu ljudi prema brutalnosti policije.

Visoki komesar UN je 2014. godine izrazio zabrinutost zbog disproporcionalne represije prema rasnim manjinama u SAD i podsetio Vašington na obavezu implementacije ugovora o sprovođenju ratifikovanih odredbi međunarodnog humanitarnog prava, možda biranijim rečima nego kada političari SAD zbog sličnih stvari trljaju nos drugima.

Podizanje optužnice je smirilo revolt. Demonstranti su slavili pobedu. Policijski sindikat je tražio da se ne presuđuje optuženim policajcima pre kraja istrage. Smirivanje do sledećeg povoda?

U anketi "Vol strit džornala" 68 odsto ispitanika (beli nešto češće od crnih) kaže da veruje da je veoma verovatno da će biti još protesta i sukoba širom SAD, a još 28 odsto njih – da je to donekle verovatno.

Javno mnjenje je podeljeno gledalo na događaje. Šest od deset Afroamerikanaca u jednoj anketi ocenjuje da su neredi u Baltimoru izbili posle dugoročnih frustracija zbog nepravičnog postupanja policije prema crncima, a 27 odsto da su neredi nastali zbog toga što su neki iskoristili smrt jednog crnca u policijskom pritvoru kao povod za pljačku i nasilje.

Među belcima rezultat je obrnut – samo 32 odsto uzrok vidi u frustracijama crnačkog stanovništva, a 58 odsto da je uzrok nereda korišćenje jedne smrti za pljačku.

Tokom nereda u medijskog junaka dana proizvedena je i jedna crnoputa žena koju su neki mediji nazvali američkom majkom godine, koja je išamarala sina koji je sa kapuljačom na glavi bacao cigle na policajce.

Priča o raspuštenoj omladini, međutim, ima dublje uzroke.

SAN MARTINA LUTERA KINGA I JAVA DANAS

Sendtaun se 2015. ponovo našao u oku orkana kao u vreme rasnih sukoba šezdesetih godina prošlog veka. Pre više od pola veka, u nedelju 15. septembra 1963. godine, pripadnici Kju kluks klana podmetnuli su dinamit na spoljnom stepeništu baptističke crkve u Birmingemu. Bomba je eksplodirala u trenutku kada je dvadeset šestoro dece vežbalo u jednoj od pomoćnih prostorija, uništila jednu stranu crkve i ubila četiri crne devojčice. Te 1963. Martin Luter King je na velikom mitingu u Vašingtonu izgovorio istorijske reči: *I have a dream*...

Kao i ubistvo dr Martina Lutera Kinga 1968, taj napad na baptističku crkvu u Baltimoru je postao sastavni aspekt promene percepcije uslova u kojima žive crnci u Americi. To je uticalo na donošenje Zakona o građanskim pravima 1964. godine i Zakona o pravu glasa. Tada su ukinuti ostaci diskriminatorskog zakona Džima Kroua koji su važili od 1876. do 1965, a po kojima su crnci i belci u južnim i graničnim državama SAD bili "odvojeni, ali jednaki", u javnim školama, u vozovima ili autobusima, toliko odvojeni da su na jug slali Nacionalnu gardu.

Od onog trenutka u februaru 1960.

Stanovništvo SAD od 2000. do 2050.

Projekcija u milionima i procentima

	2000.	2010.	2020.	2030.	2040.	2050.
STANOVNIŠTVO						
Ukupno	282,125	308,936	335,805	363,584	391,946	419,854
Belci samo	228,548	244,995	260,629	275,731	289,690	302,626
Crni samo	35,818	40,454	45,365	50,442	55,876	61,361
Azijati samo	10,684	14,241	17,988	22,580	27,992	33,430
Sve druge rase*	7,075	9,246	11,822	14,831	18,388	22,437
Hispano (bilo koje rase)	35,622	47,756	59,756	73,055	87,585	102,560
Belci, nehispanskog porekla	195,729	201,112	205,936	209,176	210,331	210,283
PROCENAT POPULACIJE						
Ukupno	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Belci samo	81,0	79,3	77,6	75,8	73,9	72,1
Crnci samo	12,7	13,1	13,5	13,9	14,3	14,6
Azijati samo	3,8	4,6	5,4	6,2	7,1	8,0
Sve druge rase*	2,5	3,0	3,5	4,1	4,7	5,3
Hispano (bilo koje rase)	12,6	15,5	17,8	20,1	22,3	24,4
Belci samo, nehispanskog porekla	69,4	65,1	61,3	57,5	53,7	50,1

* Američki Indijanci, domorci Aljaske, Havajćani i drugi

Izvor: US Census Bureau, 2004; <*http://www.census.gov/ipc/www/usinterimproj/*>

godine, kada su u Grinsborou u Severnoj Karolini četiri crna studenta ušla u radnju za belce i nisu hteli da izađu dok ih vlasnici ne usluže, nizom protesta i bojkota američki Pokret za ljudska prava ukazivao je na rasizam i etničku diskriminaciju kao na veliki problem SAD.

Tada je okončan loš kontinuitet. Od XVII veka do 1960-ih održavane su nekadašnje pravno sankcionisane privilegije belih Amerikanaca na račun američkih Indijanaca, Afroamerikanaca, azijskih Amerikanaca i Latinoamerikanaca, kad su u pitanju obrazovanje, imigracija, pravo glasa, državljanstvo, kupovina zemljišta i krivični postupak. Između 1626. i 1850. je po nekim procenama oko 305.000 robova prisilno transportovano u Ameriku, a nakon uspeha abolicionista da se zabrani trgovina robljem bilo je i piratskih transfera robova. Godine 1865. oslobođeno je oko četiri miliona crnih robova.

U vreme velike seobe došlo je do izmeštanja miliona Afroamerikanaca iz južnih država, gde su činili trećinu stanovništva, ka industrijskim centrima na severu, gde su pre seobe činili jedan odsto stanovništva. Posle Prvog svetskog rata crnci su se uveliko koncentrisali u gradovima kao što su Boston, Njujork (Harlem) ili Čikago, u kome je na primer između 1910. i 1970. godine procenat Afroamerikanaca skočio sa dva na 32,7 odsto. To je išlo uz rasne tenzije i linčovanje crnaca u Čikagu 1920-ih i uz diskriminaciju svuda – u okviru radnog odnosa, na stambenom tržištu, u školama...

Rasna segregacija je nastavljena i posle ukidanja diskriminatorskih zakona uz pomoć Nacionalne garde '60-ih. O tome govore podaci o cenama kuća, o različitim mogućnostima pripadnika crne rase da pristupe bankama, osiguranju, poslovima, zdravstvenoj zaštiti, o negativnim stavovima prema integraciji, rečju o kolektivnim akcijama belaca da isključe crnce iz svojih naselja.

ŠKOLA ŽIVOTA

"Njujork tajms" opisuje grupu tinejdžera koji su onih dana posle erupcije nasilja stajali u prodavnicama Sun Deli i Grocery u Sendtaunu, naručivali ledeni čaj i punč od voća kroz šalter od neprobojnog stakla i prilično opušteno, usred bela dana, bez obzira na prisustvo mnoštva ljudi, delili marihuanu koju planiraju da prodaju. Onda je došao momak od dvadesetak godina i podelio im bele kesice (verovatno kokaina) i kritikovao ih da sporo prodaju, a on mora da zaradi 2000 dolara, hoće da ide u Diznilend.

Jedna dosetka kaže da obojeni srednjoškolci imaju jednake šanse da diplomiraju i da dopadnu zatvora – Afroamerikanci čine 26 odsto maloletničkih zatvorenika, kažu podaci Centra za maloletničku i krivičnu pravdu.

Oko 49 odsto srednjoškolaca viših razreda u Sendtaunu je hronično odsutno iz škole. U 2005. godini stopa osipanja hispanoameričkih učenika iz srednjih škola je bila najveća, zatim Afroamerikanaca, američkih Indijanaca i starosedelaca Aljaske, kaže evidencija Nacionalnog centra za obrazovnu statistiku iz 2007.

SLUČAJ MAJKLA BRAUNA

Sličan talas demonstracija izbio je prošlog leta nakon što je 9. avgusta 2014. sa dvanaest metaka policajac Daren Vilson ubio Majkla Brauna, osamnaestogodišnjeg Afroamerikanca u predgrađu Sent Luisa Fergusonu. »

FERGUSON: Obračun demonstranata s policijom posle ubistva Majkla Brauna

Kad je Velika porota američke države Misuri donela odluku da se ne podiže optužnica protiv belog policajca, rasplamsao se novi talas od 130 demonstracija u 37 američkih država: u Vašingtonu, Nju Džerziju, Portlandu, Mejnu, Baltimoru, Solt Lejk Sitiju, Sinsinatiju, Bostonu, Filadelfiji, Denveru, Sijetlu, Čikagu, Denveru sve do Junion skvera u južnom delu Menhetna i Harlema.

Na Beverli Hilsu u južnom delu Holivuda osvanuo je plakat sa natpisom "Otpor je opravdan od Fergusona do Gaze". Tajm, međutim, piše da su neki policajci na grudima nosili natpis "Ja sam Daren Vilson".

Stanovnici Sent Luisa su zauzeli ulice oko policijske stanice i čula se pucnjava, mnogo automobila i prodavnica je zapaljeno – zatvoreni su tržni centri baš na Dan zahvalnosti. U Fergusonu je na ulice izvedena Nacionalna garda.

Pod naslovom *St. Louis Blues: An Old Refrain* list "Hafington post" je 25. novembra pisao o atmosferi u Sent Luisu: "Ako poznajete Sent Luis, ili Misuri uostalom, znate da porodica Majkla Brauna nije imala nikakve šanse, a da je policijski službenik Daren Vilson već slobodan... Sent Louis je divno mesto, ali on može biti toksična mešavina srednjozapadnoameričke ljubavi prema društvenom poretku i oštrine režima na državnoj granici. Grad je na neki način najstrašnija linija prekida u istoriji Amerike: dom oca bluza V. C. Handija, Čaka Berija i rokenrola – i sudske odluke o robovima u slučaju Dreda Skota, oslobođenog roba koji se 1857. neuspešno sudio za svoju slobodu i slobodu svoje žene i dvoje dece..."

ŽRTVE DEINDUSTRIJALIZACIJE

Vek i po kasnije ropstvo je zamenila zarobljenost u siromaštvu. Tokom poslednjih godina mnogi industrijski centri od Detroita do Baltimora se prazne, a crno stanovništvo, koje se čitav vek selilo sa juga na sever ka velikim metropolama, čami u bedi ili počinje da migrira ka jugu. Beda nije samo fenomen trećeg sveta.

Od 1970. godine broj stanovnika Sendtauna je opao mnogo brže nego u drugim delovima grada Baltimora (-20 prema -40 odsto) čiji se neki delovi nikad nisu oporavili od nereda šezdesetih godina kada su mnogi stanovnici pobegli.

Prema "Ekonomistu", Baltimor je jedan od najopasnijih gradova u Americi. Godine 2013. stopa ubistava iznosila je 37 na 100.000 stanovnika – gore nego u Južnoj Africi. A "crna tačka" Sendtaun, u kome 68 odsto populacije čine Afroamerikanci, kako piše reporter "Njujork tajmsa", za čitav svemir je daleko od uglađenih prodavnica i restorana u pet kilometara udaljenoj i za turiste atraktivnoj baltimorskoj luci.

Nekada, pedesetih i šezdesetih godina prošlog veka, tu, na Aveniji Pensilvanija, kilometar od Sendtauna, nastupale su Bili Holidej i Dajana Ros. Sada crni Džordž Batler, vlasnik berberske radnje *Secret society*, pokazuje napuštene zgrade u Sendtaunu i priča kako je, kad se 2013. vratio sa devetogodišnje robije, bio potresen kad je ugledao kako je tu bila zubarska ordinacija, onde knjižara, onamo se još vidi doktorov ured, ali više nema doktora.

Istraživanje Američkog žurnala za javno zdravlje pokazuje da je preko 886.000 smrti moglo da bude predupređeno od 1991. do 2000. da su Afroamerikanci dobijali istu zdravstvenu negu kao belci. Ključne razlike čine: nepostojanje osiguranja, neadekvatno osiguranje, slaba medicinska usluga i kolebanje da se zatraži lekarska pomoć.

Crni lideri koji su sedamdesetih i osamdesetih godina dolazili na vlast u Sendtaunu nisu promenili stanje. O tome govore ruinirane četvrti ciglom zidanih kuća, od kojih više od trećine ima daske na vratima i prozorima što znači da su napuštene. Oko 52 odsto stanovnika Sendtauna (od 16 do 64 godine) je nezaposleno. Pomoć prima oko 25 odsto porodica u Sendtaunu.

Prosečan prihod domaćinstva je inače 24.000 dolara godišnje, ali ispod linije siromaštva živi skoro trećina porodica, koje razara oštrica permanentne krize: jedan od šest crnih muških stanovnika je po podacima iz 2001. bio hapšen, a jedna od sto Afroamerikanki; porodice su često nekompletne; broj samohranih majki je iznad proseka; broj razvoda među crncima je veći nego među belcima...

Nacionalni centar za statistiku obrazovanja uočio je da je tri puta veća verovatnoća da će deca Afroamerikanaca živeti u siromaštvu nego deca tzv. "kavkaskog" porekla (izraz se u američkoj publicistici odnosi na mnoge narode bele rase). Slična perspektiva čeka američke Indijance, starosedeoce Aljaske, Hispanoamerikance i azijske familije, mada je prihod ovih poslednjih u proseku veći nego prihod drugih manjinskih porodica, pošto u tim porodicama često radi četiri do pet članova.

Deo crnaca uspeva da se popne na društvenoj lestvici do nivoa srednje klase, ali razlika u bogatstvu belih i crnih stanovnika na nivou SAD se meri faktorom 12.

Analitičar tog fenomena Tomas Šapiro, profesor prava i socijalne politike na univerzitetu Brendais u Masačusetsu, tvrdi u knjizi *Skriveni troškovi da se bude Afroamerikanac* da osnovni nivo rasne nejednakosti i dalje postoji, posebno u oblasti akumulacije imovine, nasledstva, štednje, akcija, obveznica, kućevlasništva i ostalih investicija. Na osnovu dubinskih intervjua sa skoro 200 porodica iz Los Anđelesa, Bostona i Sent Luisa i podataka iz nacionalne ankete sa 10.000 porodica, on pokazuje kako se rasne nejednakosti prenose kroz generacije. Oni bez značajnog bogatstva ostaju zarobljeni u zajednicama koje im ne dozvoljavaju da se kreću naviše, bez obzira koliko se trude.

Novi talasi nezadovoljstva i reakcije na njih kao na rendgenu opet prikazuju staru američku dramu – nerazrešeni rasni konflikt koji ima dublje korene i teške socijalne i psihološke posledice koje povremeno potresaju američku javnost.¶

MILAN MILOŠEVIĆ

7-30 | maj | 2015
2005
X
2015
beogradska internacionalna nedelja arhitekture
16
bina.rs
Organizatori:
KULTURNI CENTAR BEOGRADA
Pokrovitelji:
Beograd
Donator:
Telekom Srbija
Sponzori:
ESAL
EURODOM
GUARDIAN SUNGUARD
MBA
Armstrong
hiCAD
Tehnički sponzori:

VIASAT HISTORY
NACIONALNI SPONZOR
NOĆ MUZEJA
16 • MAJ • 15
Otvori oči u noći
17:00 - 01:00
www.nocmuzeja.rs
nocmuzeja
mts
PRIJATELJ MANIFESTACIJE
BEOGRAD GRAD NOVIH IDEA
BEOGRADSKI SPONZOR
VREME
MEDIJSKI PRIJATELJ
ALPHA BANK
Coca-Cola
GRAFIX
SPONZORI

Strah od Škota i izlaska iz Evropske unije

Kada se ovaj broj "Vremena" u četvrtak pojavi na kioscima, Britanci će početi glasanje na jednim od najneizvesnijih izbora u poslednjih sedamdeset godina. Mediji upozoravaju na "nesigurnost i haos" koji bi kraljevstvom mogli da zavladaju ukoliko ne bude mogla da se formira stabilna vlada

Još od novembra prošle godine se spekuliše da će Britanci i na ovim izborima verovatno dobiti takozvani "obešeni" parlament, odnosno da nijedna politička opcija neće dobiti većinu glasova (326 od 650 mandata). To se dogodilo i na prethodnim izborima kada su nekoliko dana nakon glasanja konzervativci formirali koaliciju sa liberal-demokratama, a laburisti otišli u opoziciju.

Pet godina kasnije, ulog je veći. Premijer Dejvid Kameron obećao je referendum o izlasku Velike Britanije iz Evropske unije ukoliko pobedi, laburisti i liberal-demokrate tome se protive. Ojačala je Škotska nacionalna partija koja se zalaže za nezavisnu Škotsku, a koja je potencijalni koalicioni partner laburista. Po nekim predviđanjima bi desno orijentisana, antievropska Stranka za nezavisnost Ujedinjenog Kraljevstva (UKIP) mogla da osvoji veću podršku birača od liberal-demokrata.

MRTVA TRKA

Neposredno pred izbore atmosfera se zahuktala uprkos istraživanjima javnog mnjenja koja nisu pokazivala ništa spektakularno novo. Dok neka istraživanja smeštaju konzervativce i laburiste rame uz rame, sa trećinom birača na strani i jednih i drugih, druga daju blago vođstvo konzervativcima ili laburistima.

U nedelji pred izbore premijer Kameron i vođa laburista Ed Miliband su, svako na svoj način, pokazali da je situacija i te kako gusta i da gube živce. Prvo je Dejvid Kameron u jednom od svojih govora u južnom Londonu, govoreći o raznolikosti po kojoj je Velika Britanija nadaleko poznata, napravio lapsus pogrešivši ime svog omiljenog fudbalskog kluba: Umesto *Aston Vile*, čiji je fan, rekao je da podržava *Vest Hem*. A onda je u jednom od narednih obraćanja glasačima rekao su izbori od krucijalne važnosti "za njegovu karijeru", pa je morao da se ispravi i objašnjava da je hteo da kaže da su važni "za našu zemlju". Ovo je izazvalo lavinu na društvenim mrežama, ali ni približnu onoj koju je izazvao Ed Miliband sa jednom originalnom idejom samo nekoliko dana pre glasanja.

On je u ponedeljak, prilikom jednog od svojih govora, otkrio kamen visok oko dva metra sa uklesanim obećanjima koje je dao glasačima. Britanski mediji i njegovi protivnici u izbornoj trci su ismejali Milibandovo delo, a društvene mreže su se usijale od podrugljivih i ironičnih komentara. Milband je, uz do sada najinovativniji poduhvat pokušaja zadobijanja poverenja glasača, najavio da će, ukoliko posle 7. maja bude izabran za premijera, spomenik odneti u Dauning strit broj 10, ali je kasnije odustao, rekavši da će odluku o tome gde će spomenik završiti ostaviti arhitektama i onima koji se bave baštovanstvom. Od podrugljivih komentara premijera Dejvida Kamerona i vođe liberal-demokrata Nika Klega, Miliband se

NAPETO DO KRAJA:
Dejvid Kameron i Ed Miliband
Fotografije: Photo AP

branio pozivajući se na njihova neostvarena obećanja. Klega je prozvao da je u kampanji pre pet godina obećao smanjenje školarina na univerzitetima, a zapravo ih je utrostručio, dok je Kameronu prebacio smanjenje migracije, koje se nije dogodilo za njegovog mandata.

Na spomeniku Milibandovih obećanja uklesano je deset glavnih stavki laburističkog manifesta, od čega su najvažnije spasavanje Nacionalne zdravstvene službe od privatizacije, smanjenje državnog deficita oporezivanjem bogatih, ali i efikasnije rešavanje krize na tržištu nekretnina.

U svojim manifestima slično imaju i Konzervativna partija i liberal-demokrate, sa manjim i većim razlikama kod najvažnijih pitanja, poput ekonomije, Nacionalne zdravstvene službe i povećanja minimalne cene rade.

Zato i ne čudi da su birači odustali od podrške najvećim partijama i okrenuli se manjima najavivši rasipanje glasova.

KO SE ČEGA PLAŠI

Fokus kampanje je ipak bio na ekonomiji, referendumu o izlasku velike Britanije iz Evropske unije i nagađanjima šta bi bilo kad bi bilo, odnosno šta Britanci mogu da očekuju od mogućih koalicija ili formiranja manjinske vlade. Tako su Kameronovi torijevci tokom čitave kampanje, koja je počela u januaru, naglašavali opasnost koju bi Škotska nacionalna partija predstavljala kao separatistička snaga ukoliko bi se našla u koaliciji sa laburistima. Kameron je insistirao na tome da bi pritisak koji bi oni vršili u Vesminsteru mogao da bude nepodnošljiv i ucenjivački i pozvao glasače da se ne priklanjaju zlu koje predstavljaju laburisti.

Iako je Ed Miliband čvrsto stajao pri tome da nikakvi razgovori sa škotskim nacionalistima ne dolaze u obzir, nedavno su visoki zvaničnici Laburističke partije demantovali lidera rekavši da bi laburisti "naravno razgovarali i sa Škotskom nacionalnom partijom".

Prema istraživanjima javnog mnjenja, Škotska nacionalna partija bi mogla da osvoji 50 od 59 izbornih okruga u Škotskoj i tako postane treća najveća stranka u parlamentu.

Sa druge strane, evroskeptični torijevci smatraju da su u proteklih pet godina bili ograničeni koalicijom sa liberal-demokratama i verovatno ne bi bili oduševljeni nekom novom koalicijom, pišu britanski mediji. Sa druge strane, koalicija bi značila dogovor i kompromis oko nekih pitanja, ali ne i prelaženje preko takozvanih crvenih linija – odnosno glavnih smernica u politikama partija. Ipak, neposredno pred izbore, vođa Liberal-demokratske partije Nik Kleg rekao je da referendum o izlasku Velike Britanije iz Evropske unije više nije nešto o čemu se ne razgovara, i time dao znak torijevcima da je i te kako spreman za ponovne pregovore.

Kraljičin govor, formalno otvaranje rada nove vlade, trebalo bi da se održi 27. maja, a to znači da bi do tada nova vlada trebalo da bude formirana i počne sa radom dan kasnije.

U britanskim medijima su spekulacije otišle daleko, sve do pominjanja velike koalicije dveju najvećih partija. Za sada, laburisti teoretski imaju više opcija za formiranje vlade u saradnji sa Partijom Velsa, Zelenima, Škotskom nacionalnom partijom i severno-irskim SDLP-em. Konzervativci mogu da računaju na eventualnu podršku liberal-demokrata, UKIP-a i Demokratske unionističke stranke.

TRI SCENARIJA

Prema ocenama analitičara, realnije je očekivati formiranje manjinske, nego snažne koalicione vlade u danima nakon izbora. Blagoj panici koja je nastala u britanskoj javnosti oko toga koliko će vremena biti potrebno partijama da naprave dogovor nakon rezultata glasanja, doprineo je i apel najjačih privrednih lidera koji su pozvali političke partije da se koncentrišu na ekonomiju i ne prenaglašavaju svoje političke potrebe i tako odugovlače sa formiranjem vlade.

Dok su vođa liberalnih-demokrata Nik Kleg i vođa UKIP-a Najdžel Faraž obećali da će napustiti vođstvo u slučaju poraza u svojim okruzima, sadašnji premijer Dejvid Kameron nije davao slična obećanja. On je pobedio u poslednjoj TV debati na BBC-ju i pozvao glasače da se koncentrišu na pitanje referenduma.

List "Gardijan" je pozvao Britance da glasaju za laburiste i zaštite tri principa na kojima jaka Velika Britanija treba da počiva, a na kojima dosadašnja koaliciona vlada nije radila – ekonomsku efikasnost, socijalnu pravdu i slobodu pojedinaca.

U uredničkom apelu glasačima "Gardijan" kaže da će se, kao i do sada, zalagati za promenu izbornog sistema. U scenariju koji neki analitičari nazivaju najgorim mogućim, moglo bi da dođe i do ponavljanja izbora zbog takozvane institucionalne blokade. ¶

PETRA ŽIVIĆ

Rumski vašar

Dan od dva dana

Na najvećem vašaru, nema šta nema, od jaja, druge rasade, sve vrste gaća, do nadgrobnih spomenika. Sve je tu, da se citira umetnica Vendi, vertikala, i sve je horizontala... sve je ta Srbija!

Rumski vašar je najveći u Srbiji, vele i na Balkanu, samim tim, u ovom delu Evrope, i tog sveta. Beleži se da se održava od 1747, od vremena Marije Terezije, u to ime na vašaru je i Beli konj spomenik iz 2007, na kome ploča: 260 godina Rumskog vašara. Još da se kaže da se vašar održava svakog 3. dana u mesecu, bez obzira na dan u koji pada, te da ga poseti 30.000 ljudi. I da se kaže da taj jedan dan traje dva dana.

BANJALUUUKO

Kako se upadne u vašar, u taj roj koji gmiže, odma' ta poljoprivredna mehanizacija, razni motokultivatori, drugi rezervni delovi, sve vrste masti i kolomasti, francuski i drugi ključevi, elise... svega na kilo i na tone. Tu i zečevi, razna perad, živina, golubovi, morke, pas pulin i pas rase Šarov, Vijetnamsko prase, koje ceo život bude prase, a ima i veliko i belo i od noja jaje, koje može i da se jede.

Dalje staklo i staklići, kotlići i razne burgije, presvlake i podmetači, pas ptičar, dva mirisa za 100 dinara, zelena rasada, a ima i hrpa krpa za koju vele da garderoba. Posle još rezervnih delova, još masti i kolomasti, ima skretanje desno, tu na visoko tri zastave, Srbije, Zvezde, i Partizana, tu tezga sa specijalne kapuljače i drugi maskirni pribor, i majice sa Putin slikom, na koje piše, Vse idet po planu. Sve potpis'o Putin.

Na skretanju desno se upada u donji veš, hrpe gaća, hrpe i gomile mušterija nalegle, to se bira, meri, proba, ispočetka odmerava. Tu i nekoliko kolica sa razni osvežavajući, neka bude napitci, jedan što preko kolica uz'o d'odmori, kad vide da reporter slikava, đipi da bude u poslu. Dalje tezge sa trenerke, još gaća, makedonski peškiri, turski peškiri, sve čist pamuk, sve "ariljsko"... Ima i kotlići, razne roštilj talandare, travar koji preko neko ćereslo ponavalja, Za slabu cirkulaciju, kada bole noge, kada bole tabani, kada boli ruka, rame, kukovi...

Sve tako idući reporter stiže i do aleve paprike, slatke i ljute, žena koja prodaje veli da zadovoljna, ima zlatnu medalju sa sajma, jednom ide dobro, jednom ne ide... Preko puta nje čovek u sedeći položaj, izložio presvučenu šamlicu, crne platnene patike, nekoliko četki, ne govori. Do njega jedan sa bolju ponudu, sve vrste četki, ribaće, molerske, za odela, za čišćenje, za mazanje, za glancanje... Još preko puta jedan, sa majicu "Josip Broz dobar skroz", izložio maskirni asortiman, razne specijalne aparate i naprave koje služe svrsi...

Dalje, još gaća, a ima i čizama, šešira, kosilica, brusilica, raznog zrnevlja. Posle sve to i tako i ostalo, reporter dođe do spomenika 260 godina Rumskog vašara. Da se zapiše da beli konj počeo da se ljušti. Iza Konja, iza pletene žičane ograde, stočna pijaca, rogata i druga marva. Do pletene žičane ograde, kontra rogatu i drugu stoku, nekoliko šatri za odmor i drugo predahnjivanje. Prvo pa šatra u kojoj muško i žensko, sa prazni stolovi oko sebe, na numeri "Banjaluko". Prvo muško zapjeva Banjaluuuko, pa žensko, svo punačko, crna 'aljina na bretele, a preko stomak deb'o kaiš sa debelu kopču, nastavi taj refren, Banjaluuuko...

Sledeća šatra viši nivo i ta faza, gdekoji gost, napred naslagana hrpa ispijenih flaša, u nastupu lično velika

VAŠAR S TRADICIJOM:
Šatra, tezge i spomenik za 260. godišnjicu
Fotografije: D. Todorović

umetnica Vendi, domindžos kratka suknjica, oko vrata sveci i krstovi, pozdravi Jašara, pre'stavi orkestar imena "Paklena mašina", objavi će bude još jedna stvar, pa da svrši, animir umetnice, sa gola dupeta, popele se na stolove, pa po svoj ritam zajahuju gdekoje goste... U trećoj šatri bi treća faza, "Sto puta smo plakali"...

VSE PO PLANU

Reporter upade u još šešira, sedla i ulara, kosilica, još zrnevlja, reši sa svoju posadu odmori u izmaknuto zidano kafanče sa sopstvenu 'ladovinu. Samo što srknuo kafu, eto ti umetnice Vendi, i ona rešila d'odmori. Umetnica se profesionalno odazva pozivu za slikanje, ali samo u stojeći stav. Kad ispozira slikanje u stojeći stav, umetnica Vendi rado sede, i reporter bi u prilici da ekskluzivno zabeleži šta naša poznata umetnica ima kaže na temu i druge teme. Ajmo redom, poznato je da ima najveći rejting, oborila svaku gledanost, poenta je u tome, čovek je krst, to je horizontala i vertikala, smrtni gresi su blud i srebroljublje, kad čovek nije u gresima može da obuče šta hoće, prelazi na novi način ishrane, jer čovek je biljojed, ima ruku za branje, i dugačka creva, svi problemi dolaze od greha, i kad je čovek džukela, bog sve testira, čovek je krst, treba živeti po vertikali, a ne horizontali, ide i peva po vašarima, zato je zakon, zato obara gledanost...

Podne odmaklo, i dalje sve na svaki nivo, samo gmiže. Tezgama nema kraja, papuče, seckalice, opet gaće, bušilice, brusilice, a ima i nadgrobni spomenici, ko upisani, jedan pokazan, sa slike, imenima, godinama rođenja i smrti, supružnika Bošković. Još ulara i amova, onaj Sokobanjac sa melemi preko neko ćereslo samo vergla, Kada trne vrat, kada trnu tabani, kada boli rame, kuk, koleno, zglobovi... Reporter opazi "Komunalac" zgradu, pokuša dobije neke cifre, službenik, koji bijaše na radnoj temperaturi, neće čuje za cifre, samo direktor daje podatke, ipak reče, rezervacija 1970 dinara, plus dnevno 470,04 pare, plus, uze da nabraja, godišnja karta 14 704 dinara, imaju 1222 mesta, 80 posto rezervisano...

Novinar se nekako vrati do orijentir Na visoko zastave, gde Vse idet po planu, spopade ga jedna sa kaiševima od 700 dinara, skide na 500, muško sa od 50 dinara mirisi što teraju moljce. Sve upalo u gaće, razne džidžamidže kojima samo oni što kupuju i prodaju znaju svrhu. Nema šta nema, kante, lonci, odvrtke, navrtke, sita i sepeti, smrt klešta, koja kad stisneš neće puste... U sve složno nastupi i grupa koja grupno lizala sladolede, rasporediše se u slikanje, komšije, Hrvati, preko puta Jamene.

Reporter od orijentira okrete desno, drumom ka Rumi. Nastaviše se tezge sa narodnu radinost, sadni materijal, kanure vune, glavice kupusa, tvrde i meke bombone, kocka šećer... Ali bilo i druge, veće ponude, kamioni sa kauči, prozori, stolice, linoleumi i tepisi, metalne kapije, ko mermerna stepeništa sa sjajni gelenderi... Dalje uzeše budu mirisi i pomade, puno gaća na puno lutka ženskih guzica, plinske boce, kreveti i otomani, zavese, lopte, čiviluci i ljuljaške, kamare drva, mesingane pločice za na vrata, mesingani Isus, harmonike male, harmonike velike, sve se isplati, i sve duplo jevtinije...

Opet Orijentir, na raskrsnici kod Na visoko zastave, čovek seo i udario svira u sviralu. Tako hvali robu. Ne mogu mu ništa ni automobili, ni kamioni. Ko na jedan, kad odmaklo podne, sve pređe u spremanje i pakovanje. Jedan u kamion ubacuje, traktorske i druge gume, neki rusvaj od metalnih delova, preko ramena odgovara, nema ništa za automatik. Putem u povratku, ko u dolasku, na gomilama šuškav i platno materijal, neke ko od mermer instalacije, sve vrste igli za prese, metalni delovi, dečja kolica, žice i kablovi...

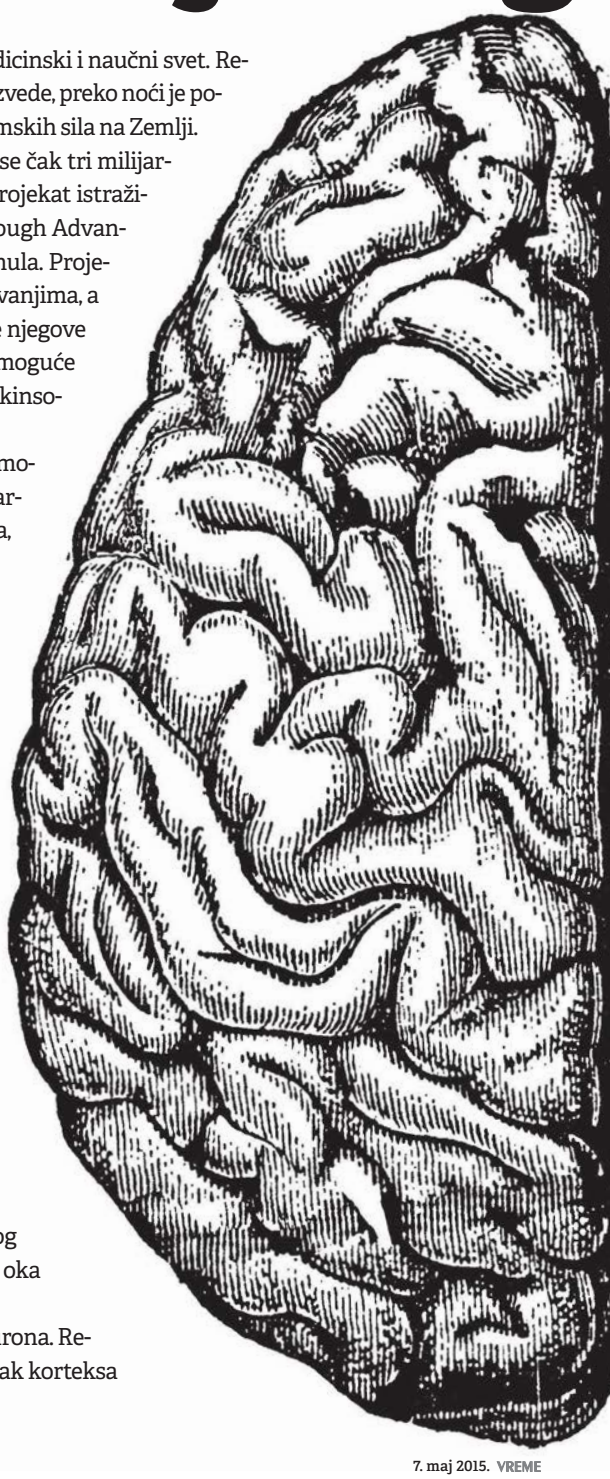
Zastanemo kod golem pevac u kavezu, ljudi od Futoga, složno odrecitovaše, Dole kupus, gore nebo, to je Futog bog te jb. Jedan uze veli, veliki vašar, velika poseta, mnogo ljudi, samo ne znaju da li će sa onim što su prodali imati da pokriju troškove vašarskih taksi. Na svome bi bili jedino da im Vučić obezbedi besplatno mesto. A šta imaju, prodaju piliće, japansku svilenu kokoš, golubove lepezane, guske koje, ako mušterija tako hoće, mogu biti i patke, morke, mađarske golubove gaćane... od noja jaje, koje može i da se jede, prodali, za 'iljadu dinara. Šta još da vele, ponoviše, Dole kupus, gore nebo... a oni između, tako je u Rumi na vašar, velika poseta, mnogo ljudi, ali, naopako vreme, što više ljudi, manje pazara... ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Mičio Kaku, *Budućnost uma*

U izdanju beogradskog Heliksa nedavno je izašla knjiga *Budućnost uma*, čiji je autor Mičio Kaku, profesor teorijske fizike na Gradskom univerzitetu u Njujorku i jedan od najpoznatijih savremenih autora naučnopopularnih knjiga, među kojima su *Hiperprostor*, *Fizika nemogućeg*, *Paralelni svetovi* i *Fizika budućnosti*, poznate i ovdašnjim čitaocima. U *Budućnosti uma* Kaku se bavi tajnama funkcionisanja mozga i daje uvid u uzbudljive eksperimente koji se danas sprovode širom sveta, a zasnovani su na poslednjim dostignućima u neuronaukama i fizici. On analizira unutrašnji mehanizam mozga, objašnjava i tumači savremene neurološke tehnologije i tendencije, anticipira razvoj neuronauka i donosi radikalno nove teorije svesti. Uz dozvolu izdavača donosimo odlomak iz ove knjige

Reverzni inženjering

Januara 2013. bačene su dve bombe koje su pretile da zauvek izmene medicinski i naučni svet. Reverzni inženjering mozga, nekad smatran previše komplikovanim da se izvede, preko noći je postalo središnja tačka naučnog ponosa i rivalstva između najvećih ekonomskih sila na Zemlji.

Govoreći pred kongresom, predsednik Barak Obama objavio je da bi se čak tri milijarde dolara iz federalnih sredstava namenjenih istraživanju mogle odvojiti za projekat istraživanja mozga pomoću inovativnih tehnologija u razvoju – Brain Research through Advancing Innovative Neurotechnologies (BRAIN). Na to se zajednica naučnika zgranula. Projekat ljudski genom, Human Genome Project, otvorio je vrata genetičkim istraživanjima, a BRAIN će otključati tajne mozga na neuralnom nivou tako što će biti mapirane njegove električne putanje. Pošto se mozak mapira, možda ćemo moći da shvatimo, a moguće je i da izlečimo brojne dosad nedodirljive bolesti kao što su Alchajmerova i Parkinsonova, šizofrenija, demencija i bipolarni poremećaj (...).

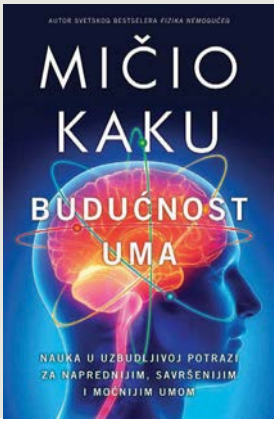
Gotovo istovremeno, Evropska komisija je najavila da će se u projekat ljudski mozak (Human Brain Project) uložiti 1,19 milijardi evra; cilj je da se napravi računarska simulacija ljudskog mozga. Koristeći moć najvećih svetskih superračunara, naučnici koji rade na tom projektu napraviće kopiju ljudskog mozga od tranzistora i čelika.

Zagovornici ovih projekata ističu ogromnu dobrobit od tih inicijativa. Predsednik Obama je rekao da će BRAIN ublažiti patnje miliona ljudi, ali će i stvoriti nove izvore prihoda. Istakao je da je za svaki dolar potrošen na Projekat ljudski genom generisano oko 140 dolara vredne ekonomske aktivnosti. Zapravo, čitave industrije su se pojavile po završetku Projekta ljudski genom. Za poreske obveznike BRAIN će, baš kao i taj projekat, biti sigurna dobit.

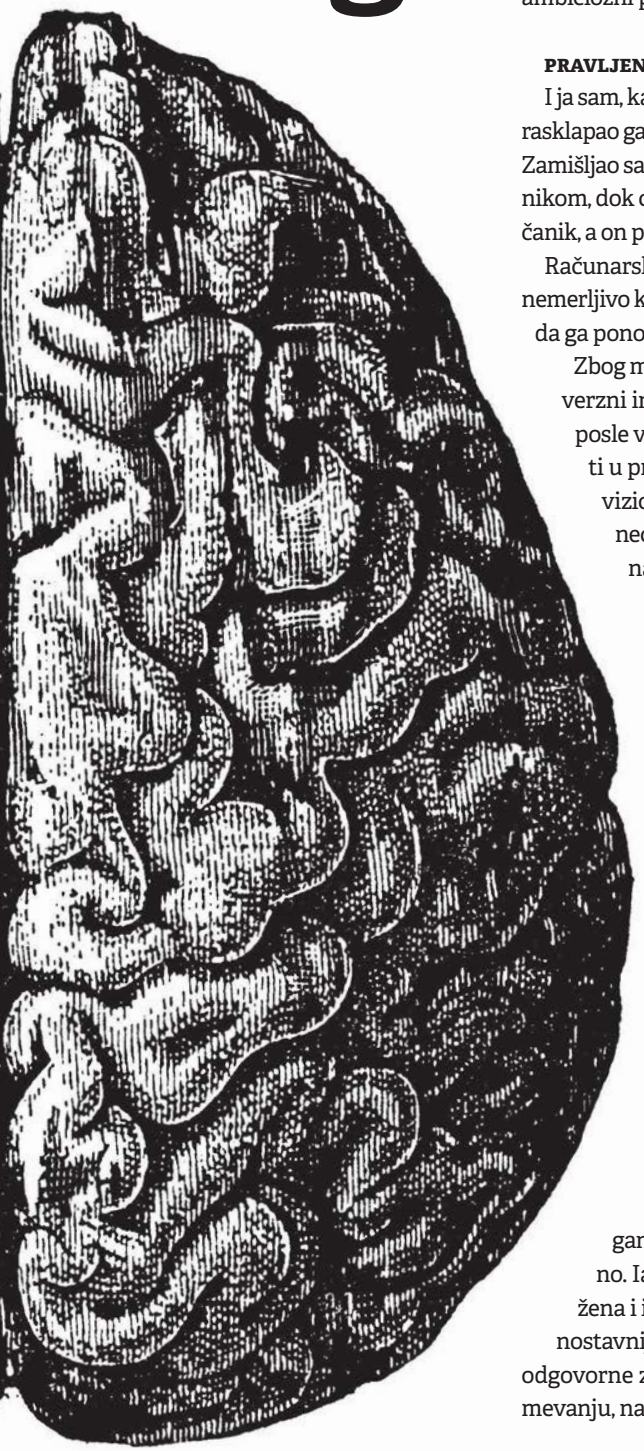
Iako Obama nije zalazio u detalje u svom govoru, naučnici su brzo popunili mnoge praznine. Neurolozi su istakli da je, s jedne strane, sada moguće koristiti napredne instrumente za nadziranje električne aktivnosti zasebnih neurona. S druge strane, pomoću NMR mašina možemo da pratimo globalno ponašanje mozga u celini. Ali, upozorili su, neproučena je sredina, deo gde se odigrava najviše zanimljivih moždanih aktivnosti. Upravo u tom međuzemlju, s putanjama hiljada miliona neurona, ima ogromnih rupa zbog kojih nismo u stanju da potpuno sagledamo prirodu mentalnih bolesti i ponašanja.

U pokušaju da reše ovaj veliki problem, naučnici su osmislili eksperimentalni petnaestogodišnji program. U prvih pet godina neurolozi će nadzirati električnu aktivnost desetina hiljada neurona. Među kratkoročnim ciljevima moglo bi se naći rekonstruisanje električne aktivnosti važnih delova životinjskog mozga – na primer, produžene moždine drozofile ili ćelija gangliona u mrežnjači oka miša (s pedeset hiljada neurona).

U periodu od deset godina taj broj bi trebalo da poraste na stotine hiljada neurona. Rezultat bi mogao biti snimanje čitavog mozga drozofile (sa 135.000 neurona) ili čak korteksa etrurske rovčice, najmanjeg poznatog sisara, s milion neurona.

mozga

Posle tih zadatih petnaest godina trebalo bi da budemo u stanju da pratimo funkciju miliona neurona, što je mera ravna mozgu ribe zebrice ili čitavog neokorteksa miša. To bi moglo da utre put snimanju delova mozga primata

U međuvremenu, evropski Projekat ljudski mozak bi problemu prišao iz druge perspektive. Čitavu deceniju naučnici će pomoću superračunara simulirati osnovno funkcionisanje mozga različitih životinja, počev od miša pa sve do ljudi. Umesto s pojedinačnim neuronima, naučnici će u okviru ovog projekta raditi s tranzistorima koji treba da podražavaju ponašanje neurona; dakle, računarski moduli će imati ulogu neokorteksa, talamusa i drugih delova mozga.

Rivalstvo između ova dva gigantska projekta moglo bi, na kraju, da pokrene lavinu novih otkrića koja bi podstakla lečenje neizlečivih bolesti i otvaranje novih grana industrije. Ali postoji još jedan, prećutni cilj. Ako je moguće simulirati ljudski mozak, da li to znači da mozak postaje besmrtan? Znači li to da svest sada može da postoji izvan tela? Ovi ambiciozni projekti otvaraju neka od najtežih teoloških i metafizičkih pitanja.

PRAVLJENJE MOZGA

I ja sam, kao mnoga deca, voleo da rastavljam časovnike. Uzimao sam bačeni časovnik i rasklapao ga šraf po šraf, a potom pokušavao da prozrem kako se sve to uklapalo u celinu. Zamišljao sam kako delovi funkcionišu, prateći kako se zupčanik uklapa s drugim zupčanikom, dok celina ne proradi. Shvatio sam da glavna opruga može da okreće glavni zupčanik, a on pokreće niz manjih zupčanika, zahvaljujući čemu se, na kraju, kazaljke obrću.

Računarski stručnjaci i neurolozi danas pokušavaju da na mnogo većoj skali rastave nemerljivo komplikovaniju stvar, najsloženiji objekat za koji znamo: ljudski mozak. I žele da ga ponovo sastave, neuron po neuron.

Zbog munjevitog napretka u automatici, robotici, nanotehnologiji i neuronauci, reverzni inženjering ljudskog mozga nije više tema za neobavezno i šaljivo ćaskanje posle večere. U Sjedinjenim Državama i Evropi milijarde dolara će se uskoro slivati u projekte koji su se nekad smatrali besmislenim. Danas mala grupa naučnika vizionara svoje profesionalne živote posvećuje projektu čije okončanje možda neće dočekati. Sutra bi mogli da prerastu u pravu armiju, koju velikodušno finansiraju Sjedinjene Države i zemlje Evrope.

Budu li imali uspeha, ovi naučnici mogli bi da izmene tok ljudske istorije. Moglo bi se desiti ne samo da nađu nove lekove i terapije za mentalne bolesti, već i da otključaju tajne svesti i da je možda otpreme na računar.

To je zastrašujući zadatak. Ljudski mozak sadrži preko sto milijardi neurona – otprilike je toliko zvezda u galaksiji Mlečni put. Svaki neuron je povezan s verovatno deset hiljada drugih neurona, tako da ukupno postoji deset miliona milijardi mogućih veza (a to nije ni blizu konačan broj putanja u ovom neuronskom gustišu). Dakle, broj misli koje ljudski mozak može da izrodi istinski je astronomski i van ljudskog poimanja.

Ipak, to nije sprečilo šačicu duboko predanih naučnika u pokušaju da rekonstruišu mozak od samog početka. Jedna kineska poslovica kaže: "Putovanje od hiljadu kilometara počinje prvim korakom". Taj prvi korak je načinjen kada su naučnici dekodirali nervni sistem valjkastog crva, neuron po neuron. To majušno biće, imena C. elegans, ima 302 neurona i 7.000 sinapsi, i sve je to precizno dekodirano. Kompletna šema njegovog nervnog sistema može se naći na internetu. (Valjkasti crv je i dalje jedini živi organizam čija je čitava nervna struktura rastumačena na ovaj način.)

Isprva se mislilo da će potpuni reverzni inženjering ovog jednostavnog organizma otvoriti vrata ljudskog mozga. Ironično je da se desilo upravo suprotno. Iako je broj neurona valjkastog crva konačan, mreža je i dalje bila toliko složena i istančana da su prošle godine rada dok istraživači nisu shvatili čak i najjednostavnije činjenice o ponašanju crva, kao što je odgovor na pitanje koje putanje su odgovorne za koja ponašanja. Kad je čak i prost valjkasti crv izmicao naučnom razumevanju, naučnici su morali prihvatiti da ljudski mozak mora biti nesagledivo složen. »

TRI PRISTUPA MOZGU

Pošto je mozak toliko složen, može se razložiti – neuron po neuron – na najmanje tri načina. Prvi način, za koji su se odlučili Evropljani, jeste da se mozak elektronski simulira pomoću superračunara. Druga metoda je mapiranje neuronskih putanja živih mozgova, kako se radi u okviru projekta BRAIN. (Posle toga, moguće je dalje razlaganje zavisno od toga kako se ovi neuroni analiziraju – bilo anatomski, neuron po neuron, ili prema funkciji i aktivnosti.) Treći način je otkrivanje gena koji kontrolišu razvoj mozga – taj pristup je uveo milijarder Pol Alen, suosnivač kompanije Microsoft.

Prvi pristup, simuliranje mozga pomoću tranzistora i računara, postojano napreduje u smeru reverznog inženjeringa mozga životinja po određenom redu: prvo mozak miša, potom pacova, zeca i mačke. Evropljani prate stazu evolucije – od jednostavnih mozgova do složenijih. Za računarskog stručnjaka, sirova računarska moć je rešenje – što je veća, tim bolje. A to podrazumeva korišćenje nekih od najvećih računara na Zemlji da bi se dešifrovali mozgovi miševa i ljudi.

Njihov prvi cilj je mozak miša, hiljadu puta manji od ljudskog, sa oko sto miliona neurona. Proces razmišljanja mozga miša analizira IBM-ov računar Blue Gene (Plavi gen), smešten u Lorensovoj nacionalnoj laboratoriji u Livermoru u Kaliforniji, gde se konstruišu nuklearne bojeve glave za Pentagon. Ovaj kolosalni skup tranzistora, čipova i žica sadrži 147.456 procesora sa zadivljujućih 150.000 gigabajta memorije. (Tipičan PC računar ima uglavnom jedan procesor i nekoliko gigabajta memorije.)

Napredak je spor, ali postojan. Umesto da modeluju čitav mozak, naučnici pokušavaju da kopiraju veze između korteksa i talamusa, gde se odigrava veliki deo moždane aktivnosti. (To znači da su iz ove simulacije izostavljene senzorne konekcije sa spoljašnjim svetom.)

Godine 2006. doktor Darmendra Moda iz kompanije IBM uspeo je da delimično simulira mozak miša na ovaj način, pomoću 512 procesora. Godine 2007. njegova grupa simulirala je mozak pacova koristeći 2048 procesora. Dve godine kasnije simuliran je mozak mačke sa 1,6 milijardi neurona i devet biliona veza; za to je trebalo 24.576 procesora.

Danas IBM-ovi naučnici, koristeći punu snagu računara Blue Gene, simuliraju neurone i sinapse 4,5 posto ljudskog mozga. Da se započne delimična simulacija mozga, potrebno je 880.000 procesora, što bi moglo postati dostupno otprilike 2020.

Imao sam priliku da snimim računar Blue Gene. Da bih došao do laboratorije, morao sam da prođem kroz niz sigurnosnih provera, jer reč je o vodećoj državnoj laboratoriji za oružje. Pustili su me na svim kontrolnim tačkama i ušao sam u ogromnu, klimatizovanu prostoriju u kojoj stoji Blue Gene.

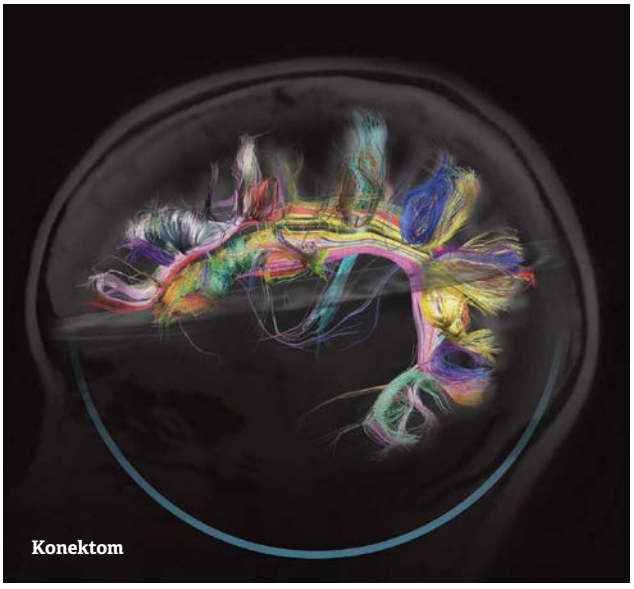
Ovaj računar istinski je veličanstvena mašina. Sadrži mnoštvo crnih ormarića prepunih prekidača i trepćućih svetala, svaki visok oko 2,5 metara i dugačak oko 5 metara. Hodajući među ormarićima koji čine Blue Gene, pitao sam se kakve operacije izvodi. Najverovatnije je pravio model unutrašnjosti protona, računao raspad plutonijumskih okidača, simulirao sudar dve crne rupe i razmišljao o mišu – sve to istovremeno.

Onda mi je rečeno da će ovaj superračunar ustupiti mesto savršenijem računaru, nazvanom Blue Gene/Q Sequoia, koji će računarske operacije podići na novi nivo. Juna 2012. postao je zvanično najbrži superračunar u istoriji. Najveća brzina operacija koju postiže iznosi 20,1 PFLOPS (ili 20,1 biliona operacija u formatu s pokretnom tačkom u sekundi). Pokriva površinu od 280 metara kvadratnih, a guta 7,9 megavata električne energije, što je dovoljno da se osvetli mali grad.

Ali može li se ta ogromna sposobnost računanja koncentrisana u jednom računaru meriti s ljudskim mozgom?

Nažalost, ne može.

Naučnici ovom računarskom simulacijom pokušavaju samo da kopiraju interakcije između korteksa i talamusa. Dakle, u toj simulaciji ne učestvuju veliki delovi mozga. Doktor Moda je svestan ogromnih razmera ovog projekta. Njegovo ambiciozno istraživanje omogućilo mu je da proceni šta je potrebno da se napravi funkcionalan model čitavog ljudskog mozga, a ne samo njegovog dela, ili bleda verzija mozga – zajedno sa svim oblastima neokorteksa i vezama sa čulima. U njegovoj viziji je hiljade računara kao što je Blue Gene, kojih ima toliko da se njima može popuniti čitavo naselje. Potrošnja energije bila bi tolika da bi cela jedna nuklearna elektrana snage hiljadu megavati opskrbljivala strujom taj sistem. A za njegovo hlađenje, kako se ne bi istopio, trebalo bi preusmeriti reku u računarska kola.

Konektom

Zadivljujuće! Potreban je ovakav gigantski računar da se simulira parče ljudskog tkiva koje teži kilo i po, staje u lobanju, podiže telesnu temperaturu za samo koji stepen, radi na dvadeset vati, a dosta mu je sendvič-dva da bi funkcionisalo.

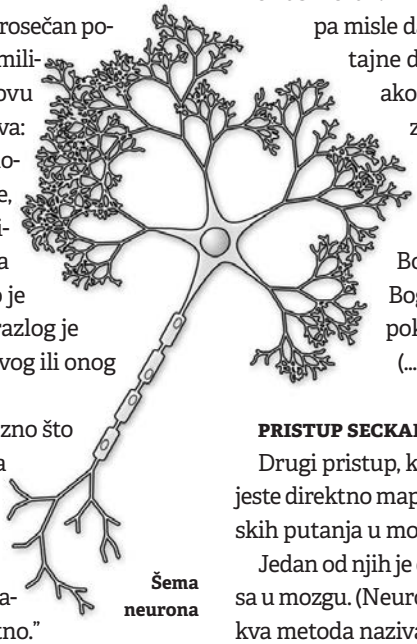
PRAVLJENJE MOZGA

Za najambicioznijeg naučnika koji se pridružio ovoj kampanji možda možemo proglasiti doktora Anrija Markrama s Politehničke škole u Lozani. Pokretačka je sila Projekta ljudski mozak u koji je Evropska komisija uložila milijardu dolara. Poslednjih sedamnaest godina pokušava da razotkrije neuronska umrežavanja. I on koristi računar Blue Gene za reverzni inženjering mozga. Za Projekat ljudski mozak već su potrošena sredstva u iznosu od 140 miliona dolara koje je dodelila Evropska unija, a računarski sistem u tom projektu samo je delić onoga što će dr Markramu biti potrebno za nastavak rada u predstojećoj deceniji.

Doktor Markram smatra da tu više nije reč o naučnom projektu nego o inženjerskom poduhvatu koji traži veliku sumu novca. Kaže: "Da bi se projekat ostvario – sa superračunarima, softverom, istraživanjem – treba nam oko milijardu dolara. Cena nije prevelika kada se uzme u obzir da će globalno opterećenje usled bolesti mozga vrlo brzo preći dvadeset posto svetskog bruto domaćeg proizvoda." Milijarda dolara je za njega ništa, samo mali deo stotina milijardi dolara troškova zbog Alchajmerove bolesti, Parkinsove bolesti itd., koji će nastati kada se pripadnici generacije bebi-bum penzionišu.

Dakle, doktor Markram smatra da nalaženje rešenja samo zavisi od obima ulaganja. Uloži li se dovoljno novca u projekat, ljudski mozak će nam se otkriti. Sad kad je dobio priželjkivani dar od milijardu dolara od Evropske komisije, njegov san mogao bi postati stvarnost.

Ima spreman odgovor na pitanje šta će prosečan poreski obveznik dobiti od ove investicije od milijardu dolara. Tri su razloga za upuštanje u ovu jedinstvenu, ali skupu avanturu. Objašnjava: "Presudno je važno da razumemo ljudski mozak da bi naše društvo napredovalo, što je, po mom mišljenju, ključni korak u evoluciji. Drugi razlog je to što ne možemo doveka da eksperimentišemo sa životinjama... To je poput Nojeve barke. Kao arhiva. A treći razlog je to što u svetu dve milijarde ljudi pati od ovog ili onog mentalnog poremećaja..."

Šema neurona

Doktor Markram smatra da je skandalozno što se tako malo zna o mentalnim bolestima koje donose toliko mnogo patnje milionima ljudi. Kaže: "Danas nema neurološke bolesti za koju iko može objasniti kakva neispravnost u mozgu je izaziva – koja putanja, sinapsa, neuron, receptor. To je šokantno."

Isprva bi se moglo učiniti da je ovaj projekat nemoguće dovršiti, kad je neurona i veza toliko mnogo. Zvuči kao siguran promašaj. Ali ovi naučnici misle da su našli prečicu.

Ljudski genom obuhvata oko dvadeset tri hiljade gena; međutim, u stanju je da napravi mozak koji se sastoji od otprilike sto milijardi neurona. Čini se da je matematički nemoguće napraviti mozak od ovih gena, a ipak, to se dešava kad god nastane embrion. Kako se toliko informacija može smestiti u nešto tako malo?

Doktor Markram smatra da je odgovor u prečicama koje priroda koristi. Evo suštine njegovog pristupa: kada majka priroda pronađe dobar šablon, određeni moduli neurona se ponavljaju. Pogledamo li samo ovlaš presek mozga kroz mikroskop, vidimo samo neuređeno klupko neurona. Ali kada se temeljnije zagledamo, uočavamo obrasce modula koji se stalno ponavljaju.

(Upravo se zbog toga što postoje moduli tako brzo podižu neboderi. Pošto se konstruiše jedan modul, moguće je unedogled ponavljati ga na montažnoj traci. Ti identični moduli se potom mogu poređati jedan na drugi, i začas izraste neboder.)

Fokus projekta Blue Brain (Plavi mozak) doktora Markrama je neokorteksni stub, modul koji predstavlja obrazac što se neprestano ponavlja u mozgu. Kod ljudi, svaki stub je visine oko dva milimetra, prečnika pola milimetra, a sadrži šezdeset hiljada neurona. (Poređenja radi, neuronski moduli pacova sadrže tek po deset hiljada neurona.) Doktoru Markramu je trebalo deset godina, od 1995. do 2005, da mapira neurone u takvom stubu i da dokuči kako funkcionišu. Pošto je to rastumačio, obratio se stručnjacima IBM-a da naprave masovne iteracije ovih stubova.

Večiti je optimista. Godine 2009, na konferenciji TED, rekao je kako bi mogao da završi projekat za deset godina. (To se, najverovatnije, odnosi na svedeni ljudski mozak, bez veza između režnjeva ili sa čulima.) Ali, istakao je: "Ako ga ispravno napravimo, trebalo bi da govori, da poseduje inteligenciju i da se ponaša sasvim nalik ljudskom".

Doktor Markram vešto brani svoj rad. Za sve ima odgovor. Kada kritičari zamere da hodi po zabranjenoj teritoriji, odgovara: "Kao naučnici, ne treba da se bojimo istine. Moramo da razumemo naš mozak. Prirodno je da ljudi smatraju mozak za svetinju, pa misle da ne bi trebalo petljati s njim jer možda krije tajne duše. Ali, iskreno govoreći, mislim da bismo, ako bi svet razumeo kako mozak funkcioniše, razrešili konflikte širom planete, jer ljudi bi shvatili kako su trivijalni, deterministički i kontrolisani sukobi, reakcije i nerazumevanja."

Suočen s konačnom kritikom da se "igra Boga", kaže: "Mislim da smo daleko od igranja Boga. Bog je napravio čitav univerzum. Mi samo pokušavamo da napravimo mali model."

(...)

PRISTUP SECKANJEM NA DELIĆE

Drugi pristup, kome je više sklona Obamina administracija, jeste direktno mapiranje neurona mozga – analiziranje neuronskih putanja u mozgu. To se postiže na nekoliko načina.

Jedan od njih je da se fizički identifikuje svaki neuron i sinapsa u mozgu. (Neuroni se obično unište tokom tog procesa.) Ovakva metoda naziva se anatomskom. Druga mogućnost je dešifrovanje načina na koji električni signali protiču kroz neurone prilikom obavljanja određenih funkcija. (Po svemu sudeći, Obamina administracija daje prednost takvom postupku, posebno ističući važnost otkrivanja putanja u živom mozgu.)

Anatomski pristup se svodi na razlaganje ćelija životinjskog mozga na neurone, tehnikom seckanja na deliće. Na taj način, u model su već uračunati okruženje, telo i sećanja u svoj svojoj složenosti. Naučnici žele da identifikuju svaki neuron mozga. Posle toga bi se svaki neuron možda mogao simulirati pomoću skupa tranzistora, tako da se dobije precizna kopija ljudskog mozga zajedno sa sećanjima, ličnošću i vezama sa čulima. Kada se reverzni inženjering izvede nad mozgom u celini, trebalo bi da imamo mogućnost da vodimo sadržajan razgovor s tim mozgom, sa svim očuvanim sećanjima i ličnošću.

Nikakva nova znanja iz fizike nisu potrebna da bi se dovršio projekat. Uređajem sličnim aparatu za sečenje suhomesnatih proizvoda u prodavnici, doktor Geri Rubin s Medicinskog instituta Hauard Hjuz secira mozak vinske mušice. To nije lak zadatak, pošto je prečnik mozga vinske mušice trista mikrometara, što je malecno u poređenju s ljudskim mozgom. Mozak vinske mušice sadrži oko 150.000 neurona. Svaki odrezak, debljine tek pedesetmilijarditi deo metra, pažljivo se fotografiše »

Može li se um kontrolisati?

Razjareni bik je pušten u praznu arenu u Kordobi. Decenijama je ta surova zver pažljivo odgajana da bi se njen ubilački instinkt doveo do maksimuma. U arenu potom spokojno stupa profesor s Jejla. Ne nosi sako od tvida, nego je obučen kao gizdavi matador, u sjajan, zlatni bolero, i prkosno maše crvenim ogrtačem pred bikom, provocirajući ga. Umesto da pobegne u strahu, profesor se čini smiren, samouveren, čak i uzdržan. Posmatrač bi pomislio da je profesor poludeo i hoće da se ubije.

Raspomamljen bik fiksira profesora. Iznenada kreće u napad, usmerivši na profesora svoje smrtonosne rogove. Profesor ne beži. On u rukama ima malu kutiju. Izložen kamerama, pritiska dugme na kutiji i tog časa bik se ukopava u mestu. Profesor je toliko samouveren da je rizikovao život da bi dokazao kako je u pravu – ovladao je umećem kontrolisanja uma pobesnelog bika.

Taj profesor s Jejla je doktor Hoze Delgado, koji je bio godinama ispred svog vremena. Šezdesetih godina prvi je izveo niz zadivljujućih, ali i uznemirujućih eksperimenata sa životinjama. Cilj mu je bio da stekne kontrolu nad kretnjama životinja preko elektroda umetnutih u njihove mozgove. Da bi zaustavio bika, stavio je elektrode u strijatum bazalnih ganglija u bazi mozga, što je deo koji upravlja motornom koordinacijom.

Izvršio je i niz drugih eksperimenata nad majmunima da bi ispitao mogućnost preuređivanja njihove društvene hijerarhije prostim pritiskom dugmeta. Pošto je postavio elektrode u nukleus kaudatus (region s ulogom u motornoj kontroli) alfa mužjaka grupe, mogao je po volji da smanjuje agresivne tendencije vođe. Čim su delta mužjaci uočili da im ne preti odmazda alfa mužjaka, počeli su da se afirmišu, preuzimajući teritoriju i privilegije inače rezervisane za alfa mužjake. U međuvremenu, alfa mužjaci su, činilo se, izgubili interesovanje za odbranu teritorije.

Onda je doktor Delgado pritisnuo drugo dugme i alfa mužjak se istog časa vratio u normalno stanje, ispoljavajući uobičajeno agresivno ponašanje i ponovo uspostavivši svoju moć i vlast. Delta mužjaci su se povukli, preplašeni.

Doktor Delgado je prvi u istoriji pokazao da je moguće kontrolisati umove životinja na ovaj način. Profesor je postao lutkar i povlačio je konce kojima su bile privezane žive marionete.

Sasvim očekivano, naučna zajednica je na rad doktora Delgada gledala s nelagodom. Situacija se pogoršala 1969. godine, kad je izašla njegova knjiga provokativnog naslova Fizička kontrola uma: ka psihocivilizovanom društvu. Pozivala je na uznemirujuće pitanje: ako naučnici poput doktora Delgada povlače konce, ko kontroliše lutkare?

Rad doktora Delgada energično postavlja u prvi plan veliko obećanje i rizike ove tehnologije. Beskrupulozni diktator mogao bi zloupotrebiti tu tehnologiju za obmanjivanje i kontrolu svojih nesretnih podanika. Ali se takođe može upotrebiti da se milioni oslobode iz zamki mentalnih bolesti, u kojima ih proganjaju halucinacije ili lome strahovi. (Godinama kasnije izvesni novinar upitao je doktora Delgada zašto je izvodio te kontroverzne eksperimente. Želeo je da oslobodi užasa mentalne bolesnike, glasio je odgovor. Tim osobama često su radili radikalne lobotomije pri kojima se prefrontalni korteks zaseca tako što se nož nalik šilu čekićem nabija iznad očne duplje u mozak. Rezultati su neretko bili tragični, a neke užasne posledice opisane su u romanu Kena Kisija Let iznad kukavičjeg gnezda, po kome je snimljen film sa Džekom Nikolsonom. Neki pacijenti bi postali smireni i opušteni, ali mnogi su se pretvarali u zombije, letargične, indiferentne na bol i emotivno otupele. Taj postupak se tako često i naveliko primenjivao, da je Antonio Monic 1949. godine dobio Nobelovu nagradu za usavršavanje procedure lobotomije. Ironično je da je Sovjetski Savez 1950. godine zabranio ovu tehnologiju, uz objašnjenje da se "kosi s načelima humanosti".

Lobotomije su, kako su tvrdili u Sovjetskom Savezu, pretvarale "ludaka u idiota". Procenjuje se da je samo u Sjedinjenim Državama u dve decenije izvršeno ukupno četrdeset hiljada lobotomija.)

KONTROLA UMA I HLADNI RAT

Drugi razlog što su rezultati doktora Delgada tako hladno primljeni bila je politička klima tog vremena. Bio je to vrhunac Hladnog rata, s bolnim sećanjima na zarobljene američke vojnike, učesnike Korejskog rata, koji su prikazivani pred kamerama. Tupih pogleda, priznavali su da su bili na tajnom špijunskom zadatku, da su krivi za užasne ratne zločine i odricali su se američkog imperijalizma.

Štampa je to nazvala ispiranje mozga, iznoseći tezu da su komunisti tajno razvili tehnike i supstance kojima su američke vojnike pretvarali u povodljive zombije. U takvoj napetoj političkoj klimi, 1962. godine snimljen je triler Mandžurijski kandidat u kome Frenk Sinatra pokušava da razotkrije pritajenog komunističkog agenta, "spavača", čiji je zadatak da ubije predsednika Sjedinjenih Država. Ali tu postoji začkoljica: agent je, zapravo, osoba od poverenja, američki ratni heroj, zarobljenik kome su komunisti isprali mozak. Budući da je iz porodice s dobrim vezama, agent je van sumnje i gotovo ga je nemoguće sprečiti. Mandžurijski kandidat je odražavao tadašnje strepnje mnogih Amerikanaca.

Mnogi od tih strahova pomenuti su u proročkoj knjizi Vrli novi svet Oldusa Hakslija iz 1931. godine. U ovoj distopiji postoje velike fabrike beba iz epruvete gde se stvaraju klonovi. Selektivnim

pomoću elektronskog mikroskopa, a dobijena slika se šalje računaru. Posle toga računarski program pokušava da rekonstruiše raspored, neuron po neuron. Sadašnjim tempom, doktor Rubin će uspeti da identifikuje svaki neuron mozga vinske mušice za dvadeset godina.

Napredak se odvija puževskim korakom, delom zbog tehnologije fotografisanja, pošto standardni skenirajući mikroskop ostvaruje oko deset miliona piksela u sekundi. (To je otprilike trećina rezolucije standardnog televizijskog ekrana u sekundi.) Cilj je imati mašinu za snimanje koja može da obradi deset milijardi piksela u sekundi, što bi bio svetski rekord.

Problem sa skladištenjem podataka dobijenih mikroskopom takođe je ozbiljan. Rubin očekuje da će, kada njegov projekat uzme zamah, skenirati oko milion gigabajta podataka na dan

uskraćivanjem kiseonika tim fetusima, moguće je postići različite nivoe oštećenja mozga. Na najvišoj društvenoj poziciji su alfe kojima je mozak nedirnut, odgajane da vladaju društvom. Na dnu lestvice su epsiloni, ozbiljno oštećenog mozga, i oni se koriste kao zamenljivi, poslušni radnici. Klase između njih čine radnu snagu i birokratiju. Elita upravlja društvom, preplavljujući ga supstancama za kontrolisanje uma, slobodnom ljubavlju i neprestanim ispiranjem mozga. Tako se održavaju mir, spokoj i harmonija, ali roman postavlja uznemirujuće pitanje koje odzvanja i dan-danas: koliko smo od naše slobode i osnovne ljudskosti spremni da žrtvujemo u ime mira i društvenog poretka?

EKSPERIMENTI KONTROLISANJA UMA

Ova histerija na kraju je zahvatila i vrh CIA. Ubeđena da su Sovjeti daleko odmakli s naukom o ispiranju mozga i neuobičajenim naučnim metodama, CIA je pokrenula razne tajne projekte kao što je bio MKULTRA (od 1953.) da bi istraživala bizarne ideje na granici mogućeg. (Godine 1973, pošto je skandal Votergejt posejao paniku u vladi, direktor CIA Ričard Helms je obustavio MKULTRA i naredio hitno uništavanje svih dokumenata o tom projektu. Međutim, dvadeset hiljada dokumenata je odnekud preživelo tu čistku i godine 1977. s njih je zvanično skinut veo tajne, zahvaljujući Zakonu o slobodi informisanja, te je otkriven pun obim tog opsežnog poduhvata.)

Sada znamo da je u periodu od 1953. do 1973. MKULTRA finansirao osamdeset institucija, četrdeset četiri univerziteta i koledža i veliki broj bolnica, farmaceutskih kompanija i zatvora; u 150 tajnih operacija, ove institucije su često eksperimentisale s ljudima nesvesnim toga, bez njihovog odobrenja. U jednom trenutku čak 6 posto čitavog budžeta CIA se slivalo u projekat MKULTRA.

Neke od tih operacija kontrolisanja uma su bile:

- razvijanje "seruma istine" pomoću koga bi zatvorenici otkrivali svoje tajne
- brisanje sećanja – na tome se radilo u okviru projekta američke mornarice pod imenom "Subproject 54"
- primena hipnoze i raznovrsnih droga, naročito LSD-a, sa ciljem kontrole ponašanja
- istraživanje primene supstanci za kontrolu uma na strane lidere – na primer, na Fidela Kastra
- usavršavanje raznih metoda ispitivanja zatvorenika
- razvijanje droge za brzo onesposobljavanje koja nije ostavljala tragove
- menjanje ličnosti ljudi pomoću droga da bi postali povodljiviji.

Iako su pojedini naučnici dovodili u pitanje ispravnost ovih ispitivanja, drugi su svojevoljno učestvovali u njima. Regrutovani su ljudi iz širokog spektra disciplina, uključujući telepate, fizičare i računarske naučnike, da bi radili na raznim neobičnim projektima kao što su eksperimentisanje s drogama koje menjaju stanja svesti, kakav je LSD, telepatsko lociranje pozicije sovjetskih podmornica koje su patrolirale u dubinama okeana itd. Desilo se i to da je jednom naučniku koji je radio pri Američkoj vojsci tajno dat LSD. Prema izveštajima, postao je toliko dezorijentisan da je skočio kroz prozor i ostao na mestu mrtav.

Većina ovih eksperimenata se pravdala time da su Sovjeti već prednjačili na polju kontrole uma. Američkom senatu je predočen tajni izveštaj o tome da Sovjeti eksperimentišu s emitovanjem mikrotalasnog zračenja direktno u mozgove subjekata. Umesto da to osude, Sjedinjene Države su videle "veliki potencijal u razvoju sistema za dezorijentaciju ili remećenje obrasca ponašanja vojnog ili diplomatskog osoblja". Američka vojska je čak tvrdila da bi zračenjem mogla poslati čitave reči i govore u umove neprijatelja: "Jedna od ideja za zamku i obmanu... jeste da se daljinski unese šum u glave osoblja, tako što će se oni izložiti impulsima niskoenergetskih mikrotalasa... Odgovarajućim izborom karakteristika impulsa, može se izvesti razumljiv govor... Dakle, moglo bi biti moguće 'razgovarati' s odabranim neprijateljima na način koji bi bio izuzetno uznemirujući za njih", kaže se u izveštaju.

Nažalost, nijedan od ovih eksperimenata nisu procenjivale stručne osobe, tako da su milioni dolara poreskih obveznika potrošeni na projekte kao što je ovaj, najverovatnije u suprotnosti sa zakonima fizike, pošto ljudski mozak ne može da prima mikrotalasno zračenje i, što je još važnije, nije sposoban da dekodira mikrotalasne poruke. Doktor Stiv Rouz, biolog na Otvorenom univerzitetu, nazvao je ovaj nerealan plan "neuronaučnom nemogućnošću".

Međutim, po svemu sudeći, nijedan od tih silnih miliona dolara potrošenih na "crne projekte" nije urodio barem jednim naučno pouzdanim uspehom. Primenom droga koja menjaju stanje uma jeste izazivana dezorijentacija, čak i panika među ispitivanim subjektima, ali Pentagon nije uspeo da ostvari glavni cilj: kontrolu svesnog uma druge osobe.

Takođe, prema psihologu Robertu Džeju Liftonu, ispiranje uma koje su primenjivali komunisti gotovo da nije imalo dugoročnog efekta. Većina američkih vojnika, zarobljenika u Korejskom ratu koji su se odrekli Sjedinjenih Država, po oslobađanju se vratila onom što su bili pre zarobljavanja. Pored toga, ispitivanja sprovedena nad osobama koje su doživele ispiranje mozga u određenim sektama takođe pokazuju da osoba koja napusti sektu povrati svoju normalnu ličnost. Dakle, čini se da ispiranje uma, dugoročno posmatrano ne menja osnove ličnosti.

(...)

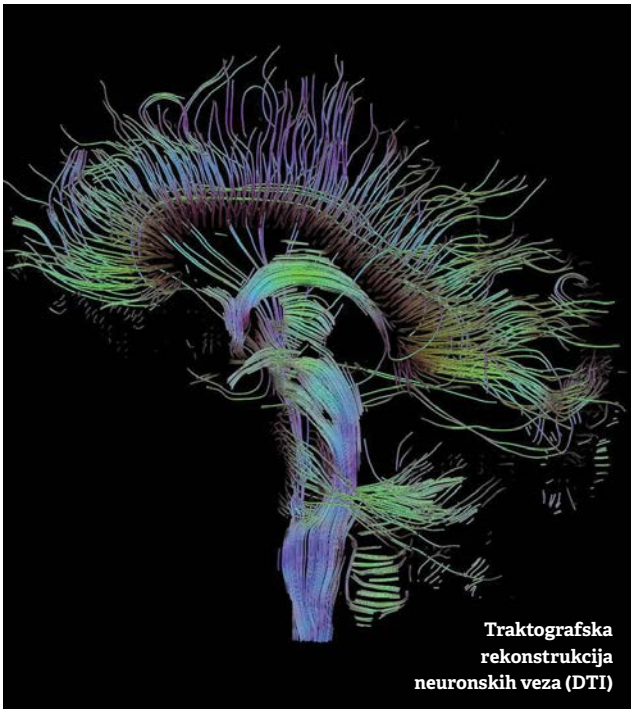
samo za jednu vinsku mušicu, tako da zamišlja da će napuniti ogromna skladišta čvrstim diskovima. Povrh toga, kako je mozak svake vinske mušice drugačiji, mora da skenira stotine mozgova vinskih mušica da bi dobio preciznu aproksimaciju tog mozga.

Da li se na osnovu progresa s mozgom vinske mušice može proceniti kada ćemo se latiti seckanja ljudskog mozga? Doktor Rubin kaže: "Voleo bih da za sto godina znam kako funkcioniše ljudska svest. Desetogodišnji ili dvadesetogodišnji cilj je razumeti mozak vinske mušice."

Ovu metodu moglo bi ubrzati nekoliko tehničkih pomaka. Jedna mogućnost jeda se koristi automatizovan uređaj, tako da mukotrpan posao seciranja mozga i analiziranja svakog odreska obavlja mašina. Tad bi se mogla drastično ubrzati realizacija projekta. Na primer, automatizacija je poprilično srezala troškove »

za Projekat ljudski genom (iako s budžetom od tri milijarde dolara, Projekat ljudski genom je dovršen ranije i za manje novca, što je nečuveno u Vašingtonu). Druga metoda je obeležavanje neurona i putanja različitim bojama, jer se tako postiže uočljivost. Alternativni pristup bio bi konstrukcija automatizovanog supermikroskopa kojim se skenira jedan po jedan neuron do u dosad neviđene detalje.

(...)

Traktografska rekonstrukcija neuronskih veza (DTI)

BUDUĆNOST

Pretpostavimo da je taj momenat napokon došao. S mnogo pompe, naučnici svečano objavljuju da su uspešno izveli reverzni inženjering čitavog ljudskog mozga.

Šta sad?

Jedna od neposrednih primena je nalaženje uzroka izvesnih mentalnih bolesti. Smatra se da većinu mentalnih bolesti ne izaziva uništenje ogromno mnogo neurona, već pogrešno povezivanje. Setite se genetičkih bolesti koje izaziva jedna jedina mutacija, poput Hantingtonove bolesti, Tej-Saksove bolesti ili cistične fibroze. Jedna greška u tri milijarde baznih parova može da izazove nekontrolisano njihanje ekstremiteta i grčeve, kao u slučaju Hantingtonove bolesti. Čak i ako je genom 99,9999999 normalan, čitava sekvenca bi mogla postati neispravna zbog malecne greške. Zato je genska terapija fokusirana na te pojedinačne mutacije kao moguće uzroke genetičkih bolesti koji se mogu otkloniti.

Na sličan način, konačni rezultati reverznog inženjeringa nad mozgom mogli bi omogućiti da se izvedu simulacije mozga pri kojima bismo namerno poremetili nekoliko neuronskih veza da bismo videli hoće li se time izazvati određene bolesti.

Moguće je da je tek šačica neurona odgovorna za krupne mentalne poremećaje. Lociranje tog malog skupa neurona s pogrešnim povezivanjem možda će biti jedan od načina da se iskoristi mozak dobijen reverznim inženjeringom.

Primer bi mogao biti Kapgrasov sindrom, čije žrtve veruju da je neko njima blizak – na primer, majka – zamenjen identičnim tuđinom. Prema doktoru V. S. Ramačandranu, uzrok ove retke bolesti može biti greška u povezivanju dve oblasti mozga. Fuziformni girus u temporalnom režnju odgovoran je za prepoznavanje lica vaše majke, ali amigdala je presudna za emotivnu reakciju na njen prizor. Kada se poremeti veza između ova dva centra osoba može savršeno dobro da raspoznaje majčino lice, ali kako emotivna reakcija izostaje, ubeđena je da je to, zapravo, tuđinka.

Druga primena mozga dobijenog reverznim inženjeringom jeste da se precizno odredi koja grupa neurona se pogrešno aktivira. Setimo se da se tokom duboke stimulacije mozga koriste male sonde da bi se smirila aktivnost delića mozga – na primer, Brodmanove zone 25, u slučaju teških oblika depresije. Zahvaljujući mozgu dobijenom reverznim inženjeringom, možda bismo mogli tačno da odredimo gde se pogrešno aktiviraju neuroni (kojih bi moglo biti tek nekoliko).

Reverzni inženjering mozga bio bi uveliko koristan i u oblasti veštačke inteligencije. Vid i prepoznavanje lica su mačji kašalj za mozak, ali i dalje su neostvarljivi za naše najnaprednije računare. Na primer, računari mogu da prepoznaju ljudska lica koja gledaju pravo ispred sebe, i koja postoje u maloj bazi podataka, s preciznošću ne manjom od 95 posto, ali ako istom računaru pokažete to lice iz drugačijih uglova ili mu predočite lice koga nema u bazi podataka, najverovatnije ga neće identifikovati. Mi smo u stanju da prepoznamo poznato lice iz različitih uglova za 0,1 sekundu; naš mozak to tako lako obavlja, da nismo ni svesni da to činimo. Reverznim inženjeringom mozga moglo bi da se razotkrije kako taj proces funkcioniše.

Komplikovanije su bolesti u okviru kojih mozak gubi funkcionalnost sa više strana, poput šizofrenije. Ovaj poremećaj uključuje nekoliko gena i interakcija s okruženjem, koji izazivaju neuobičajene aktivnosti više oblasti mozga. Ali čak i u takvim slučajevima, mozak nastao reverznim inženjeringom razotkrio bi kako određeni simptomi (na primer, halucinacije) nastaju, što bi moglo da utre put ka nalaženju potencijalnog leka.

Mozak dobijen reverznim inženjeringom dao bi odgovore i na neka osnovna, dosad nerešena pitanja kao što je kako se čuvaju dugotrajna sećanja. Sećanja se, znamo, skladište u određenim delovima mozga, na primer u hipokampusu i amigdali, no još uvek nije jasno kako se sećanje raspoređuje po različitim korteksima koji se, kada se prisećamo, ponovo spajaju.

Pošto nam reverzni inženjering napokon da potpuno funkcionalan mozak, doći će trenutak da uključimo sva kola i proverimo može li da reaguje kao ljudski (odnosno, hoće li proći Tjuringov test). Pošto je dugoročno sećanje već upisano u neurone ovakvog mozga, trebalo bi da za vrlo kratko vreme bude jasno može li takav mozak da reaguje na način koji se ne može razlikovati od funkcionisanja ljudskog mozga.

Na kraju, reverzni inženjering bi mogao da utiče na nešto o čemu se ne priča mnogo, ali je mnogim ljudima na umu: besmrtnost. Ako se svest može otpremiti na računar, znači li to da ne moramo umreti? ¶

(skraćenja i oprema redakcijski)

ZORAN STANOJEVIĆ

Bubanje i guglanje

Nedavno sam u SAD imao neobično iskustvo. Bio sam prvi kupac u jednoj radnji, račun je bio 37 dolara i ja sam hteo da pomognem prodavačici dajući joj novčanicu od 50 i još sedam dolara pride. Kao što je običaj u Srbiji gde vas na kasi pitaju imate li sitan novac koji je, nekako, uvek problem. Ali kod američke prodavačice, devojke za koju me ne bi iznenadilo da je studentkinja ili je već diplomirala, nastala je prava panika. Konsultovala je kalkulator, računala na prste, živa muka ju je spopala dok joj nisam pomogao da razume da treba samo da mi vrati novčanicu od dvadeset dolara i sve je u redu. Da sam dao samo pedeseticu, kasa bi sve sama izračunala, još bolje da sam platio karticom.

Taj utisak nesnalaženja u jednostavnom računu ostavio je dosta snažan utisak na mene, očigledno, čim o njemu pišem. Kao i činjenica da se to dešava u zemlji koja, doduše, kuka na svoj obrazovni sistem a istovremeno ima najviše univerziteta na listi od sto najboljih na svetu. I superiorna je, tehnološki, društveno, industrijski.

Na ovu anegdotu dodatno me je podsetila prošlonedeljna izjava i blog šefa britanske školske ispitne komisije (Mark Dawe, www.ocr.org.uk). Usudio se da kaže da bi trebalo dozvoliti upotrebu Gugla na testovima. Nije mislio na Gugl konkretno već generički, a ideja je da treba dozvoliti đacima da tokom ispita koriste internet.

Argumenti su mu da se na časovima i tokom učenja današnji učenici i studenti ionako neprestano konsultuju sa internetom te da će isto raditi i na svom radnom mestu, pa škola treba da ih priprema za takav život, a ne za pamćenje suvišnih informacija. Mnogo je važnije, po njemu, razviti analitičnost i sposobnost za rešavanje problema umesto veštine bubanja. Podseća da se na testovima iz matematike, pogotovo onim težim, dozvoljava upotreba kalkulatora jer nije suština u tome ko bolje i brže računa (sem kada je to smisao ispita, recimo tablica množenja u nižim razredima osnovne škole), već ko bolje razume matematiku.

To bi, naravno, zahtevalo potpuno drugačiji pristup testiranju. Proveravalo bi se stvarno znanje umesto sposobnosti pamćenja. A đaci bi, pripremajući se za ispit, svejedno upamtili mnogo toga. Mnoge zadatke svakako ne bi mogli da urade u vremenu datom za testiranje ako bi se oslonili samo na internet. Rečnikom kompjutera, bolju ocenu bi dobio onaj ko ima više u "keš memoriji" te ne mora da gubi vreme tražeći svaki podatak na internetu.

Uostalom, razvoj tehnologije, posebno one nosive i minijaturne, vodi ka tome da će prisustvo interneta biti neizbežno. Profesori neće znati da li učenik ima najnoviji gadžet koji mu daje prednost u odnosu na ostale, pa je možda bolje svima dozvoliti da koriste šta god, a uspostaviti novi sistem testiranja i ocenjivanja i drugačije zadatke.

Neće ići lako, poručuje Mark Dejv, svestan da mnogi misle da je rano kukuriknuo. Samo zato što su spustili roletne i navukli zavese u nadi da će moći da spavaju do iza podneva. ¶

PRODAJA&PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku, fizičkom licu, i **ZABRANJENO JE DISTRIBUIRATI CEO ILI DELOVE FAJLA** bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga). **Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt.** Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS.
Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Posao

Jedan moj drug prvi posao našao je u lokalnoj firmi koja je proizvodila sredstva za čišćenje. Bilo je leto posle bombardovanja, još smo išli u srednju školu. Proces rada mi je objasnio ovako: "Ima to neko veliko bure, pa u njega sipaš malo ovoga, malo onoga, pa mešaš, mešaš, mešaš. Onda sipaš u plastične flaše, pa na etiketu upišeš koji je miris." "A kako dodaješ miris?" "Tako što na etiketi štikliraš 20 puta jabuka, 20 puta limun, pa 20 puta jabuka, i tako dalje dok ne ištikliraš sve flaše."

Otprilike u to vreme počeo je i da priča "kaće penzija".

Karijera ga je nakon toga odvela u trafiku na Mirijevu, gde je tokom noćne smene od lokalnih taksista slušao detalje o tome kolika im je ona stvar (u hladnoj vodi), pa u onlajn kladionicu u kojoj je strepeo da ne zezne uplate od više hiljada evra, u kancelariju u kojoj je održavao kontakte sa predstavnicima krupnog biznisa... Dok je radio u apoteci pored zemunske pijace, dede koje jedva hodaju dolazile su da kupe cijalis i smijuljeći se podele detalje o akciji koja ih to veče očekuje, a Cigani su za sve boljke kupovali kombinovani prašak. Kombinovani prašak koštao je u to vreme dva dinara. Jednom je jedna Ciganka imala kod sebe samo dinar. Preturala je po džepovima, preturala, dok njemu nije postalo neprijatno pa joj je rekao: "Nema veze za dinar." "Nemoj ti meni nema veze, ću nađem da ti dam, da ne pričaš posle kako sam Ciganka", rekla mu ona i izbunarila taj dinar.

Foto: M. Milenković

U dugačkim redovima ispred biohemijske laboratorije, u kojoj je stažirao nadajući se stalnom zaposlenju, šamarao je kad se neko onesvesti, podizao noge i donosio šećer i vodu. Kad ono, promenila se vlast i zaplenila sva radna mesta u instituciji.

Ove godine predao je papire da ode u Norvešku. Zajednička drugarica otišla je pre toga na granicu Norveške, Finske i Rusije, u selo u kome je pola godine mrak. Otišla je tamo unapred radujući se godišnjim odmorima u Španiji.

Ja sam, jednom, između poslova, radila kao hostesa na štandu jedne farmaceutske kompanije, izlagača na kongresu ginekologa. Posao nam je bio da se lepo obučemo, slažemo flajere na štand i da tokom pauze između predavanja iznesemo baklavu naseckanu na sitne komade da bismo privukli lekare. Zbog te baklave najveća gužva pravila se baš na našem štandu, a najradije su dolazili neki Turci i Egipćani koji su tvrdili kako ne mogu da veruju da su najbolju baklavu jeli u Beogradu na kongresu. Jednog dana na štandu se pojavio tip koji mi je bio poznat. Setila sam se da je to ginekolog kod koga sam otišla na pregled i koji mi je rekao: "Skinite se i lezite", a onda sestri: "Eee, sestro, šta bih dao da su me ovako slušale kad sam imao šesnaest godina", te ja posle toga nikad više nisam otišla kod njega.

Jedna drugarica preselila se u Nemačku i sada strpljivo uči jezik i asimilira se. Ne gaji nerealne nade da će brzo da nađe posao. Kada sam pitala kolika je nezaposlenost u tom delu Nemačke, rekli su mi oko sedam odsto. "To znači da, ako na žurki ima sto ljudi, samo njih sedam nema posao?", zapanjeno sam konstatovala zamišljajući žurku sa istim brojem ljudi i razmerom zaposleni-nezaposleni u Srbiji. "Tačno, i ja sam uvek u tih sedam", smireno je rekla moja drugarica, verujući da su u Nemačkoj brojevi ipak, koliko-toliko, na njenoj strani.

Mene je moj posao jednom odveo u Kan, na filmski festival. Ušli smo u hotel na Kroazeti dok su ispred fanovi čekali da se pojavi neka od zvezda, prošli kroz fensi hol pun skupo ali lepo obučenih ljudi, i liftom se popeli na ne znam koji sprat. Dok smo išli hodnikom ka sobi pretvorenoj u kancelariju, pitala sam se da li se tripujem ili mi noge zaista upadaju u tepih. Onda smo malo sedeli čekajući da dođe naš red za sastanak. Kroz prozor sam gledala jahte usidrene u zalivu i pitala se otkud, kog vraga, ja tu.

Jedna moja drugarica je zbog posla, pre tridesete, dobila čir na želucu, jedna diskus herniju, jedna se polako sušila i oticala od neke čudne alergije. Jedan prijatelj ujutru se onesvestio na poslu, odvezli su ga u urgentni, da bi posle infuzije nastavio na aerodrom na poslovni put. Jedne godine, nakon što sam jesen provela jedva spavajući od stresa, odlučila sam da konkurišem za stipendiju i odem na Bali. Nisu me primili, pa se često pitam šta bi bilo da jesu.

Najbolji posao koji sam u životu radila bilo je da oko sat vremena odgovaram na razna pitanja turista koji su rečnim krstaricama doplovili u Beograd. U prostranom salonu sa foteljama poređalo bi se osamdesetak američkih seniora koji bi pijuckali koktele i pitali nas svašta, od toga kako peremo veš do toga zašto smo ratovali sa Hrvatskom. Mi smo odgovarali ubacujući pošalice, kako to Amerikanci već vole. Posle svakog sešna dobili bismo neviđen aplauz, a penzioneri bi nam prilazili i govorili kako smo mnogo pametni i kako naša zemlja treba da bude ponosna što nas ima. Jednom mi je jedan deda iz Misurija rekao kako bi trebalo da budem premijer. Pošto mi tako nešto nikad u životu ni majka nije rekla, pomislila sam, au, majkumu, da sam se rodila u Americi gde bi mi bio kraj.

Moja mama ove godine ide u penziju. Mi pričamo "kaće penzija", ali niko od nas ne može zaista da je zamisli. Kada popijemo nekoliko piva, pričamo kako će nas u novom svetskom poretku verovatno uspavljivati nekim specijalnim injekcijama kada više ne budemo sposobni za rad. ¶

TATJANA RISTIĆ

Start - Professional - SSD Fast

EXTRA 20% OFF

za bilo koji .RS domen i cPanel Hosting paket zajedno

SAMO UZ KUPON: #MySpring

EUnet
www.eunethosting.com

Pitajte vašeg hosting experta - **www.eunethosting.com**
Telefoni: **0700 600 500; +381 11 3010 500** Email: **info@eunet.co.rs**

PONUDA KOJA
POMERA GRANICE

Telekom Srbija

Ugovorna obaveza 36 meseci. Ponuda važi dok traju zalihe.

Novi Samsung Galaxy modeli, izrađeni od zakrivljenog stakla
i graviranog metala, sa dvostruko zaobljenim ekranom,
uz mts postpejd premium tarife **Super** i **Super Plus** za **samo 1 dinar**.

mts
Tvoj svet

www.mts.rs 0800 100 100

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec